T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ALTINCI VE YEDİNCİ SINIF ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİLERİ İLE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Armağan ÖZÇELİK DEMİR

BURSA

2021

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ALTINCI VE YEDİNCİ SINIF ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİLERİ İLE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Armağan ÖZÇELİK DEMİR

Danışman: Doç. Dr. Üyesi Asuman YÜKSEL

BURSA

2021

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Armağan ÖZÇELİK DEMİR

./../2021

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: .../..../2021

Tez Başlığı / Konusu: Altıncı ve Yedinci Sınıf Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Becerileri İle Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 100 sayfalık kısmına ilişkin, 04/12/2020 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 14 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kaynakça hariç
2- Alıntılar hariç/~~dahil~~
3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

20/01/2021
Armağan ÖZÇELİK DEMİR

Adı Soyadı:	Armağan ÖZÇELİK DEMİR
Öğrenci No:	801021006
Anabilim Dalı:	Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Programı:	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Statüsü:	☒ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman
Doç. Dr. Asuman YÜKSEL

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

"Altıncı ve Yedinci Sınıf Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Becerileri İle Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı Yüksek tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan	Danışman
Armağan ÖZÇELİK DEMİR	Doç. Dr. Üyesi Asuman YÜKSEL

Eğitim Bilimleri ABD Başkanı

Prof. Dr. SEDAT YÜKSEL

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda 801021006 numara ile kayıtlı Armağan ÖZÇELİK DEMİR'in hazırladığı "Altıncı ve Yedinci Sınıf Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Becerileri İle Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 08/01/2021 günü 09:30-10:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının (başarılı/~~başarısız~~) olduğuna (oybirliği/~~oy çokluğu~~) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Doç. Dr. Asuman YÜKSEL
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Figen AKÇA
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Firdevs SAVİ ÇAKAR
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
https://orcid.org/ 0000-0001-8536-3625

Önsöz

Bu çalışmada altıncı ve yedinci sınıf ortaokul öğrencilerinin sosyal becerileri ve teknoloji bağımlılıkları arasındaki ilişki çeşitli değişkelere göre incelenmiştir.

Çalışmanın oluşturulma ve yazma sürecinde benden desteğini ve yardımlarını esirgemeyen ve ihtiyaç duyduğum her anda ve her konuda bana destekte bulunan tez danışmanım sayın Asuman YÜKSEL'e teşekkürü bir borç biliyorum.

Bunun yanında her süreçte yanımda olan, desteğini sonuna kadar hissettiğim, çabama gönülden saygı duyan sevgili eşim Onur DEMİR'e, ne zaman yardıma ihtiyaç duysam arayıp danıştığım canım ablam Ceren ÖZÇELİK ÇİLSALAR'a canı gönülden teşekkür ederim.

Armağan ÖZÇELİK DEMİR

Özet

Yazar : Armağan ÖZÇELİK DEMİR

Üniversite : Uludağ Üniversitesi

Ana Bilim Dalı : Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Bilim Dalı : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi

Sayfa Sayısı : XI+100

Mezuniyet Tarihi :

Tez : Altıncı ve Yedinci Sınıf Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Becerileri İle Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.

Danışmanı : Doç. Dr. Üyesi Asuman YÜKSEL

ALTINCI VE YEDİNCİ SINIF ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİLERİ İLE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu çalışma altıncı ve yedinci sınıf ortaokul öğrencilerinin sosyal becerileri ile teknoloji bağımlılığı arasında bir ilişki olup olmadığını incelemektedir. Nicel araştırma yöntemlerinin uygulandığı çalışmanın örneklemini 2019-2020 eğitim öğretim yılında Batman ili Merkez ilçesinde eğitim gören 280 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak katılımcılara "Kişisel Bilgi Formu", "Sosyal Beceri Ölçeği" ve "Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma verileri SPSS 23.0 istatistiki analiz programı ile analiz edilmiştir. Veri analizinde frekans, yüzde, t-testi, Tek yönlü varyans analizi ve korelasyon analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonunda öğrencilerin internet bağımlılığı toplam skorları ile sosyal beceri toplam skorları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, öğrencilerin internet bağımlılık skorları ile sosyal beceri skorlarının cinsiyet, sınıf seviyesi, anne eğitim düzeyi, evde internet erişiminin olmasının hem sosyal becerileri hem de teknolojik bağımlılık skorlarında anlamlı farklılık yarattığı görülmüştür.

***Anahtar Sözcükler*:** Sosyal Beceri, Teknoloji, Teknoloji Bağımlılığı**,** Ortaokul.

Abstract

Author : Armağan ÖZÇELİK DEMİR

University : Uludag University

Field : Department of Educational Sciences

Branch : Division of Guidance and Psychological Counselling Degree

Degree Awarded : Master of Science

Page Number : XI+100

Degree Date :

Thesis : Investigation of the Relationship Between Social Skills and Technology Addiction of Sixth and Seventh Grade Secondary School Students.

Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Asuman YÜKSEL

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL SKILLS AND TECHNOLOGY ADDICTION OF SIXTH AND SEVENTH GRADE SECONDARY SCHOOL STUDENTS

This study examines whether there is a relationship between social skills of sixth and seventh grade secondary school students and technology addiction. The sample of the study, in which quantitative research methods were applied, was educated in the central district of Batman province in 2019-2020 academic year with 280 students. “Personal Information Form”, Social Skills Scale ”and“ Technology Addiction Scale” were used as data collection tools. The data were analyzed with SPSS statistical analysis program. Frequency, percentage, t-test, one-way analysis of variance and correlation analysis were used for data analysis.

At the end of the study, there was a negative relationship between students 'internet addiction total scores and social skill total scores, besides students' internet addiction scores and social skill scores were significant in both social skills and technological addiction scores was seen to make a difference.

Keywords: Social Skills, Technology, Technology Addiction, Secondary School.

İçindekiler

Sayfa No

ÖNSÖZ. v
ÖZET… vi
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER vii
ŞEKİLLER LİSTESİ xi
TABLOLAR LİSTESİ xi
1. BÖLÜM: GİRİŞ 1
1.1. Problem durumu 1
1.2. Araştırma Soruları 2
1.3. Araştırmanın Amacı 3
1.4. Araştırmanın Önemi 3
1.5. Varsayımlar 4
1.6. Sınırlılıklar 4
1.7. Tanımlar 5
2. BÖLÜM: LİTERATÜR 7
2.1. Sosyal Beceri Kavramı ve Çocuklarda Sosyal Beceri 7
2.1.1. Sosyal beceri kavramına yönelik tanımlar. 7
2.1.2. Sosyal beceri ile ilgi kavramlar. 8
2.1.3. Sosyal becerinin özellikleri ve sınıflandırılması. 10
2.1.4. Sosyal beceri akışı. 12
2.1.5. Sosyal beceri kuramları. 15
2.1.6. Sosyal beceri modelleri. 18
2.1.7. Sosyal beceri eğitimi. 22
2.1.8. Okul ve sosyal beceri 23
2.1.9. Çocuklarda sosyal becerinin önemi 25
2.1.10. Çocuklarda sosyal becerinin gelişiminde aile faktörü 27
2.2. Sosyal Beceri İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar 29
2.3. Sosyal Beceri İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar 31
2.4. Bağımlılık ve Teknoloji Bağımlılığı Kavramı.. 33
2.4.1. Bağımlılık ve bağımlılıkla ilgili temel kavramlar 33
2.4.2. Bağımlılık türleri. 35

2.4.3. Bağımlılığın belirtileri. 39
2.4.4. Teknoloji bağımlılığı. 40
2.4.5. Teknolojik bağımlılığı ölçütleri....41
2.4.6. Günümüzde teknoloji bağımlılığı ve etkileri. 44
2.4.7. Psikolojik olarak teknoloji bağımlılığı....45
2.4.8. Sosyolojik açıdan teknoloji bağımlılığı. 46
2.4.9. Çocuklarda ve gençlerde teknoloji bağımlılığı....46
2.5. Teknoloji Bağımlılığı İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar....47
2.6. Teknoloji Bağımlılığı İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar....49
3. BÖLÜM: YÖNTEM 51
3.1. Araştırmanın Modeli 51
3.2. Evren ve Örneklem 51
3.3. Veri Toplama Araçları 522
3.3.1. İnternet Bağımlılığı Ölçeği....53
3.3.2. Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (MESSY). 54
3.3.3 Kişisel bilgi formu. 56
3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi....56
4. BÖLÜM: BULGULAR....57
4.1. Araştırmanın Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler ile Ölçeklerin Cronbach's Alphave Normallik Test Sonuçları 57
4.2. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular....59
4.3. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular 59
4.4. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular....60
4.5. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular 61
4.6. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular 62
4.7. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Evde İnternet Erişimine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular 62
4.8. Sosyal Beceri Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular....63
4.9. Sosyal Beceri Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular....64

4.10.Sosyal Beceri Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular 65
4.11.Sosyal Beceri Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular 66
4.12.Sosyal Beceri Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular 67
4.13.Sosyal Beceri Puanlarının Evde İnternet Erişimine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular 69
4.14.İnternet Bağımlılık Toplam Puanları ile Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular 70
5. BÖLÜM: SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER 71
5.1. Tartışma 71
5.1.1. Cinsiyet Değişkeninin İnternet Bağımlılığı Ve Sosyal Beceri Üzerinde Farklılık Yaratıp Yaratmadığına İlişkin Tartışma. 71
5.1.2. Ekonomik Durum Algısının İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Beceri Üzerinde Farklılık Yaratıp Yaratmadığına İlişkin Tartışma. 73
5.1.3. Sınıf Seviyesinin İnternet Bağımlılığı Ve Sosyal Beceri Üzerinde Farklılık Yaratıp Yaratmadığına İlişkin Tartışma 73
5.1.4. Anne – Baba Eğitim Düzeyinin İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Beceri Üzerinde Farklılık Yaratıp Yaratmadığına İlişkin Tartışma. 74
5.1.5. Evde İnternet Erişiminin İnternet Bağımlılığı Ve Sosyal Beceri Üzerinde Farklılık Yaratıp Yaratmadığına İlişkin Tartışma. 75
5.1.6. İnternet Bağımlılığı ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Tartışma 76
5.2. Öneriler 77
KAYNAKÇA 79
EKLER 94
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu. 57
Ek 2. Young İnternet Bağımlılık Ölçeği. 57
Ek 3. Matson Sosyal Beceri Ölçeği. 57
Ek 4. Anket Uygulama İzin Dilekçesi 57
Ek 5. Öz Geçmiş 57

Şekiller Listesi

Şekiller ***Sayfa***

1. Çocuk ve Ergenler Açısından Sosyal Beceriler 8

2. Sosyal Beceri Akışı 13

3. Sosyal Beceri Modelleri 18

4. Bağımlılık Türleri.....35

Tablolar Listesi

Tablolar ***Sayfa***

1. Öğrencilerin Demoğrafik Dağılımları ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**1

2. Internet Bağımlılık, Sosyal Beceri ve Alt Boyutları Toplam Puanlarına İlişkin Bulgular ...63

3. İnternet Bağımlılık Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı 599

4. İnternet Bağımlılık Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Dağılımı 60

5. İnternet Bağımlılık Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Dağılımı.....60

6. İnternet Bağımlılık Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....61

7. İnternet Bağımlılık Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı 622

8. İnternet Bağımlılık Puanlarının Evde İnternet Erişimine Göre Dağılımı 622

9. Sosyal Beceri Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı 623

10. Sosyal Beceri Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Dağılımı 624

11. Sosyal Beceri Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Dağılımı.....625

12. Sosyal Beceri Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....626

13. Sosyal Beceri Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı 628

14. Sosyal Beceri Puanlarının Evde İnternet Erişimine Göre Dağılımı 629

15. İnternet Bağılılık Toplam Puanları ile Sosyal Bceri Puanları Arasındaki Kolerasyonu 70

1. Bölüm

Giriş

Bu bölümde problem durumu, araştırma soruları, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın varsayımları, araştırmanın sınırlılıkları ve tanımlara yer verilmektedir.

1.1. Problem Durumu

Bireyler açısından çevresinin olumlu tepkiler vermesine neden olacak ve olumsuz tepkileri önleyecek becerilere sahip olmak son derece önemli görünmektedir. Birey sosyal olarak kabul edilebilir, çevresi ile etkileşimi mümkün kılacak becerilere sahip olmayı istemektedir. Bireyin sahip olmak istediği bu beceriler sosyal beceriler olarak tanımlanmaktadır (Yüksel, 2004)**.**

Sosyal beceri bireyin hayatında önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Öyle ki sosyal beceri bireylerarası iletişimi kolaylaştıran bir fonsiyona sahiptir. Günümüzde öğrenciler eğitim kurumlarına sosyal beceri anlamında yeterli seviyeye ulaşmadan başlamaktadırlar. Dolayısıyla çocukların içerisinde bulundukları topluma istenilen şekilde uyum sağlayabilmesi ve toplumun etkili bir ferdi olabilmesi açısından sosyal gelişimlerini sağlıklı şekilde tamamlamaları onların gelecekteki yaşantıları açısından bir zorunluluktur. Çünkü sosyal beceriyi kazanmamış çocukların okul ortamında bireyler arası anlaşmazlıklarla ve çatışmalarla karşılaşması muhtemeldir (Açıkgöz, 2013).

Çocuklar sürekli bir değişim ve gelişim içerisindedirler. Eğitimciler ise okul ortamı içerisinde çocukların farklı alanlardaki sosyal, duygusal, akademik ve kişisel gelişimlerini destekleme açısından birincil role sahip olan kişilerdir. Dolayısıyla çocuklar ile yoğun etkileşim içerisinde olan öğretmenler çocukların akademik başarıları kadar kişisel ve sosyal becerilerini geliştirmeyi amaçlamalıdır (Akkök, 1996).

Bilimsel gelişmeler ve teknolojide yaşanan yenilikler hayatı insan hayatını doğrudan etkilemektedir. Teknolojik gelişmelerin insan hayatını her alanda kolaylaştırdığı, bilgi

aktarımının ve bilgi paylaşımının başdöndürücü bir hızla geliştiği bu çağda teknoloji insanlara çok geniş imkanlar sunmaktadır. Yaşanan bu gelişmeler insan hayatını kolaylaştırmakla beraber birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. İletişim araçlarındaki bu değişim, kullanma şekilleri üzerinde de etkili olmaktadır ve bu durum iletişim araçlarını iletişimi sağlama amacının ötesine geçirmektedir. Küreselleşme ile birlikte teknoloji, insan hayatına kuşatıcı bir etki ile dahil olmuştur. Özellikle çocukların internet kullanımları gelişimlerini etkileyerek onların benlik yapıları üzerinde etkili olmuştur. Bu noktada uzun süreli internet kullanan çocukların psikososyal yapılarında değişimler yaşanmaktadır (Yeşilay, 2018).

TÜİK verilerine göre 2018 yılında ülkemizde internet ve bilgisayar kullanımı 16-74 yaş grubundaki bireylerde sırasıyla %59,6 ve %72,9 olarak gereçekleşmiştir. 2017 yılında ise bu oranlar sırasıyla %56,6 ve %66,8 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2018). Bu verilerden hareketle artan teknoloji kullanımının beraberinde birtakım sorunları getireceği öngörülmektedir. Teknoloji kullanımındaki başlıca problem teknolojinin kontrolsüz kullanılmasıdır (Ertemel & Aydın, 2018). Teknolojinin kontrolsüz kullanılması sonucunda özellikle çocuklarda dikkat ve konsantrasyon eksikliği birlikte sosyal ilişkilerde ve akademik performansta gerileme gibi problemlerle karşılaşılmaktadır (Ertemel & Aydın, 2018; Savcı & Aysan, 2017). Bu durum sosyal beceri ve teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkiyi araştırılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu çalışma da altıncı ve yedinci sınıf ortaokul öğrencilerinin sosyal becerileri ile teknoloji bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesini konu edilmektedir.

1.2. Araştırma Soruları

Çalışmanın problem cümlesi: Altıncı ve yedinci sınıf ortaokul öğrencilerinin sosyal becerileri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki var mıdır? şeklindedir. Bu temel problem çümlesi doğrultusunda araştırmada aşağıdaki soruların yanıtları aranmaktadır:

- Altıncı ve yedinci sınıf ortaokul öğrencilerinin sosyal becerileri ile internet bağımlılıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Altıncı ve yedinci sınıf ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Altıncı ve yedinci sınıf ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılığı puanları cinsiyet, sınıf seviyesi, ekonomik durum, anne-baba eğitim düzeyi ve internete erişim durumu değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
- Altıncı ve yedinci sınıf ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri toplam ve alt boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyet, sınıf seviyesi, ekonomik durum, anne-baba eğitim düzeyi ve internete erişim durumu değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmadaki temel amaç altıncı ve yedinci sınıf ortaokul öğrencilerinin sosyal becerileri ile internet bağımlılığı arasında bir ilişki olup olmadığını incelemektir. Bu temel amaç çerçevesinde katılımcıların sosyal beceri ve internet bağımlılığı düzeyleri ile demografik değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi de amaçlanmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Çocukların sosyal becerileri hem kendilerini ve ailelerini hem de tüm toplumu ilgilendirmektedir. Çünkü sosyal beceri bireylerarası iletişimi kolaylaştıran bir fonksiyona sahiptir. Sosyal becerilere sahip olmayan çocuklar bazı davranışları kazanma sürecinde problemlerle karşılaşmaktadır. Bu çocuklarda akranlararası ilişkilerde sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum zaman içerisinde çocukların akranları tarafından reddedilmesine neden olmaktadır. Aynı şekilde internet bağımlılığı da çocuklarda dikkat ve konsantrasyon eksikliği birlikte sosyal ilişkilerde ve akademik performansta gerileme gibi problemlere yol açmaktadır (Yeşilay, 2018). Dolayısıyla internet bağımlılığı ile sosyal beceri arasındaki bu

ilişkinin bilinmesi ve buna yönelik çözüm önerilerinin getirilmesi politika yapıcılarının vereceği aile bilinçlendirme eğitimlerinde ve öğretmenlik eğitimlerinde kullanılmak üzere faydalı bir kaynak olarak kullanılabilir. Bu anlamda bu çalışmanın çocukların gelişimsel süreçlerine bir bakış açısı kazandırmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Böylesine önemli araştırma alanları ile ilgili hem yerli hem de yabancı literatürde ayrı ayrı bir çok araştırma bulunmasına karşın sosyal beceri ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik kuramsal ve görgül araştırmaların çok sınırlı düzeyde olduğu görülmüştür.

Ülkemiz, çok farklı kültürleri içinde barındırdırmakta olup farklı coğrafi bölgelere farklı kültürler hakimdir. Örneklemin alındığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi geniş aile kavramının ön planda olduğu, ev içerisinde daha kalabalık bir nüfusla yaşayan, ataerkil yapının hakim olduğu bir bölgedir. Bu ve benzer yapıların hakim olduğu toplumlarda toplumsal cinsiyet rolleri kız ve erkek çocuklar için ayrışmaktadır. Kız çocukları daha çok ev içi sorumlulukları üstlenmeye yönlendirilen, daha duygusal, anaç ve ekonomik olarak aile içinde pasif konumdadır. Erkek çocukları ise kız çocucklarına nazaran daha ön planda olması, toplum içinde daha fazla söz sahibi olmasına karşın daha sert yetiştirilmekte, bu nedenle duygularını ifade etmekte çekimser kalmaktadır. Araştırmanın Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yapılmış olması, araştırmanın anlamını daha da derinleştirmiştir. Çalışmanın bu noktada literatüre katkı sunması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan araştırma sonucunda elde edilen bulguların, bu alanındaki çalışmalara ve politika yapıcılara katkıda bulunacağı ve daha sonraki çalışmalara veri sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

- Katlımcıların veri toplama araçlarına verdikleri cevapların gerçeği yansıttığı ve katılımcıların samimi ve objejktif cevaplar verdiği varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir:

- Bu araştırmada ele alınan değişkenler, araştırmada kullanılan ölçme araçlarının ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
- Bu araştırmadan elde edilen bütün bulgular, öğrencilerin ölçme araçlarına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.
- Bu araştırmanın verileri, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Batman'da Merkez ilçesindeki devlet okullarındaki öğrencilerinden elde edildiğinden, sadece benzer özellikler taşıyan öğrencilere genellenebilir.

1.7. Tanımlar

Çalışmada yer alan temel kavramların tanımlamalarına ilişkin ayrıntılar aşağıda yer almaktadır:

Sosyal Beceri: Sosyal beceri, bireyler arası ilişkilerde bireyin kendisi de dahil olmak üzere çevresindekilerin duygu, düşünce ve davranışlarını anlayabilme ve buna uygun davranabilme yeteneğidir (Yüksel, 2004)**.**

Teknoloji: Günümüzdeki anlamıyla kalite ve nitelik açısından üst düzeyde bilimsel bilgi ve teklik barındıran aletler olarak tanımlanmaktadır. Teknoloji, teknolojik bilgilerin hayat ile bütünleşmesini sağlayan tüm ekonomik ve sosyal faaliyetleri içerisine alan bir kavramdır. Bu çalışmadaki anlamıyla teknoloji, günlük hayatta yazılı ve görsel medyada karşılaşılan ve birçok kişi tarafından kullanılan bilgisayar, telefon, tablet ve elektronik cihazlar ile bunların çeşitli uygulamaları şeklinde kullanılmaktadır (Güçlü, 2015).

Bağımlılık: Hem zihni hem de davranışları etkileyen bir durum olarak görülmektedir. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa bağımlılık, bireyin bir kişiye, maddeye, bir varlığa ya da bir etkinliğe dönük hissettiği ve karşı koymakta zorlandığı isteğidir. Birey ruhsal, bedensel ve sosyal açıdan ciddi olumsuzluklar yaşasa da bağımlı olduğu şeye dönük eylemine karşı kendisini engelleyemediği bir istek duymaktadır (Ayçiçek, 2013). Bu çalışmada da bağımlılık

bireyin ruhsal, bedensel ve sosyal açıdan ciddi olumsuzluklar yaşasa da bağımlı olduğu şeye dönük eylemine karşı kendisini engelleyemediği bir istek duyması olarak kullanılmaktadır.

İnternet Bağımlılığı: Bireyin aşırı internet kullanımı nedeniyle psikolojik, mesleki ve sosyal durumunun zarar görmesidir (Etemel & Aydın, 2018).

2. Bölüm

Literatür

Çalışmanın bu bölümünde sosyal beceri, bağımlılık ve internet bağımlılığı kavramlarının kuramsal temelleri ile bu konularda yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalara yer verilmektedir.

2.1. Sosyal Beceri Kavramı ve Çocuklarda Sosyal Beceri

2.1.1. Sosyal beceri kavramına yönelik tanımlar. Literatürde sosyal beceri ve sosyal yeterlik kavramları birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bu bağlamda sosyal becerisi bulunan bireyin sosyal olarak yeterli olduğu da öngörülmektedir (Bacanlı, 2018). Başka bir tanımlamada ise sosyal beceri, bireyin kendisine verilen bir görevi yeterli düzeyde yerine getirebilmek amacıyla sergilemiş olduğu belirli davranışları ifade ederken; sosyal yeterlik ise bireyin aynı görevi yeterli düzeyde yerine getirebilip getiremediği ile ilgili genel yargıları değerlendirecek kavramları ifade etmektedir (Gresham, 1986). Çiftçi ve Sucuoğlu (2010) ise sosyal becerilerin bireyin içerisinde bulunduğu sosyal ortamda olumlu sonuçları elde etmesini sağlarken sosyal yeterliliğin ise ölçülebilir ve gözlenebilir boyutunu oluşturduğunu ifade etmektedir. Çocuklar ve ergenler açısından sosyal becerilerin beş kategoride toplanabileceği belirtilmektedir (Aksu, 2019):

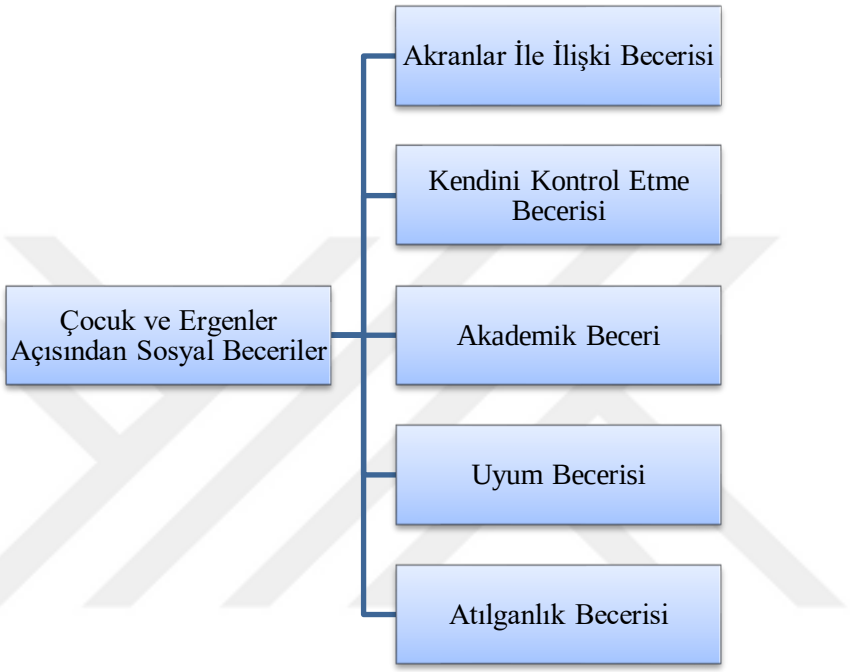
Akranlar ile ilişki becerisi; konuşma, arkadaşlık kurma, arkadaşlarını oyuna davet etme, arkadaşlık ilişkisi kurma ve tartışmalara katılma gibi becerilerdir.

Kendini kontrol etme becerisi; kişinin kendisini kabul etmesini sağlayan eleştirileri kabul etme, öfke kontrolü ve kurallara uyma gibi becerilerdir.

Akademik beceri; öğrencilerin başarısını sağlayan beceridir. Bağımsız şekilde çalışma, kuralları bilme ve uyma ile boş zamanlarını kullanma gibi becerilerdir.

Uyum becerisi; sorumlulukları yerine getirme, kurallara uyma ve paylaşma gibi bireyin çevresinin kendisinden beklentilerini yerine getirmesine dönük davranışlarını kapsamaktadır.

Atılganlık becerisi; bireyin duygularını ifade edebilmesi, kendisini tanıtması ve çevresi ile iletişim kurmasına dönük becerilerdir.

Şekil 1. Çocuk ve Ergenler Açısından Sosyal Beceriler (Aksu, 2019)

Son dönem çalışmalarda sosyal beceriler akademik yeterliliği sağlayan beceriler olarak görülmektedir. Öyle ki araştırmalarda bu becerilerin öğrencilerin eğitim hayatlarında önemli akademik başarılar elde etmesini sağladiği görülmüştür. Akranlarıyla pozitif iletişim ve etkileşim kuran çocukların akademik hayatlarında daha başarılı oldukları görülmüştür (Gresham, 2016; Gresham vd., 2004).

2.1.2. Sosyal beceri ile ilgi kavramlar. Sosyal beceri kavramı içerisinde sosyal yeterlik, sosyal zeka ve sosyalleşme kavramlarını barındıran bir kavramdır (Kısa, 2018). Bu kavramlar ilişkin ayrıntılar aşağıda yer almaktadır.

2.1.2.1. Sosyal yeterlik. Cavell (1990)'e göre sosyal yeterlik, sosyal uyum, sosyal beceri ve sosyal performans olarak üç aşamalı şekilde tarif edilmektedir. Akkök (1999)'e göre ise sosyal yeterlik sosyal beceri kavramıyla içiçe girmiş bir kavramdır. Sosyal yeterlik, bireyin kendi kendisini ifade edebilmesi, kendine güven duyabilmesi, arkadaşları tarafından kabul görmesi, ebeveynleri ve diğer bireyler tarafından kabul görmesi ve sosyal açıdan bağımsız olması olarak tanımlanmaktadır.

Başka bir tanımlamada ise sosyal beceri, bireyin toplum içerisindeki kişiler ile olumlu iletişim kurmasını sağlayan davranışlar olarak görülürken; sosyal yeterlik ise bu davranışların uygulanarak bireyin çevresi tarafından olumlu şekilde değerlendirilmesi olarak ifade edilmektedir (Akfırat, 2006).

Yukarıda ifade edilen tanımlamalarda da görüldüğü gibi sosyal yeterlik ve sosyal beceri kavramları iç içe geçmiş kavramlardır. Bu noktada sosyal yeterlik, sosyal beceriyi de kapsayan çok boyutlu ve daha genel bir kavram olarak değerlendirilebilir.

2.1.2.2. Sosyal zeka: Bu kavram araştırmacılar tarafından tek bir kavram olarak incelenmiştir. Kısa (2018)'nın aktardığına göre Thorndike (1920) sosyal zekayı bireyin çevresindeki bireyleri anlama yeteneği olarak ifade etmektedir. Buna göre birey tüm sosyal olgulara sahip olarak gelişmektedir. Ancak zaman içinde bazı araştırmacılar ortaya attıkkları farklı fikirler ile sosyal zeka farklı boyutlarıyla incelenen bir kavrama dönüşmüştür. Marlowe (1986)' e göre sosyal zeka bireyin sosyalleşme tutumu, sosyal becerisi, empati becerisi, sosyal kaygıları ve duygusallığı olarak beş farklı boyutu içermektedir.

2.1.2.3. Sosyalleşme. Bireyin yaşamış olduğu çevreye uyum sağlaması ve bunu geliştirmesi sürecine sosyalleşme denilmektedir. Sosyalleşme, bireyin doğumundan ölümüne kadar ki süreci ifade etmektedir (Özpolat, 2010). Althusser (2002), sosyalleşmeyi bireyin kimliğini oluşturma ve toplumsal norm ve değerleri öğrenme süreci olarak ifade etmekte ve sosyalleşme sürecini iki aşamalı olarak incelemektedir. Buna göre sosyalleşme;

- Aileden başlayarak okula kadar devam etmekte olan süreç,
- Okuldan başlayarak bireyin hayatının sonuna kadar ki süreç.

Sonuç itibariyle bu aşamalar bireyin sosyo kültürel kimliğini kazandığı süreçleri ifade etmektedir.

2.1.3. Sosyal becerinin özellikleri ve sınıflandırılması. Sosyal beceri kavramına yönelik tanımlamalardan hareketle sosyal becerilerin işlevlerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Bacanlı, 2008, Şahin, 2015) Sosyal beceriler;

- Bireylerarası etkileşimi arttırmaktadır.
- İletişimi ve etkileşimi sürdürmeyi sağlamaktadır.
- Problem oluşturan durumlar ile mücadele etmede yardımcı olmaktadır.
- Çatışmaların çözümlenmesini amaçlamaktadır.

Diğer taraftan sosyal becerilerin sınıflandırılması konusunda birbirinden farklı bakış açılarından kaynaklı farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır. Elksnin ve Elksnin (1998) tarafından yapılan sınıflandırmada sosyal beceriler 6 boyutta sınıflandırılmaktadır. Bunlar:

Bireylerarası davranışlar: Bu boyut bireyin kendisini tanıtması, katılımı, yardım istemesi, iltifatları kabul etmesi ve özür dilemesi gibi arkadaşlık kurabilme becerilerini kapsamaktadır.

Akran ilişkileri sosyal becerisi: Bu boyut bireyin işbirliği içerisinde çalışması, bilgi istemesi, bilgi vermesi ve başkalarının duygusal durumlarını anlaması gibi akran kabulüne dayanan becerileri içermektedir.

Öğretmenleri memnun eden sosyal beceriler: Bireyin kurallara uyuması, verilen çalışmaları yapması ve öğretmenleri dinlemesi gibi akademik başarıları ile ilgili davranışları içermektedir.

Bireyin kendisiyle ilgili davranışları: Bu boyut bireyin toplumsal koşulları değerlendirmesi, buna uygun becerileri seçmesi ve etkili becerileri belirlenmesine imkan

sağlamaktadır. Diğer taraftan başkalarına yönelik davranışlar ise stres ile baş edebilme, öfkeyi kontrol etme, duyguları anlama ve baştan sona izleme davranışlarını içermektedir.

Kendine güven becerileri: Bu boyut bireyin öfke yolunu tercih etmeden ihtiyaçlarını ifade etmesine imkan tanımaktadır.

İletişim becerisi: Bu boyut bireyin sırasını beklemesini, konuşanları dikkatli şekilde dinlemesini, konuşmacılara geri bildirimlerde bulunmasını ve sürdürülebilirliği içermektedir.

Young ve Wes ise sosyal beceri işlevlerini göre beş grupta sınıflandırmaktadırlar (akt. Bacanlı, 2018):

- Sosyal beceriler teşekkür etme, rica etme, selamlama, yakınlık kurma ve paylaşma gibi davranışları ile etkileşimi arttırmaktadır.
- Sosyal beceriler, bireyin akran baskısına direnmesi, özür dilemesi ve çevresindekilerin isteklerini reddetmesi gibi davranışlarla ve hoş olmayan durumlar ile başa çıkılmasına yardım etmektedir.
- Sosyal beceriler problem çözme ve uzlaşma gibi davranışlar ile çatışmaların çözülmesini amaçlamaktadır.
- Sosyal beceriler başlayan sosyal etkileşimlerin sürdürülmesine yardım etmektedir.

Riggio geliştirdiği sosyal beceri envanterinde sosyal becerileri yedi boyutta sınıflandırmıştır:

Duygusal anlatımcılık: Bireyin duygusal mesajlar gibi sözel olmayan mesajları gönderme, iletişim becerilerini, bireylerarası etkileşimdeki sözel olmayan anlatım becerilerini ve duygusal durumlarını etkin bir şekilde açıklama becerisini ifade etmektedir. Bu özelliğe sahip olan bir birey neşeli tavırlar sergilemekte ve böylece çevresini de etkilemektedir.

Duygusal duyarlılık: Bireyin çevresi tarafından gönderilen sözel olmayan iletişimleri alarak bunları yorumlama becerisidir. Duygusal anlamda duyarlı olan kişiler çevresindekilerin

duygusal göstergeleri ile ilgilenmekte ve bunları tam anlamıyla yorumlamaktadırlar. Bu durum bireyin duygusal iletişimlerini etkili bir şekilde çözümleyerek çevresindekilerin duygularından kolay şekilde etkilenmesine neden olmaktadır.

Duygusal kontrol: Bireyin sözsüz ve duygusal iletişimi kontrol edebilme ve düzenleme becerisini ifade etmektedir. Bu becerisi yüksek olan kişiler kimi duygularını yetenekleri ile birleştirerek mevcut duygu durumlarını maskeleme yeteneğine sahiptirler.

Sosyal anlatımcılık: Bireyin çevresindekilerle ilgilenmesi, iletişim kurması, konuşması gibi sözel anlatım becerilerini ifade etmektedir. Bireyin çevresindekiler ile konuşma başlatma yeteneği onu dışa dönük hale getirmektedir. Ancak bazı durumlarda birey söyleyeceklerini kontrol etmeden de konuşabilmektedir.

Sosyal duyarlılık: Sosyal duyarlılığı yüksek olan bireyler çevresindekilerin sözel iletişimlerini çözme, yorumlama ve anlama yeteneğine sahiptir. Dolayısıyla bu kişiler uygun sosyal davranış konusunda bilgilidir. Ayrıca sergiledikleri sosyal davranışlarda toplumsal norm ve kurallara uygun davranış sergileme bilincini taşımaktadır. Diğer taraftan sosyal duyarlılık sahibi olan kişiler sergiledikleri davranışların çevreye uygunluğu hakkında kimi zaman takıntılı olmaktadırlar. Bu durum sosyal kaygıyı beraberinde getirebileceği gibi bireyin sosyal etkileşimine de zarar vermektedir.

Sosyal Manipülasyon: Bu boyutta bireyin sosyal yeteneklerinden ziyade genel tutumu ve uyumu söz konusu olmaktadır. Sosyal manüpülasyon seviyesi yüksek olan kişiler çevresindekileri kontrol etmenin sosyal ilişkileri etkileyen faktörleri değiştirmenin gerekliliğini düşünmektedirler.

2.1.4. Sosyal beceri akışı. Çocukların çevreleriyle daha etkili iletişim kurabilmeleri için yetersiz oldukları sosyal becerilerin kendilerine sistemli şekilde öğretilmesi süreci sosyal beceri akışını ifade etmektedir (Bulut, 2016). Hazel ve arkadaşları (1995) sosyal beceri konusunda yaptıkları çalışmanın sonunda öğretici modelin öğrencilerin sosyal becerileri

kazanmalarına imkan sağladığı belirtmişlerdir. Araştırmacılar ayrıca sosyal beceri yönergesini planlarken sosyal beceri akışının aşamalarını şu şekilde sırlamaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Sosyal Beceri Akışı (Hazel vd., 1995)

Sosyal beceri akışı aşamalarının ana hatlarına ilişkin ayrıntılar aşağıda yer almaktadır. Buna göre (Hazel vd., 1995);

- Becerinin Tanımlanması: Bu aşama öğrencilere öğretilmesi planlanan becerilerin açık ve özlü tanımlamasının yapıldığı aşamadır.

- Becerinin Tarif Edilmesi: Bu aşamada öğretilmesi planlanan becerilerin gösterilmesine yönelik tüm adımların istendiği aşamadır. Bu adımlar nelerin söyleneceği gibi sözel adımlar, öğrencilerin neler yapacağı gibi sözel olmayan adımlar ve öğrencilerin neleri düşüneceği gibi bilişsel adımlardır.

- Beceriye Gerekçe Sunulması: Bu aşamada öğrencilere planlanan becerileri niçin öğrenecekleri söylenmektedir. Böylece öğrencilerin öğretilmesi planlanan beceriler ile ilgili olumlu ve olumsuz mantıksal gerekçeler bulmaları sağlanmaktadır. Öfke kontrolünün öğretilmesi planlanan bir süreçte öğrencilerin öfkelerini kontrol etmeleri durumunda ev ortamında ve okul

ortamında ne gibi sorunları yaşamayacakları ya da öfkelerini kontrol edememeleri durumunda herhangi bir kavgaya karışarak uzaklaştırma alabilecekleri konusunda düşünmeleri buna örnek olarak gösterilebilir. Dolayısıyla öğrenciler söz konusu becerilerin kendileri adına olumlu bir sonuç getireceğini düşünürler ise bu beceriye daha fazla motive olmaktadırlar.

- Becerinin Kullanılacağı Durumların Tanımlanması: Bu aşamadaki temel amaç öğrencilerin edindikleri becerilerin konumlar, durumlar ve kişiler karşısında kullanabilmesini sağlamaktır. Bu aşamada öğreticiler öğrencilere hedef becerileri hangi durumlarda kullanacaklarını tanımlamakta ya da öğrencilerin bunu tanımlamasını sağlamaktadır. Öğrencilere akran baskısına direnme becerisini kullanma konusunda verilen ipuçları buna örnek olarak gösterilebilir. Öğreticiler öğrencilere akranlarının yapmasını istedi fakat kendilerinin yapmak istemediği ya da yapmılmaması gerektiğini düşündüğü durumlarda bu becerinin kullanılmasının kendileri adına iyi olacağını hatırlatmaktadır. Bunun yanında öğrencilere bu becerileri nerelerde kullanabilecekleri sorularak öğrencilerin bu konu hakkında düşünmeleri sağlanmaktadır.

- Becerinin Canlandırmalarla Öğretilmesi: Bu aşama öğretilmesi planlanan becerilerle ilgili canlandırma senaryolarını içermektedir. Senaryolarının öğrenciler tarafından oluşturulduğu becerilerde öğrenciler öğrenmeye daha istekli olmaktadırlar.

Sonuç itibari ile öğrencilerin çevreleriyle etkin şekilde iletişim kurabilmeleri için yetersiz oldukları sosyal becerilerin kendilerine sistemli şekilde öğretilmesi gerekmektedir.

2.1.5. Sosyal beceri kuramları. Sosyal beceri literetüründe yer alan sosyal beceri kuramlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Psikanalitik öğrenme kuramı
- Davranışçı öğrenme kuramı
- Bilişsel öğrenme kuramı
- Sosyal bilişsel öğrenme kuramı
- Hümanistik öğrenme kuramı

Bu kuramların ana hatları aşağıda ifade edilmnektedir.

2.1.5.1. Psikanalitik öğrenme kuramı. Psikanalitik kuram çocukların benlik algısının insan ilişkisi ve oral kimlik kazanımıyla ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Bu kurama göre çocuklar kendileriyle aileleri arasında yaşadıkları odipus karmaşası dönemlerini iyi şekilde geçirerek olumlu denge sağlamaktadır. Sosyal yeterlik ve sosyal yetersizlik açısından bakıldığında ise sosyal yeterliliği sağlıklı enerji ve başarılı bütünleşme olarak açıklarken sosyal yetersizliği ise aileye bağımlı olmak, kaygı yaşamak, kimlik çatışması yaşamak ve sevilmeme korkusu gibi tramvalardan kaynaklandığını savunmaktadır (Alter, & Gottlieb, 1987).

Bu kurama göre insan davranışlarını anlayabilmek için içsel işlemleri analiz etmek gerekmektedir. Bu kuram fiziksel aktiviteleri bilinçaltının bir sonucu olarak görmektedir. Bireydeki benlik saygısının gelişmesini ise erken kimlik kazanımı ve çocukluk ilişkileri ile açıklamaktadır (Öztürk, 2018).

2.1.5.2. Davranışçı öğrenme kuramı. Bu kuramın savunucuları bütün insan davranışlarının öğrenilmiş olduğunu öne sürmektedir. Buna göre bireyi anlayabilmek için onun davranış ve hareketlerini inceleyerek söz konusu davranışın nedenlerini bulmak mümkündür. Davranışları kontrol edebilmek için ise öncelikle davranışların nedenlerini anlamak gerekmektedir (Kuzgun, 1997).

Davranışçı öğrenme kuramına göre yeterli sosyal beceriye sahip olan kişiler çevresi tarafından kabul edilir, beğenilir kişilerdir ve bu kişiler davranışlarını tekrar etme konusunda başarılıdır. Bunun yanında yeterli sosyal beceriye sahip olmayan kişiler ise henüz tam olarak davranış kazanamamış kişilerdir. Bu nedenle bu kişiler uygun davranış sergileyemediği için toplum tarafından reddedilmektedir. Bu tarz kişilerin olumlu davranış sergileyebilmesi için uygun eğitimler verilmeli ve bu davranışların pekiştirilmesi gerekmektedir (Bacanlı, 2018).

2.1.5.3. Bilişsel öğrenme kuramı. Bilişsel yaklaşım kuramı insan davranışlarını erken yaşlardan itibaren yaşadıkları tecrübelerin belirlediğini savunmaktadır. Buna kuram bireylerin henüz küçük yaşlarda iken bazı değer yargılarını kazandıklarını, bu değer yargılarının bireyin annesi, babası ya da etrafındaki yetişkinler tarafından aktarıldığını savunmaktadır. Ayrıca, bireyin küçük yaşlardan itibaren iyi bir kişi olma, çevresi tarafından korunma ve sevilme gibi gereksinimlere ihtiyaç duyduğunu ve bu ihtiyaçlarını karşılayan kişilerin değer yargılarını benimseyerek kabullendiğini savunmaktadır (Kuzgun, 1997).

Bunun yanında bireysel yaklaşım kuramı yetersiz sosyal becerisi olan bireylerin bu durumunun bilişsel yetersizlikten kaynaklandığını öne sürmektedir. Bu kişiler sosyal bir ortamda ne yapması gerektiğini henüz tam olarak bilememektedir. Bu kişilerin zihninde bir takım bilişsel senaryolar bulunmaktadır. Bu senaryolar kişinin davranışlarını ve olayları daha iyi şekilde anlamasına yardımcı olmaktadır. Bu kuram eğitimi kişinin bilişsel yeterliliğini artırmaya dönük bir eylem olarak görmektedir (Bacanlı, 2018).

2.1.5.4. Sosyal bilişsel öğrenme kuramı. Bu kuram birey davranışlarını çevresel, davranışsal ve bilişsel faktörlerin karşılıklı etkileşimleri bağlamında değerlendirmektedir. Buna göre bireyler çevresel güçlerin yönettiği güçsüz varlıklar olmamakla birlikte istedikleri şeyleri yapma kudretine sahip özgür varlıklar olarak görülmektedir. Dolayısıyla insan ve çevre birbirini karşılıklı şekilde etkileyen belirleyicilerdir. Bunun yanında bu kuram eğitimi bireyin hayata hazırlanmasından ziyade hayatın bir parçası ve çocukların gelişmelerinde

sosyal boyutuyla birlikte fiziksel ve psikolojik boyutları da içerisine alan bir aktivite olarak ele almaktadır. Sosyal olarak yeterli olan kişiler bu boyutlar içerisinde bağımsız davranma ve eleştirel bakma becerisine sahiptirler. Sosyal anlamda yetersizlik ise yetişkinlerin yanlış yönlendirmesi ve uygun olmayan öğrenmeden kaynaklanmaktadır (Alter, & Gottlieb, 1987).

Sosyal bilişsel öğrenme kuramcıları birincil refleks dışındaki tüm davranışların öğrenme ile kazanılacağını belirtmektedirler. Bunun yanında davranışlar bireyin kendi deneyimleriyle veya başkalarını gözlemleyerek ya da model olarak öğrenilmektedir. Bu kurama göre birçok sosyal davranış öğrenebilir. Bu uram özellikle çocuklar gelişim yıllarında çevresindeki davranışları taklit ederek öğrendiklerini savunmaktadır (Cartledge & Milburn, 1992).

Sonuç olarak sosyal öğrenme kuramı davranışları sosyal çevre ile bağlantılı şekilde incelemekte, sosyal ilişkiler ve çevresel etkenler üzerinde durmaktadır.

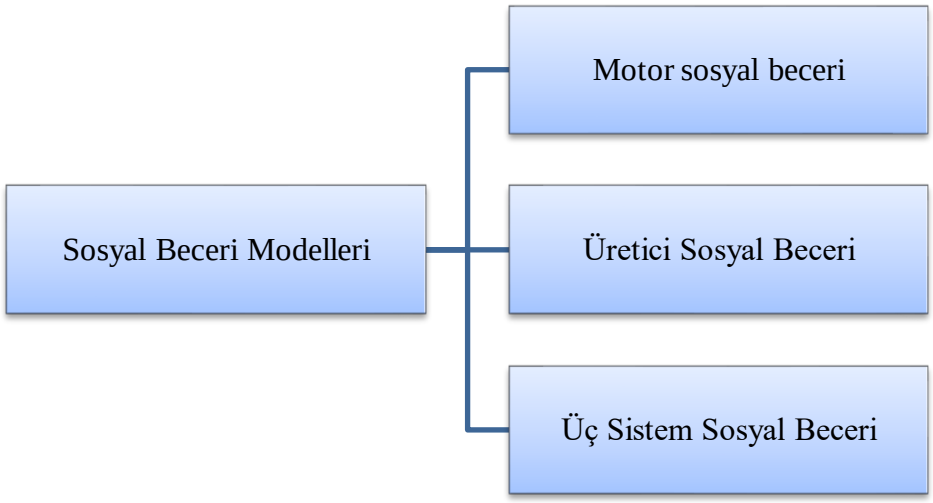
2.1.5.5. Hümanistik öğrenme kuramı. Sosyal beceriler konusunda araştırma yürüten araştırmacılar sosyal becerilerdeki temel rolün bilgiyi alma ve gönderme becerilerinde olduğu konusunda hemfikirdirler. Diğer taraftan sosyal becerilerin temelinde yatan unsur bireylerarası ilişki ve iletişim becerileridir. Bu ilişki sosyal becerilerin temel yapısını oluşturmaktadır. Bunun yanında sözsüz iletişim yöntemleri de iletişim becerileri açısından önemli görülmektedir (Riggio, 1986).

Hümanistik yaklaşım sosyal yeterliliği, bireyin kendisini anlaması, iyi bir vatandaş olması, sorumluluklarının bilincinde olması, değişikliklere uyum sağlaması, duygusal anlamda iyi olması, çevresindeki bireylerin ilgisini kaybetmeden hedeflerine ulaşması ve insanları sevme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Alter, & Gottlieb, 1987).

Sosyal beceri literetüründe yer alan sosyal beceri kuramları genel olarak değerlendirildiğinde Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı'nın birey davranışlarını çevresel, davranışsal ve bilişsel faktörlerin karşılıklı etkileşimleri bağlamında değerlendirdiği

görülmektedir. Bu kurama göre insan ve çevre birbirlerini karşılıklı olarak etkilemektedir. Buna göre birincil refleks dışındaki tüm davranışlar öğrenme ile kazanılmaktadır. Davranışçı Öğrenme Kuramı'na göre ise tüm davranışlar öğrenilmiş davanışlardır. Bu kurama göre göre yeterli sosyal beceriye sahip olan kişiler çevreleri tarafından kabul edilir, beğenilir kişilerdir ve bu kişiler davranışlarını tekrar etme konusunda başarılar. Bir başka kuram olan Bilişsel Öğrenme Kuramı'nda insan davranışlarını erken yaşlardan itibaren bireyin yaşadığı tecrübeler belirlemektedir. Psikanalitik Öğrenme Kuramı çocukların benlik algısının insan ilişkisi ve oral kimlik kazanımıyla ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Bu kuram insan davranışlarını anlayabilmek için içsel işlemlerin analiz edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Son kuram olan Hümanistik Öğrenme Kuramı' na göre ise sosyal yeterlilik, bireyin kendisini anlaması, sorumlulukların bilincinde olması, duygusal olarak iyi olması, iyi bir vatandaş olması, hedeflerine ulaşması ve insanları sevmesi olarak tanımlanmaktadır.

2.1.6. Sosyal beceri modelleri. Sosyal beceri literatüründe sosyal beceri modelleri üç grupta ele alınmaktadır (Kısa, 2018), (Şekil 3).

Şekil 3. Sosyal Beceri Modelleri

2.1.6.1. Motor sosyal beceri. Motor sosyal becerileri, bireylerarası iletişimde etkili bir rolü bulunan sözel ve sözel olmayan davranışları kapsamaktadır (Akfırat, 2006). Bunun yanında literatürde motor beceriler ile sosyal beceriler arasındaki benzerlikten ötürü sosyal

becerilerin bir motor becerisi olduğu yönünde yaklaşımlar da bulunmaktadır. Her iki beceride de bulunan ortak yönler şu şekilde ifade edilebilir (Kısa, 2018):

- Meydana gelen davranışlar belirli amaçları ve alt amaçları içermektedir
- İpuçlarının fark edilerek amaca uygun olan ipuçlarının değerlendirilmesini gerektirmektedir.
- Sosyal öğrenme süreciyle edinilen bilgilerin ben merkezine iletilerek doğru eylem planına dönüştürülme süreci vardır.
- Beynin merkezine iletilmiş olan bilgilerin davranış olarak ortaya çıkması için eylemlerin başlama ve kontrol edilme süreçleri vardır.
- Oluşan davranışların geri bildirimler ile doğruluğu ispatlanmalıdır.
- Tepkilerin zamanlanması son derece önemlidir.

Bu benzerliklerin yanında sosyal becerilerin motor becerilerden farklı yönleri de bulunmaktadır. Bunlar (Taşçı, 2013):

- Çevre ile ilişki kurma ihtiyacı,
- Karşıdaki kişiler güdüleme ihtiyacı,
- Çevredekilerin endişesini ve savunuculuğunu azaltma ihtiyacı.

2.1.6.2. Üretici sosyal beceri. Trower (1982) tarafından öne sürülen bu model de "sosyal öğrenme modeli" ve "insan davranışı modeli" olmak üzere iki modele dayandırılmaktadır (Bacanlı, 2018). İnsan davranışı modelinde, insan davranışında görülen düzenlilik iki insan anlayışına dayandırılarak açıklanır. Bunlar;

- Güçlerin itme ve çekmesine cevap veren nesne olarak insan.
- Kendi davranışlarına yönlendirebilen ajan olarak insan.

Bu yaklaşımlar insan davranışlarının belli bir hedef bir amaç doğrultusunda uygulandığını ifade etmektedir. Bunun yanında bireyin davranışlarına yön verirken söz konusu davranışının gözlemlenmesi bir de gözlemler ve böylece bilinçli bir farkındalık

oluşturur. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa bu model bilişsel bir model olarak bilişsel süreçlere önem verir (Kısa, 2018).

Sosyal öğrenme modelinde ise önemli olan bireyin belirli durumlarda yapılandırdıklarıdır. Bu model ile ilgili olarak şu öneriler getirilmektedir (Taşçı, 2013):

- Bireyler gözlemsel ya da doğrudan öğrenme yöntemi ile mevcut ve muhtemel davranışlar hakkında bilgi edinmektedirler. Böylece bilişsel ve davranışsal yapılandırma yeterlilikleri gelişmektedir.
- Bireyler benzer olayları farklı yöntemlerle kutlayabilir ve bu bilgileri kendi şemalarına göre süzebilirler.
- Bireylerde iki tür beklenti bulunmaktadır. Bunlar uyarıcı-sonuç ilişkisi beklentisi ve davranış-sonuç ilişkisi beklentisidir.
- Bireylerin uyarıcı tercihleri ve muhalif durumları da dikkate alınmalıdır.

Trower yukarıda ifade edilen modelleri sentezleyerek üretici sosyal beceri modelini ortaya koymaktadır. Bu modeli şu dört yapı üzerinden temellenmektedir (akt. Kısa, 2018):

- İçerde ve dışarda yaşanan olayları gözlemleme becerisi,
- Gözlemlenebilen performans becerisi,
- Standartlar ve hedefler,
- Bilişsel temsil ve mantıksal fonksiyonlar.

Trower'a göre (akt. Kısa, 2018) bu model sosyal becerilerin bilişsel özellik taşıdığını ve kendini ayarlamanın sosyal bir beceri olduğunu belirtir. Bu modelin diğer modellerden farkı ise diğer modellere kıyasla daha geniş bir teorik platformunun bulunmasıdır.

2.1.6.3. Üç Sistem sosyal beceri modeli. Mc Fall tarafından geliştirilen bu model sosyal becerileri bireyin belirli sosyal görevleri yeterli bir şekilde yapabilmesini sağlayan yetenekler olarak tanımlamaktadır (akt. Kısa, 2018). Bu tanımlamada geçen "yeterli bir

şekilde" ifadesi sosyal yeterliliğe vurgu yapmaktadır. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa bu modelde genellenebilirlik ve standartlar son derece önemlidir (Bacanlı, 2018).

Mc Fall geliştirdiği modeli iki grupta toplamaktadır. Bunlar (Kısa, 2018):

- Karakter veya özellik modeli,
- Molekül modeli.

Karekter ya da özellik modeli genellikle bireyin kişilik özelliklerini kapsar. Bu modelde sosyal beceriler dört yöntem ile belirlenmektedir. Bunlar (Taşçı, 2013):

- Kağıt ve kalem kullanılarak değerlendirme,
- Rol oynama testleri ile değerlendirme,
- Başkalarının değerlendirmesi,
- Yani doğal performansların gözlemlenmesi ile değerlendirme.

Molekül modeli ise bireyin genellikle özel durumu ve becerileri ile ilgilenmektedir. Bu modele göre sosyal beceriler bireyin özel durumda öğrendiği davranışlardır. Bu modele göre sosyal becerileri genellenebilir ölçümlere dönüştürmek oldukça zor bir durumdur. (Kısa, 2018).

Üç sistem yaklaşımı olarak adlandırılan bu yaklaşım fizyolojik, bilişsel ve açık motor becerilerinden oluşmaktadır. Buna göre fizyolojik beceriler, bireyin algısal süreçlerini, otonom düzenlemelerini ve kontrollerini içermektedir. Dolayısıyla fizyolojik etkinliklerini düzenleyebilen kişiler becerikli kişilerdir. Bu beceri bireyin çevresi ile ilişkilerinde de önemli bir rol oynayarak çevresinin kendisi hakkında izlenimi ve yargılarını etkilemektedir. Bilişsel beceri ise bilgi işlem olarak kavramsallaştırılmıştır ve bireyin gelen uyarıcıları davranışsal programa dönüştürmesini ifade etmektedir. Son olarak motor beceri ise sözel ve sözel olmayan davranışları içermektedir (Taşçı, 2013).

Sosyal beceri modelleri birey davranışını bilişsel, çevresel ve davranışsal belirleyicilerin sürekli ve karşılıklı etkileşimleri öncülüğünde ele almaktadır. Sosyal beceri

modelleri sosyal beceriler anlamında becerinin ne olduğunu, nelerden ve hangi davranışlardan oluştuğuna ve özelliklerinin ne olduğunu ortaya koymak amacıyla geliştirilmiş modellerdir. Öne sürülen bu modeller kuşkusuz bunlarla sınırlı değildir. Ancak bu modeller diğer modellere yöneltilen eleştirileri de kapsamaktadır.

2.1.7. Sosyal beceri eğitimi. Sosyal beceri eğitimi, 1917 yılında dönemin ünlü eğitimcilerinden biri olan Berry'nin kitabında yer verdiği bir kavramdır. Buna göre sosyal beceri eğitimi sosyal olarak yetersiz olan çocuklara arkadaşlık ilişkilerini geliştirmeye dönük etkinliklere yer verme eğitimi olarak ifade edilmiştir. Gelişim psikolojisinde yaşanan ilerlemeler ile birlikte ise sosyal davranışlar konusunda yapılan araştırmaların sayısı artmış ve sosyal beceri eğitimi konusunda belirli bir ilerleme sağlanmıştır (Çiftçi ve Sucuoğlu 2012).

Çocuklar ebeveynlerinden, kardeşlerinden ve arkadaş çevrelerinden gözlem yoluyla bir takım becerileri öğrenmektedirler. Ancak bu öğrenme farkında olmadan gerçekleşen ve sistematik olmayan bir öğrenmedir. Diğer taraftan bazı çocuklar ise bu şekilde gözlem yaparak sosyal beceri kazanamamaktadır. Bunun yanında çocuklar herhangi bir davranış yapmaktan korkmuş veya kaygı duymuş olabilecekleri gibi söz konusu davranışı yapabilmek için fırsat bulamamış da olabilirler. Bu nedenle sosyal beceri eğitimi çocuklar açısından gerekli önemli ve bir eğitimdir. Çocuklara sosyal ilişkilerde kullanacakları sosyal becerilerin erken yaşlarda öğretilmesi gerekmektedir. Öyle ki geç kalınan sosyal beceri eğitimi çocukların akademik ve sosyal performansları ile akran ilişkilerinde geri planda kalmalarına neden olmaktadır (Avcıoğlu, 2005).

Sosyal beceri eğitimi bireylere sosyal bir ortamda nasıl konuşmaları ve davranmaları gerektiği konusunda eğitim veren ve terapi tekniği kullanılarak verilen bir eğitimdir (Altınoğlu-Dikmeer,1997). Sosyal beceri eğitimideki temel amaç tecrübesizlikten veya yanlış öğrenmeden kaynaklı davranışları kaldırmak ve bunun yerine doğru ve uyumlu davranışları yerleştirebilmektir. Bu nedenle sosyal beceri eğitimi gören bireylere farklı davranış şekilleri

sunulmalı ve davranışlarının sonuçlarını görme imkanı tanınmalıdır (Bilbay, Çetin ve Kaymak, 2003).

Bunun yanında sosyal beceri eğitimi verilmeden önce bu eğitimi alacakların gelişim özelliklerine bakmak son derece önemlidir. Çünkü çocukların kişilik özellikleri, arkadaş çevreleri, cinsiyetleri ve yaşları gibi birçok faktör uygulanması planlanan sosyal beceri eğitimini etkilemektedir. Çocuklara uygun eğitim programını seçebilmek için çocukların ihtiyaçlarını belirlemek gerekmektedir. Bu durum uygulanacak eğitim programlarının işlevselliğini artırmaktadır (Avcıoğlu, 2005).

2.1.8. Okul ve sosyal beceri. Çocuklara okullarda yeni bilgilerin öğretilmesi ile birlikte insan ilişkilerine yönelik becerilerin kazandırılması da sağlanmaktadır. Çünkü okullar sosyalleşme alanlarıdır. Bu alanlarda öğrenciler arkadaşlarının onayladığı davranışları benimsemektedir. Böylece örenciler başkalarının dikkatini çekecek davranışlara yönelmektedir (Kulaksızoğlu,1998).

Eğitim süreçlerinde temel hedef, toplumun özellikle çocuklardan beklediği özellikleri onlara kazandırmaktır. Bu amaçla okullarda daha önceden belirlenen özellikleri kazandırmaya yönelik etkinliklere yer verilmektedir. Bu etkinlikler hem bireysel hem de toplumsal ihtiyaçlara uygun şekilde hazırlanmaktadır. Bu noktada temel görev ise öğretmenlerdedir. Öğretmenler öğrencilere bilgi aktarma ve üretme görevini yerine getirirken tutum ve davranışları ile öğrencilerin gözünde birer örnek konumundadır. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin yapması gerekenleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Dönmezer,2003):

- Çocuklarda benlik duygusunun gelişmesine yardımcı olmak.
- Eğitim süreçlerinde çocukların kişisel ihtiyaçlarını dikkate almak.
- Sürekli öğrenmeyi sağlayarak kendisini yenilemek.
- Çocukların düşünme yeteneklerini geliştirmek.

Öğretmenlerin okul içerisindeki görevleri ve sorumlulukları tabii ki bunlarla sınırlı değildir. Öğretmenler öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun şekilde okul etkinliklerini düzenlenmeli ve öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun alanları belirlemelidir. Bu durum çocuklarda kalıcı ve yapıcı değişiklikler sağlarken onların kişilik gelişimine de yardım etmektedir (Yavuzer, 2002). Çocukların kişisel gelişimi ise okul ortamında edinecekleri duygusal ve sosyal beceriler ile desteklenmelidir. Bu sayede çocuklar kendilerini daha güvende ve özgür hissetmektedirler (Kılıççı, 2000).

Çiftçi ve Sucuoğlu (2012)'na göre çocuklar birçok farklı nedenden ötürü sosyal beceri kazanamamakta ya da mevcut becerilerini sergileyememektedirler. Bu durum öğretmenlerin ya da sınıftaki diğer öğrencilerin davranışlarıyla da ilişkili bir durumdur. Öyle ki sınıf içerisinde yoğun kaygı duyulacak bir ortam var ise çocuklar bu ortamdan kaçmak istediklerinden ötürü sosyal beceri sergilemezler. Bunun yanında çocukların sosyal becerileri kazanabilecekleri ortamların oluşturulmaması ve çocuklara sosyal beceri kazanma fırsatı tanınmaması da sosyal beceri kazanılmasının önündeki engellerdendir. Bunun için çocukların dikkatini dağıtıcak çevresel faktörler azaltılmalı ve sosyal becerilerin nerede ve ne zaman kullanılacağının öğretilmesi gerekmektedir

Çocukların sosyal becerilerini geliştirme konusunda okullara düşen görevleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Kılıççı, 2000):

- Okullarda genellikle bağımsız davranışların desteklenmesi gerekmektedir. Çocukların kendi kendilerini disipline edebilmeleri için sınıf ve okul kuralları müzakere edilmelidir. Yasaklanan durumların nedenleri mantıksal gerekçelerle çocuklara anlatılmalı ve bu süreçte çocukların aktif katılımı sağlanmalıdır. Bu durum çocuklarda üst düzey ahlaki karakter oluşturmasını sağlayacaktır.
- Her çocuk belli ölçüde yaratıcılık yeteneğine sahiptir. Bunun için çocukların farklı düşüncelerini rahat bir şekilde sunabilecekleri sınıf ortamları hazırlanmalıdır.

- Okul dışında yaşanan hayat işbirliğine dayanan bir yapıdadır. Eğitim süreçlerinin de bunu desteklemesi gerekmektedir. Eğitim süreçlerinde yarışma yalnızca çocukları güdülemek amacıyla kullanılmalı ve yarışmanın işbirliği, arkadaşlık ve sevgi duygularını öldüreceği unutulmamalıdır.
- Çocukların akademik olmayan yeteneklerinin geliştirilmesi önemsenmelidir. Bunun için okullarda çocuklara resim, müzik ve spor gibi yetenekleri geliştirecek eğitimler verilmelidir.
- Çocuklar okullarda ders geçme ve iyi not almak için öğretmene şirin görünme ya da kopya çekme gibi davranışlarda bulunabilirler. Bu durum çocuklarda kişiliğin ahlâki tarafını negatif şekilde etkilemektedir. Bunu engelleyebilmek için öğretmenlerin sınıf içinde dürüstlüğü ve saygıyı benimseyen empatik davranışlar sergilemesi gerekmektedir.

2.1.9. Çocuklarda sosyal becerinin önemi. Bireyler çocukluk döneminden itibaren tüm hayatları boyunca çevreleriyle pozitif ilişki kurmak adına sosyal becerilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bağlamda sosyal beceriler bireyin olmazsa olmazlarındandır. Çünkü bireyde empati, cömertlik, iletişim, problem çözme, yardımseverlik ve takım çalışması gibi becerilerin bulunmaması çevresi ile olan iletişimini zora sokmaktadır. Daha erken yaşlarda bu becerilere sahip olan kişiler hayatları boyunca daha başarılı ve daha pozitif iletişim kurabilen kişilerdir. Öyle ki bu beceriler bireyin sosyal ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır (Lynch & Simpson, 2010).

Spivey (2007)'e göre daha yüksek sosyal becerilere sahip olan çocuklar çevreleri tarafından daha rahat şekilde kabullenilmektedirler. Bunun aksine sosyal beceri düzeyi düşük olan çocuklarda ise çevreleri tarafından dışlanma riski bulunmaktadır. Sosyal beceri çocukluk dönemi ile birlikte önemi kaybolan bir olgu değildir. Çünkü sosyal becerilere sahip kişiler farklılaşan koşullarda ve ortamlarda daha az uyum problemi yaşamaktadırlar.

Sosyal beceriler ile bilişsel ve duygusal beceriler arasında bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır. Buna göre sosyal beceri seviyesi yüksek olan kişiler zihinsel anlamda daha sağlam kişiler olmakla birlikte bu kişilerin sosyo-ekonomik durumları da bundan olumlu şekilde etkilenmektedir. Bunun nedeni ise yüksek sosyal beceriye sahip olan kişilerin sosyal hayatta ve iş hayatında kendisinden beklenen davranışları gerçekleştirme konusunda zorlanmamasıdır. Bu durum bu tarz kişilerin toplum tarafından kabul görülmelerine ve mesleklerinde yükselmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca sosyal becerisi daha yüksek olan kişiler yaşam doyumuna ulaşma konusunda da daha öndedir. Bu kişilerin zararlı alışkanlıklara yakalanma oranı da daha düşük seviyededir (Goodman vd., 2015).

İkesako ve Miyamoto (2015)'ya göre sosyal becerileri daha küçük yaşlarda edinen çocuklar ise diğer çocuklara kıyasla daha başarılı etkileşimde bulunmaktadır. Bu durum çocukların arkadaş edinme sıklığını artırmaktadır. Bunun yanında sosyal beceri seviyesi yetersiz olan çocuklar ise çekingen davranışlar sergilemektedir. Bu durum çocukların benlik saygısının gelişmemesine ve buna benzer problemlerle karşılaşmasına neden olmaktadır.

Sosyal beceriler bireyin hayatının her döneminde önemlidir. Buna göre yetenekleri sergileme ve öğrenmeye güdülenme gibi alanlarda çocukların daha önceden kazanmış oldukları beceriler sonraki yaşamlarında kendilerine avantaj sağlamaktadır. Sosyal beceriler çocukların sosyalleşmelerini mümkün kılmaktadır. Bu noktada yapılan araştırmalar da göstermektedir ki sosyal beceriler çocukların çevreleri ile daha başarılı iletişim kurmalarını sağlamaktadır (Esgin Günder, 2011). Bu beceriler ile çocuklar günlük hayatlarında karşılaştığı problemleri çözebilmekte ve doğru kararlar verebilmektedirler. Ayrıca sosyal becerisi yüksek olan çocukların özdenetim ve öz yönetimleri daha başarılıdır (Öztürk, 2019).

Son dönemlerde teknolojide yaşanan gelişmeyle birlikte bireylerarası rekabet ortamı daha da artmış durumdadır. Bu durum sosyal ilişkilerde çözülmeye ve bireyselliğin güç kazanmasına neden olmaktadır. Oluşan bu yeni ortamda bireyler kendisini farklı kültürlerden

gelen diğer kişilere kabullendirmek durumunda kalmaktadırlar. Bunu başarabilmek için ise daha duygusal bir yaklaşıma ve etkin kontrol araçlarına ihtiyacı duymaktadır. Bu noktada duygusal ve sosyal beceriler ortak hayat ve işbirliği için anahtar kavramlar haline gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında yaşanan bu konjonktür değişikliğinde bu sosyal becerilere daha geniş bir perspektif ile yaklaşılması ve çocukların dünyanın her tarafında temel eğitimden başlamak üzere sosyal becerileri kazanacakları eğitimlere tabi tutulması gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır (Ömeroğlu & Ulutaş, 2007).

2.1.10. Çocuklarda sosyal becerinin gelişiminde aile faktörü. Çocukların sosyal ve duygusal açıdan daha uyumlu davranışlar göstermelerinde aileleriyle olan iletişimleri ve etkileşimleri de önemlidir. Ailenin yetersiz duygusal etkileşimi çocukların duygusal ve sosyal uyumunun gelişimi önünde bir engeldir. Bunun yanında anne ve babanın boşanması ya da herhangi birisinin hayatta olmaması, aşırı koruyucu ya da hoşgörülü davranışlar, tutarsız davranışlar, çocukların ihmal edilmesi, yetersiz duygusal etkileşim, çocukların reddedilmesi ya da ihtiyaçlarının karşılanmaması gibi durumlar da çocuklarda duygusal ve sosyal gelişiminin yetersiz olmasına yol açan ailesel faktörlerdendir (Öztürk, 2019).

Yetersiz duygusal etkileşimin olduğu ailelerde yetişen çocukların uyum eksikliği yaşadığı belirtilmektedir (Coşkun, 2011). Ailelerin çocuklarına göstermiş olduğu ilgi onların akademik hayatlarında başarı kazanmalarına da etki etmektedir. Çocuklarına yeterli ilgi gösteren, ona değerli olduğunu hissettiren, gelişimini takip eden ve eğitimin çocuklar açısından ne denli önemli olduğunu çocuklarına hissettiren ailelerin çocukları okula karşı daha istekli olmakta ve eğitime yönelik olumlu duygular beslemektedirler. Aynı zamanda bu çocuklarda benlik saygısı oluşmaktadır (Öztürk, 2019).

Bunun yanında ailedeki çocuk sayısı da çocukların duygusal ve sosyal becerileri üzerinde etkili bir faktördür. Deckard ve arkadaşları (2002) yaptıkları araştırmalarında birden çok ailedeki kardeş ilişkileri gözlemlenmiştir. Araştırma sonucunda da görülmektedir ki

annelerin yalnız başına yetiştirdikleri çocuklar daha agresif davranışlar sergilemekte ve kardeşleri ile geçinememektedir. Ailenin tek çocuğu olarak büyüyen çocuklarda ise bencillik, dengesiz karakter ve bağımlılık gibi durumlar görülmektedir. Buna karşın tek çocuklu ailelerin çocukları üç ya da dört çocuklu ailelerin çocuklarına kıyasla duygusal gelişim konusunda daha üstündürler.

Işık (2007) tarafından yapılan araştırmada da iki ya da üç çocukla ailelerin çocuklarının dört ya da daha fazla çocuklu ailelerin çocuklarına kıyasla duygusal anlamda daha gelişmiş oldukları görülmektedir. Buna göre ailedeki çocuk sayısının artmasının çocukların duygusal ve sosyal uyum seviyelerini olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Çocukların ailelerinin eğitim durumu da onların sosyal becerileri üzerinde etkili olan bir başka unsurdur. Çünkü çocuklar sosyal becerilerini çevrelerini taklit ederek de kazanmaktadırlar. Buna göre daha yüksek eğitim seviyesine sahip olan ebeveynlerin çocukları daha iyi sosyal beceriler kazanmaktadır. Buna karşın daha düşük eğitim seviyesine sahip olan ebeveynlerin çocukları ise daha olumsuz ilişkilere maruz kaldığı için kötü deneyimler yaşamakta ve bu durum çocukların karekterlerine ve sosyal becerilerine olumsuz yansımaktadır (Öztürk, 2019).

Kılıç (2009) tarafından yapılan araştırmada eğitim seviyesi yüksek olan ailelerin öğrenci etkinliklerine daha fazla katılım gösterdikleri yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu durum ebeveyn eğitim seviyesinin sosyal becerilerin gelişmesinde önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyal becerileri etkileyen ailesel faktörler içerisinde yer alan bir başka unsur da aile birliğinin durumudur. Aile birliğinin güçlü yapısı ve ebeveynlerin etkin konumu olumsuzluklardan daha çok etkilenen çocukların uyum davranışlarını olumlu açıdan etkilemektedir. Aile ve çocuğun tutarlı, sevgi temelli ve güvenli bir etkileşim kurduğu

ailelerde çocuklar sosyo-ekonomik yetersizliklerin oluşturduğu risk faktörlerinin olumsuz etkilerini daha az hissetmektedirler (Coşkun, 2011).

2.2. Sosyal Beceri İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Akkuş (2005) araştırmasında farklı sosyal ve ekonomik düzeyde bulunan 5. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerini incelemiştir. Araştırmaya Ankara ilinde farklı ilköğretim kurumlarında eğitimine devam eden 460 çocuk dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda çocukların cinsiyetleri ile sosyal becerileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve kızların erkeklere kıyasla daha olumlu sosyal beceriler gösterdikleri yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca çocukların doğum sırası ile sosyal becerileri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bunun yanında çocukların olumlu sosyal davranışları ile anne ve babanın gelir durumu ve eğitim seviyesi arasında anlamlı bir farklılık olduğu; olumsuz sosyal davranışlar ile anne ve babanın gelir durumu ve eğitim düzeyi arasında ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Başka bir araştırmada ise Dermez (2008) 4. ve 5. sınıfta eğitim gören çocukların sosyal beceri düzeylerini çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Tarama modeli uygulanan araştırmaya 2006-2007 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar'daki 15 ilköğretim okulunda eğitimine devam eden 450 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda kızların erkeklerden daha fazla sosyal beceriye sahip olduğu, baba eğitim durumu açısından ise kısmi farklılık olduğu görülürken, anne eğitim durumu ve anne baba çalışma durumu açısından ise herhangi bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Araştırmada ayrıca aile içi karar alma süreçlerine çocukların dahil edilmesinin çocukların sosyal beceri düzeylerini arttırdığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Bülbül ve Dinçer (2009) yaptıkları araştırmada 4 yaş grubu çocukların sosyal becerilerini bazı değişkenler açısından ele almışlardır. İlişkisel tarama modelinin uygulandığı araştırmaya 2007-2008 eğitim öğretim yılında Ankara'nın çeşitli ilçelerinde eğitim gören 345

çocuk dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda cinsiyet değişkeni açısından kız çocuklarının erkek çocuklara kıyasla sosyal beceri sergileme düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca kardeşi olan çocukların kardeşi olmayan çocuklara kıyasla sosyal beceri sergileme açısından daha başarılı olduğu görülmüştür. Anne eğitim düzeyi açısından bakıldığında ise anne eğitim düzeyinin çocukların sosyal becerileri üzerinde anlamlı bir etki de bulunmadığı görülmüştür.

Arslanoğlu (2010) ise çocukların sosyal becerilerini spor yapma ve yapmama durumuna göre karşılaştırmıştır. Araştırmaya Kars ilindeki yedi farklı orta öğretim kurumunda eğitimine devam eden 476 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda spor yapmanın çocukların sosyal beceri düzeylerini arttırdığı yönünde bilgilere ulaşmıştır. Bunun yanında cinsiyet değişkeni açısından erkek öğrencilerin sosyal duyarlık ve sosyal beceri düzeylerinin, kız öğrencilerin ise duysal duyarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Sınıf değişkeni açısından bakıldığında 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin 10. sınıfta öğrenim gören öğrencilere kıyasla sosyal beceri düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aslanel (2011) araştırmasında yaratıcı drama yöntemi ile öğretimin çocukların sosyal becerilerine olan etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonunda deney grubunda bulunan çocukların cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşmadığı ve kontrol grubundaki çocukların sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkeni açısından farklılaştığı görülmüştür. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında deney grubunda yer alan çocukların cinsiyet değişkeni açısından sosyal beceri tutumlarında anlamlı bir değişiklik olmadığı gözlemlenmiştir.

Başka bir araştırmada ise Gülhan (2012) 10 ve 12 yaş grubunda bundan çocukların sosyal beceri düzeylerini eğitsel oyunlar açısından ele almıştır. Araştırmanın sonunda eğitsel oyunların çocukların sosyal beceri düzeylerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı yönünde

bulgular elde edilmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında kız öğrencilerin ön test sonuçlarının erkek öğrencilere kıyasla anlamlı şekilde farklılaşmadığı; son test sonuçlarının ise deney grubu lehine farklılaştığı görülmüştür.

Memiş ve Memiş (2013) ise dördüncü ve beşinci sınıfta eğitim gören çocukların sosyal becerilerini çeşitli değişkenler açısından ele almıştır. Araştırmaya ilköğretim okullarında eğitim gören 220 çocuk dahil edilmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgularda kız ve erkek çocukların sosyal beceri düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaştığı bu farklılaşmanın kız çocukları lehine olduğu görülmüştür. Araştırmada ayrıca sınıf düzeyi değişkenin çocukların sosyal becerilerini anlamlı şekilde farklılaştırmadığı görülmüştür. Diğer taraftan çocukların akademik başarılarının sosyal becerileri üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Bir başka araştırmada ise Duran ve arkadaşları (2013) ortaokulda eğitim gören çocukların sosyal beceri düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonunda çocukların sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkeni açısından farklılaştığı kızların erkek çocuklara oranla daha çok sosyal beceriye sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca çocukların yaşamış oldukları yerin sosyal beceri düzeylerini değiştirmediği yönünde bilgilere ulaşılmıştır. Bunun yanında olumlu ve olumsuz sosyal davranışların çocukların ekonomik durumlarına göre farklılaştığı, olumsuz sosyal davranışlar üzerinde sınıf değişkenin etkili olduğu, sınıf düzeyinin artmasıyla olumsuz davranışların arttığı gözlemlenmiştir.

2.3. Sosyal Beceri İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Lamb ve arkadaşları (1988) yaptıkları araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini etkileyen faktörleri çeşitli değişkenler açısından ele almışlardır. Araştırmaya 140 çocuk ve annesi dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda çocukların sosyal ve ekonomik düzeylerinin sosyal becerilerini etkileyen bir faktör olduğu değerlendirilmiştir.

Başka bir araştırmada ise Oprea (1998) okul öncesi eğitimin çocukların sosyal becerilerini ne ölçüde etkilediğini ele aldığı çalışmasına 18-50 yaş aralığında 102 kişiyi dahil etmiştir. Araştırmada yaş, eğitim seviyesi ve çalışma durumu gibi değişkenlerin çocukların sosyal becerilerini ne ölçüde etkilediği incelenmiştir. Araştırmanın sonunda ebeveyn tutumu, çalışma durumu ve eğitim seviyesinin çocukların sosyal becerileri üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Gander ve Gardiner (2000) araştırmalarında kardeş varlığının anne ve babalara çocuk yetiştirme açısından tecrübe kazandırdığını ve kardeşleri çocuklar için sosyal etkileşim çevresi oluşturduğunu belirtmektedirler. Böylece büyük kardeşlerin küçük kardeşlere model olarak sosyal becerilerine ve toplumsallaşmalarına katkı sağladığını belirtmektedirler.

Ruggiero (2002) yaptığı araştırmasında çocukların akademik başarıları, sosyal becerileri ve çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırma sonunda çocukların sosyal becerilerinin zekâ düzeylerini etkilediği, bunun yanında cinsiyet değişkenin çocukların sosyal becerilerini farklılaştırmadığı tespit edilmiştir.

Mccleelland ve arkadaşları (2004) yaptıkları araştırmada erken akademik sorunlar açısından risk grubunda bulunan çocukların sosyal becerilerini incelemişler. Araştırmaya anaokulunda eğitimine devam eden 540 çocuğu dahil etmişlerdir. Araştırmanın sonunda çocukların sosyal beceri düzeylerinin sosyal ve demografik özelliklerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür.

Berry ve O'Connor (2010) ise araştırmalarında sosyal beceri gelişimi, öğretmen çocuk ilişkisi ve davranış risklerini boylamsal bir araştırmayla ele almışlardır. Araştırmaya 54 aylık 1364 çocuk ve ailesi dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda çocukların yaşlarının sosyal becerilerini yordadığı, buna göre çocukların yaşlarının artmasıyla sosyal becerilerinin arttığı görülmüştür.

Heyworth (2013) araştırmasında müzik ile sosyal beceri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya Avusturalya'nın sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerinin yaşadığı bölgede okuyan çocuklar dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda müzik eğitimi ile çocukların daha katılımcı bireylere dönüştüğü ve kendilerini okula ait olarak gördükleri gözlemlenmiştir. Ayrıca müzik eğitiminin çocuklarda benlik duygusunu artırdığı çocukların esneklik, aktif katılım, refah, işbirliği, aidiyet duygusu ve kapsayıcılık özelliklerini desteklediği görülmüştür.

2.4. Bağımlılık ve Internet Bağımlılığı Kavramı

Çalışmanın bu bölümünde bağımlılık kavramı, bağımlılığın belirtileri, türleri ve internet bağımlılığı kavramına ilişkin ayrıntılar ele alınmaktadır.

2.4.1. Bağımlılık ve bağımlılıkla ilgili temel kavramlar. Hem davranışları hem de beyni etkileyen bir durum olarak bağımlılık bireyin bir kişiye, maddeye, varlığa veya bir etkinliğe dönük hissettiği ve karşı koyamadığı isteğidir. Birey bedensel, sosyal ve ruhsal anlamda ciddi olumsuzluklar yaşamasına karşın bağımlı olduğu şeye dönük eylemine engel olamadığı bir istek duymaktadır (Ayçiçek, 2013). Örneğin madde bağımlılığında birey, vücudunun işlevini olumsuz anlamda etkileyen maddelerin kullanılmasının kendisine zarar verdiğini bilmesine rağmen bunu kullanmaya devam etmektedir (Gövebakan ve Duyan, 2015).

Bireyin önceleri haz almak amacıyla yaptığı davranışlar zaman içerisinde bir tutkuya dönüşmektedir. Bu tutku ise insan davranışlarını yönlendiren güçlü bir histir (Gökalp, 2017). Başlangıçta zaaf olarak görülen bağımlılığın bilimsel anlamda incelendiğinde psikolojik, fizyolojik ve genetik alt yapıları bulunan karmaşık bir olgu olduğu ve daha ciddi şekilde ele alınması gerektiği görülmektedir. Bağımlılık önce kişisel bir problem daha sonra ise ahlaki ve sosyal bir problem olarak görülmelidir. Çünkü insan yalnızca kendisinden sorumlu bir varlık değildir. İnsan başkalarından da sorumlu bir varlıktır (Gökalp, 2017).

Bağımlılık bir anda ortaya çıkan bir durum değil; aksine yavaşça gelişen bir süreçtir. Bağımlılığa neden olan nesneyi kullanan veya bağımlılık davranışlarını sergileyen kişiler süreç içerisinde bağımlı olduklarını genellikle fark etmemektedirler. Bu kişiler bağımlı olmanın olumsuzlukları ile karşılaştıkları zaman bağımlı olduklarının farkına varmaktadırlar (Gövebakan ve Duyan, 2015). Örneğin madde bağımlılığı kontrol edilmediği durumlarda bireyde fizyolojik belirtilerle birlikte birtakım bilişsel davranış bozukluklarına yol açmaktadır (Tarhan ve Nurmedov, 2017).

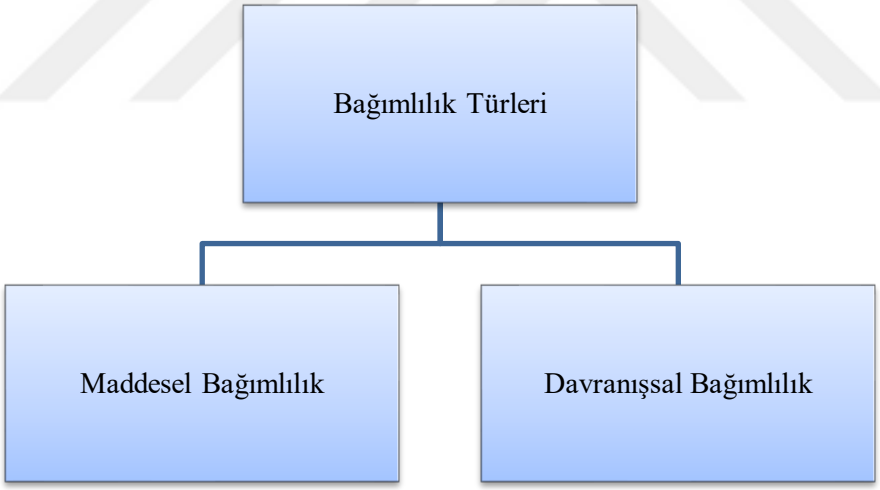
Bağımlılığa neden olan faktörlerle ilgili yapılan çalışmalarda bağımlılığa neden olan birçok unsur olduğu görülmektedir. Aile bağlarının güçlü olmadığı ailelerde yetişen kişilerin birçok psikolojik motivasyondan yoksun olarak yetiştikleri ve daha düşük özsaygıya sahip oldukları görülmektedir. Bu tarz ailelerde yetişen kişiler problem çözme ve insan ilişkileri gibi yaşamsal becerileri doğru şekilde kazanamamaktadırlar. Bu tarz kişiler yaşamlarında karşılaştıkları herhangi bir sorunun çözümünde maddeye yönelmektedirler (Ayçiçek, 2013).

Bağımlılıkta, bağımlılığa neden olan şeyin özellikleri, bağımlı olan kişinin kişilik özellikleri ve çevrenin etkisi de önemli olan unsurlardandır. Buna göre kimi maddeler ilk kullanıldığında bağımlılık yaratmakta iken, kimi maddeler ise belirli bir süre sonrasında bağımlılık yaratmaktadır. Maddenin ulaşılabilirliği, maliyeti ve verdiği hazzın yoğunluğu da söz konusu maddeye yönelimi arttıran unsurlardandır. Bununla birlikte bireyin içerisine yaşadığı çevre de bağımlılık üzerinde etkili bir unsurdur. Bağımlılık konusunda olumsuz tavrı bulunmayan ailelerde doğan kişilerin daha yoğun madde kullandıkları veya madde kullanımının yoğun olduğu mahallelerde yaşayan kişilerin madde ile tanışma oranlarının daha çok olduğu görülmektedir (Ayçiçek, 2013).

Bağımlılık içerisinde yoksunluk, zaman ve tolerans gelişimi gibi bazı kavramları barındırmaktadır (Gövebakan ve Duyan, 2015). Yoksunluk, bireyin bağımlı olduğu maddeyi almadığında ya da bağımlı olduğu davranışı yapmadığında ortaya çıkan olumsuz duygunun

ifadesidir. Birey neye bağımlılık duyuyor ise onu kullanabilmek için güçlü bir dürtü hissetmektedir. Zaman ise bağımlılık açısından önemli bir kavramdır. Birey bağımlı olduğu bir şey için daha çok zaman harcamaktadır. Öyle ki birey günlük uğraşlarını bağımlı olduğu şey üzerine kurmaktadır. Tolerans gelişimi ise aynı miktarlarda alınan maddenin zaman içerisinde aynı etkiyi vermemesini ifade etmektedir. Bu nedenle kullanılan maddenin dozu zaman içerisinde artırılmaktadır. Bunun nedeni ise bireyin hazzı aynı yoğunlukta yaşama isteğidir (Yılmış, 2019).

2.4.2. Bağımlılık türleri. Bağımlılık genel itibarıyla bireyin ruhsal ve fiziksel anlamda herhangi bir şeye hissettiği tutkuyu ifade etmekte kullanılmaktadır (Holden, 2001). Bireyin kullandığı madde ya da bağımlılık çeşidine göre farklılaşmakla birlikte genellikle bireyin bağımlı olduğu nesneye göre değişmektedir Bağımlılık kavramı ile ilgili araştırmalar sonucunda bağımlılığın genellikle iki başlık altında incelendiği görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Bağımlılık Türleri (Büyükgebiz & Tunca, 2019)

2.4.2.1. ***Maddesel bağımlılıklar.*** İlaç özelliği taşıyan maddelerin zihinsel faaliyetleri etkilemesi ile oluşan, bireye haz veren ve bu hazzı hissetmek için sürekli ve aralıklı şekilde madde kullanma isteği duyan ve bazı davranış bozukluklarına yolaçan patolojik bir beyin rahatsızlığı olarak ifade edilmektedir (Uzbay, 2009).

Madde bağımlılığı, bireyin madde kullanma konusundaki kontrolünü kaybederek maddeyi hayatının merkezine konumlandırmasıyla bireyde psikolojik ve bedensel sorunların ortaya çıkması durumudur. Bir kişinin madde bağımlısı olduğunu söyleyebilmek için aşağıda ifade edilen tanı kriterlerinden en az üç tanesinin en fazla 12 aylık süre içerisinde klinik olarak belirgin bir soruna ya da rahatsızlığa yol açacak şekilde bulunması gerekmektedir. Bu kriterleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Tarhan ve Nurmedov, 2017):

- Kullanılan maddenin etkisinin azalmasıyla arzu edilen tatminin elde edilmesi için kullanılan maddenin miktarının artırılması,
- Kullanılan madde miktarının azalması durumunda veya tamamen kullanılmasının bırakılması durumunda yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması,
- Bireyin kullanılan maddeye karşı kendisini durduramaması,
- Bireyin kullandığı maddeden kurtulma çabasına karşın bunu gerçekleştirememesi,
- Bireyin madde kullanımında ya da madde etkisi altında olduğu durumlarda aşırı vakit kaybı yaşaması,
- Bireyin sorumluluklarını yerine getirememesi ya da sosyal hayata dahil olamaması,
- Bireyin mesleki sorumluluklarını yerine getirememesi veya etkinliklere gerektiğinden daha az zaman ayırması,
- Bireyin yaşadığı problemlere karşın madde kullanmaya devam etmesidir.

Bireyin madde kullanımını kontrol edememesi, fizyolojik belirtiler ve bilişsel davranış bozuklukları madde bağımlılığının temel özellikleridir. Madde bağımlılığında beyin yapı ve işlevsel açıdan bozulmakta ve kronik bir hastalık ortaya çıkmaktadır. Tanı kriterleri arasında bulunmasa da bireyin bağımlı olduğu maddeyi kullanmak için duyduğu aşırı dürtü ve istek ile

oluşan madde arayışı birçok bağımlı bireyde görülen bir durumdur (Tarhan ve Nurmedov, 2017).

Madde bağımlılığı bireyin hayatını istediği şekilde devam etmesini engelleyen durumlara yol açmaktadır. Madde bağımlılığı bireyi kendisine esir etmektedir. Birey bir maddeye bağımlı olduğu zaman zihninde bulunan her tür biyolojik ve ahlaki kuralı ve kanunu yıkarak bağımlı olduğu maddeye odaklanmaktadır. Böylece o maddeyi elde edebilmek için her şeyi yapar duruma gelmektedir. Bireyin bedensel adaptasyonu bozulduğu için madde almadığı zamanlarda fizyolojik bazı belirtiler ortaya çıkmaktadır. Bu durumda bireyin bedeni kendisini değişen duruma göre ayarlamaktadır. Yoksunluk belirtileri ise bu dönemde görülmektedir (Çoban, 2013).

2.4.2.2. ***Davranışsal bağımlılık.*** Herhangi bir nesne bağımlılığa neden olabilmektedir. Bu nedenle birey herhangi bir nesneye ya da maddeye bağımlı olabileceği gibi maddi olmayan varlıklara da bağımlı olabilmektedir. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa her varlık bağımlılık yaratma potansiyeline sahiptir. Bağımlılık yaratma ihtimali yüksek olan maddeler ya da olgular ise daha kolay ve daha sıkı şekilde bağımlılık yaratmaktadır (Ögel, 2001).

Madde dışı bağımlılıklar olarak da görülen davranışsal bağımlılıklar, maddesel bağımlılıklar gibi bireyin hayatında istenmeyen sonuçlara yol açmaktadır. Bunun temel nedeni ise herkesin belirli bir düzeyde ve kendi egosunu tatmin edebilecek nesnelere ihtiyaç duymasıdır (Büyükgebiz & Tunca, 2019).

Davranışsal bağımlılıkta bireyin kullandığı araç kimi zaman bir insan, gıda ya da elektronik bir cihaz olabilmektedir. Örneğin yeme bağımlılığı olan bir kişi sakinleşmek için kontrolsüzce karbonhidrat tüketebilir ya da kumar bağımlısı olan bir kişi kazansa veya kaybetse dahi kumar oynamaya devam edebilir. Hangi bağımlılık çeşidinde olursa olsun

bağımlılığın bireyde oluşturduğu bazı davranış kalıpları vardır bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Kaleli, 2019):

- Arzu edilenin fazlasını isteme,
- Aktif hayat içinde bağımlı davranışları gerçekleştirmek için uzun zaman harcama,
- Bağımlı olunan davranışı gerçekleştirmek için bir şeylerden vazgeçme,
- Bağımlı olunan davranış başkalarını incitse dahi yapmaya devam etme,
- Yoksunluk sendromu yaşama,
- Yoksunluğu ortadan kaldırmaya çalışma.

Davranışsal bağımlılık sekiz kategoride değerlendirilmektedir (Ögel, 2001):

- İlişki ya da insan bağımlılığı,
- Bilgisayar oyunları bağımlılığı,
- Kumar bağımlılığı,
- Yeme bağımlılığı,
- Alışveriş yapma bağımlılığı,
- İnternet bağımlılığı,
- Elektronik cihaz bağımlılığı,
- Cinsel bağımlılık.

Bağımlılık kronikleşmiş bir beyinsel hastalıktır ve zaman içinde bireyin beyninin işleyişini değiştirmektedir. Bağımlılık sürecinde bireyin beyni değişen işleyişi normal bir süreç olarak kabul etmektedir. Bu süreçte beyin artık bağımlı davranışı tekrarlamak için komutlar vermeye başlamaktadır. Birey bağımlı olduğu davranışı gerçekleştiremediği durumda ise yoksunluk yaşamaktadır. Sonuç olarak bağımlılık türleri farklı kategorilerde sıralansa da her bireyin saygılamış olduğu hormonun farklılaşması nedeniyle her bireyde farklı bağımlılık tanıları ortaya çıkmaktadır.

2.4.3. Bağımlılığın belirtileri. Bireyin bir davranışa ya da maddeye bağımlı olup olmadığı konusunda bir yargıya varabilmek için bazı kriterler referans olarak alınmaktadır. Griffiths (1999)'e göre davranış bağımlılığının tanı kriterleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Dikkat Çekme: Bu durum bireyin yapmayı arzuladığı bir eylemin onun hayatındaki en önemli eylem haline geldiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu olay bireyin davranışlarına, duygularını ve düşüncelerini hakim olmaktadır. Teknolojik cihazları çokça kullanan kişilerin ihtiyaçları olmamasına rağmen teknolojik cihazlar ile ilgilenme düşünceleri buna örnek olarak gösterilebilir.

Ruh Halinin Değişimi: Bireyin duygu durumunun değişmesi bir eylem ile uğraşması sonunda bireyin kişisel tecrübeleri ile ilgilidir. Bu durum bir başetme stratejisidir.

Tolerans: Bireyin daha önce yaşadığı hazza ulaşabilmek için yaptığı eylem miktarını arttırmasıdır. Cep telefonunu sıkça kullanan bir kişinin önceleri daha az sürede yaşamış olduğu hazza ulaşmak için cep telefonuyla geçirdiği zamanı arttırması buna örnek olarak gösterilebilir.

Yoksunluk: Bireyin istediği bir davranışı devam ettiremediği durumda, almak istediği maddeyi alamadığı durumda ya da bir anda kestiği durumda oluşan kötü duygu veya istenmeyen fiziksel etkiler olarak tanınlanmaktadır. Bilgisayar oyununu çokça kullanan bir kişinin oyun oynamadığı durumlarda sinirlilik, huysuzluk ya da titreme gibi haller yaşaması bunu örnek olarak gösterilebilir.

Çatışma: Bağımlı bireylerin sosyal çevrelerinde diğer bireyler ile arasında yaşanan çatışmaları, iş hayatında yaşanan çatışmaları ya da kendi iç dünyasında yaşadığı çalışmaları kapsamaktadır.

Nüks Etme: Bir eylemin henüz bireyin sahip olduğu deneyim sonucunda tekrar ortaya çıkabilmesi eğilimidir. Bireyin yıllarca süren kontrol ya da kaçınma sonrasında yeniden bağımlılığın en üç seviyeye dönülmesidir.

2.4.4. Teknoloji bağımlılığı. Bilginin işlenmesi olarak betimlenen teknolojide temel amaç; bilgiyi araştırarak işlemek ve bireyin hayat kalitesini her anlamda iyileştirmektir. Günümüzde teknolojik cihazlar insan hayatında önemli bir yerde toplumun özellikle de gençlerin yüksek oranda faydalandığı cihazlardır. Son dönemlerde akıllı telefonlar olarak da hayatımızda yer almaya başlayan teknolojik cihazlar bilgisayarlar, televizyonlar ve tabletler gibi hayatın tüm alanlarını kapsarmış durumdadır. Teknoloji kullanma bağımlılığı ise madde temelinde olmayan ancak bağımlılık bulgularını içeren davranışsal bağımlılık kapsamında değerlendirilmektedir. Bu bağımlılık türü kullanılan teknolojik cihaza göre mobil telefon bağımlılığı veya televizyon bağımlılığı gibi farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Teknolojik cihazların yanında bazı bağımlılık türleri de oyun bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı gibi uygulamalar üzerinden yapılmaktadır (Akdenizli, 2019).

Bireylerin ekran başında geçirdikleri süre son dönemlerde ciddi oranda artmış durumdadır. Bu konuda yapılan araştırmalar kullanıcıların günün takriben 22 saatlik bölümünü telefonları ile birlikte geçirdiğini ve kullanıcıların önemli bir bölümünün sabah kalktıklarında ilk iş olarak cep telefonlarını kontrol ettiklerini göstermektedir (Facebook & IDC, 2013).

Dünya Sağlık Örgütü'nun 2018'de yayınladığı teknoloji bağımlılığı yayınında teknoloji bağımlılığı "tehlikeli oyun oynama" ve "oyun oynama bozukluğu" kavramları ile birlikte yer almaktadır. Bu durum teknoloji bağımlılığına farklı perspektiften yaklaşıldığını ortaya koymaktadır. Buna göre tehlikeli oyun, bireyin ya da kişilerin çevrelerindeki diğer kişilerin zihinsel ya da fiziksel sağlıklarına zarar verme ihtimalini önemli oranda arttıran online ya da çevrimdışı oyun oynama modeli olarak tanımlanmaktadır. Oyun oynama bozukluğu ise çevrimiçi ya da çevrimdışı olarak gerçekleşen kalıcı ya da tekrarlayan oyun oynama davranışı olarak tanımlanmaktadır (Akdenizli, 2019).

Aşırı internet kullanımı bireylerde bazı psikolojik sorunlara yol açmanın yanında neden olduğu sürekli bölünmeyle birlikte bireylerin verimliliklerini de önemli oranda etkilemektedir. Bu kapsamda yapılan araştırmalar bir faaliyete odaklanan kişinin cep telefonundan gelen mesaj ile bölündüğünde yeniden işine odaklanabilmesinin 25 dakika sürdüğünü göstermektedir. Bunun yanında bu tarz uyaranlarla bölünen kişilerin, bu bölünmenin ardından kendilerini farklı şekillerde bölme ihtimallerinin de olduğu tespit edilmektedir (Leroy, 2009).

Ertemel ve Aydın (2018)'a göre internetin yoğun kullanılması gençler açısından sosyalleşememe, uykusuzluk ve depresyon gibi önemli sağlık problemlerini beraberinde getirmektedir. Öyle ki Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmada inteneti yoğun kullanan gençlerin arkadaşlarıyla buluşma sıklıklarının %40 oranında düştüğü görülmüştür. Aynı şekilde sosyal medyayı yoğun olarak kullanan gençlerin depresyon eğilimlerinin ise %27 oranında arttığı görülmüştür. Araştırmada ulaşılan bir başka bulgu ise teknolojiyi yoğun kullanmadan ötürü gençlerin sağlıklı yaşam için ihtiyaç duydukları günlük en az yedi saatlik uyku süresine ulaşamadıkları bu nedenle uykusuzluk yaşadıklarıdır (Twenge, 2017).

2.4.5. Teknoloji bağımlılığı ölçütleri. Dijital oyun bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığı gibi farklı teknolojik bağımlılıklar internet bağımlılığı olarak değerlendirilmekle birlikte internet bağımlılığı diğer teknoloji bağımlılarının ana eksenini oluşturmaktadır (Savcı & Aysan, 2017).

Young 1998 yılında yaptığı çalışmasında internet bağımlılığının tanısal kriterlerini geliştirmiştir. Bu çalışma bireyin zihinsel uğraşı, kullanım süresi, kullanım sınırlaması olması durumunda yaşadıkları ve çevre ile ilgili yaşadığı sorunlar gibi konuları kapsamaktadır (Young, 1998).

Yukarıda da ifade edildiği gibi teknoloji bağımlılığı bireyin bağımlısı olduğu teknolojik ürünlere ulaşamaması durumunda yaşadığı yoksunluk durumudur. Bu bağlamda

teknoloji bağımlılığını internet bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı olmak üzere dört kategoride değerlendirmek mümkündür.

2.4.5.1. İnternet bağımlılığı. İnternet, Dünyanın herhangi bir yerinden bağlantı kurularak en kolay yoldan ve en kısa yöntemlerle bilgiye ulaşıldığı günümüzün en çok kullanılan teknolojilerinden biridir (Yücelten, 2016). Internet kullanımı gelişen teknolojiye ayak uydurabilmek açısından günümüzde gittikçe artmaktadır. İnternetin bu denli yaygın kullanılmasını dünyayla kolay erişim sağlaması ve oyun oynama, bilgi edinme, alışveriş yapma gibi seçenekleri sunmasıyla açıklanmaktadır (Kalecik, 2016).

İnternetin fiziksel alt yapısının gelişmesi ile birlikte internet kullanıcı sayısında yaşanan artış 1995'li yıllarda internet bağımlılığı kavramını tartışmaya açmıştır. Kavramı ilk olarak 1996 yılında yaptığı çalışmayla Young gündeme getirmiştir (Arısoy, 2009). İnternet bağımlılığı internetin kullanılmasına yönelik aşırı isteğin önüne geçememe, internet kullanımı süresinin gittikçe daha fazla artması ve buna yönelik ihtiyaç duyulması, duygudurum değişkenliğine maruz kalma, düşük düzeyde tolerans, yoksun kalınması durumunda gerginlik, sinirlilik ve huzursuzluk gibi durumların oluşması ve bireyin iş hayatı, sosyal hayatı ve aile hayatının gittikçe bozulması gibi belirtilerle ortaya çıkan bir bozukluktur (Bozkurt vd., 2016).

2.4.5.2. Akıllı telefon bağımlılığı. 1970'li yıllarda kablosuz telefonların kullanılmaya başlanması ile birlikte 1980'li yıllarda taşınabilir telefonlar ile ilk görüşmeler yapılmıştır. Ancak bilgisayarlara ait bir takım fonksiyonların telefonlara dahil edilmesi ile tasarlanmış olan akıllı telefonlar ilk olarak 1994 yılında piyasaya sürülmüştür. Bu telefonlar zaman içerisinde dünyada geniş bir kullanıcı kitlesine kavuşmuştur (Fidan, 2016).

Mobil telefonlar günümüzde iletişim ihtiyacını gidermekle birlikte video çekme, fotoğraf çekme, müzik dinleme, internet erişimi ve konum bilgisi verme gibi farklı ihtiyaçları gideren ve günlük hayatın vazgeçilmez aracı haline dönüşmüştür (Aktaş & Yılmaz, 2016). Mobil telefonlar birçok faydasının yanında bağımlılık seviyesinde kullanılması durumunda

görme problemleri, baş ağrısı, asosyal hayat, anksiyete, sosyal fobi, depresyon, yalnızlık, düşük düzeyde iyilik hali ve dürtüsellik gibi soruna yol açabilmektedir (Kumcagiz & Gündüz, 2016).

2.4.5.3. Dijital oyun bağımlılığı. İlk olarak 1970'li yıllarda piyasaya sürülen dijital oyunlar zaman içerisinde sayısız örnekleri ile yaygın kullanıma sahip olmuştur. Dijital oyun bağımlılığı günümüzde uygulanan tanı sistemlerince bir hastalık olarak kabul edilmemiştir. Ancak kavram uzun yıllardan bu yana literatürde yer almaktadır. Dijital oyun bağımlılığı konusunda yapılan araştırmalar ise 1980'li yıllardan itibaren başlamış ve 1983 yılında Soper ve Miller tarafından ilk örneği gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada dijital oyun bağımlılığının ilgide azalma, zihinsel ve fiziksel semptomlara neden olma gibi bazı komplikasyonlara yol açtığı bulgulanmıştır (Griffiths, vd.,2012; Soper & Miller,1983).

2.4.5.4. Sosyal medya bağımlılığı. Sosyal medya bağımlılığı literatürde diğer bağımlılıklar gibi psikolojik bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Sosyal medyanın internet üzerinden kullanılan bir uygulama olduğu ve internet olmadan erişilemediği düşünüldüğünde bu bağımlılığın internet bağımlılığından farklı olarak ele alınamayacağını açıktır. Bu nedenle sosyal medya bağımlılığı genellikle internet bağımlılığı ile benzer nitelikte görülmektedir (Tutgun Ünal, 2015).

Günümüzde bireyler sosyal medyayı iletişim kurma, oyun oynama, video ve resim gönderme, vakit geçirme ve farklı türden sosyal etkinlikler için kullanmaktadır. Ancak bu durum kimi zaman problemli kullanımlara neden olmasından ötürü bağımlılık olarak tanımlanmaktadır (Griffiths, 2005). Sosyal medya bağımlılığı bireyin sosyal medyayı haftalık en az 8,5 en çok 21,5 saat kullanması olarak değerlendirilmektedir (Yang & Tung, 2007). Andreassen ve Pallesen (2014)'e göre ise sosyal medya bağımlılığı, bireyin sosyal medya uygulamalarına aşırı düzeyde düşkün olması, sürekli olarak sosyal medyada çevrimiçi olmak

istemesi, kontrol edemeyen bir motivasyon ile sosyal medyaya yönelmesi ve bunun hayatına olumsuz açıdan etki etmesi olarak görülmektedir.

2.4.6. Günümüzde internet bağımlılığı ve etkileri. Son yıllarda insanların ekran başında geçirdikleri süre önemli oranda artmıştır. Bu kapsamda yapılan araştırmalar kullanıcılarının günlük ortalama 22 saat telefonlarıyla vakit geçirdikleri ve önemli bir bölümünün de sabah kalktıklarında öncelikle telefonlarını kontrol ettiklerini ortaya koymaktadır (Lavitas, 2013).

TÜİK'in yayınladığı "Türkiye'nin İnternet Kullanım Alışkanlıkları-2018" raporunda da çarpıcı sonuçlar yer almaktadır. Buna göre; Türkiye'de 16 yaş grubu bireylerin internet ve bilgisayar kullanım oranları %59,6 ve 74 yaş grubu bireylerin internet ve bilgisayar kullanım oranları ise %72,9 dur. Ayrıca kullanım oranları açısından erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla internet ve bilgisayar kullandıkları raporda yer almıştır. Buna göre 16 yaş grubundaki erkeklerin internette bilgisayar kullanım oranları %68,6 iken 74 yaş grubu erkeklerin internet ve bilgisayar kullanım oranları %80,4 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan 16 yaş grubu kadınların internet ve bilgisayar kullanım oranları %50,6 iken 74 yaş grubu kadınların internet ve bilgisayar kullanım oranları ise %65,5 olmuştur. Hanehalkı internet ve bilgisayar kullanım oranlarına bakıldığında ise 2018 yılı Nisan ayı itibarıyla Türkiye'deki hanelerin %83, 8'inde internet imkanının bulunduğu görülmüştür. Kullanıcıların internet üzerinden en çok alışveriş yaptıkları alışverişlerin ise %65,2'sinin giyim ve spor malzemeleri oluşturduğu görülmüştür (TÜİK, 2018).

İnternetin aşırı kullanılmasının birey sağlığı açısından birçok olumsuz etkisi bulunduğuna yönelik araştırmalar bulunmaktadır. Buna göre internet bağımlısı bireylerin birçok fiziksel sorunlarla karşılaştıkları bu bireylerin internet ortamında daha çok zaman geçirmeleri ile uyku problemleri yaşadıkları, uykusuz kalmalarından ötürü gün içerisinde yorgunluk hissettikleri, aşırı yorgun olanların sağlık sistemlerinin zarar gördüğü ve farklı

hastalıklara yakalanma risklerinin arttığı belirlenmiştir. Bunların yanında internet bağımlılığının yemek yeme bozukluğuna ve obeziteye yol açtığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır (Nalwa ve Anand, 2003; Esen ve Siyez, 2011; Mustafaoğlu ve Yasacı, 2018).

İnternetin aşırı kullanılması birçok psikolojik soruna yol açmasının yanında bireyde sürekli bölünmeye neden olarak bireyin verimliliğini önemli oranda düşürmektedir. Bu kapsamda yürütülen araştırmalarda bir etkinliğe odaklanan bireyin kısa mesaj bildirimi uyaranıyla bölünmesi durumunda yaptığı işe yeniden odaklanması için 25 dakikanın geçmesi gerektiği bulgulanmıştır. Bunun yanında bu tarz uyaranlar ile bölünen bireylerin yeniden farklı bir şekilde bölünme ihtimallerinin %8 oranında daha yüksek olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Leroy, 2009).

2.4.7. Psikolojik olarak internet bağımlılığı. İnternet bağımlılığı literatürde psikoloji çalışmalarının önemli bir değişkenidir. Psikoloji alanında gerçekleştirilen araştırmalarda bireylerin internet bağımlısı olma gerekçeleri araştırılmış, internet bağımlılığının neden oduğu psikolojik sorunlar belirlenerek bu bağımlılığı önleyecek bir takım öneriler getirilmiştir.

İnterneti bağımlılık düzeyinde kullanan bireylerin uyku problemleri yaşadıkları bu durumun huzursuzluğa ve anksiyeteye neden olduğu hatta bireyin aile ilişkilerinde sorunlara yol açtığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır (Esen & Siyez, 2011). Bu durum bağımlılık riski taşıyan bireylerin yalnızlaşmalarına ve kendilerini sosyal hayattan soyutlamalarına yol açmaktadır (Yeşilay, 2018).

Başka bir araştırmada ise şiddet içerikli dijital oyun oynayan bireylerin empati kaybı yaşadıkları, saldırgan davranışlar sergiledikleri ve şiddete karşı duyarsızlaştıkları yönünde bilgilere ulaşılmıştır (Madran & Çakılcı, 2014). Diğer taraftan dijital oyun bağımlısı bireylerin agresif ve obsesif davranışlar gösterdikleri, düşük düzeyde benlik saygısı yaşadıkları, istek kaybı, sıkılma, depresyon ve kaygı düzeylerinde artış gibi psikolojik belirtiler gösterdikleri

yönünde bulgulara ulaşılmıştır (Whang ve ark., 2003; Aktaş, 2018; Mustafaoğlu ve Yasacı, 2018).

2.4.8. Sosyolojik açıdan internet bağımlılığı. İnternet bağımlılığının bireyin yaşamını ne yönde etkilediği konusunda farklı disiplinden birçok araştırma bulunmaktadır. Araştırma yapılan disiplinlerden biri de sosyolojidir. İnternet bağımlılığı sosyoloji çalışmalarında sıklıkla ele alınan konulardandır. Sosyologlar internet bağımlılığının bireyin iş hayatında, sosyal hayatında ve aile hayatında ne tür olumsuzluklara yol açtığına odaklanmışlardır (Arslan Cansever, 2010).

İnternet bağımlılığının bireyin ailesi üzerinde neden olduğu etkilerinin incelendiği araştırmalarra bakıldığında bu araştırmaların aile fonksiyonları, aile içi ilişkiler, sosyal medya ve internetin bireyin sosyalleşmesi üzerindeki etkisi ve ailenin internet bağımlılığına yönelik aldıkları önlemler şeklinde ayrılmış oldukları görülmektedir (Avşar Arık, 2018). Buna göre internet bağımlılığının bireyin aile içi ilişkileri üzerinde negatif yönde bir etkide bulunduğu görülmüştür. Bireyin aile içi ilişkilerinin zayıflamasıyla aldığı sosyal destek azalmaktadır. Sosyal desteği azalan birey ise bu eksikliği internet teknolojileri ile gidermeyi istemektedir. Dolayısıyla bireyin aile içi ilişkilerin zayıflaması ve arkadaş çevresinin azalması gibi etkenler internet kullanımına neden olan etkenler arasındadır (Bayraktutan, 2005).

Diğer taraftan interneti ve bilgisayarı günlük en fazla 3 saat kullanan bireylerin internet bağımlılığı risklerinin arttığı ve bu kişilerin problem çözme, duygusal katılım, iletişim, davranış kontrolü ve duygusal tepki gibi fonksiyonlarında bozulmalar yaşandığı görülmüştür (Müezzin, 2010).

2.4.9. Çocuklarda ve gençlerde internet bağımlılığı. İnternet bağımlılığı olgusu incelendiğinde her yaştan bireyde bu problemin görülebileceği ancak güncel teknolojilere daha yoğun eğilim duyan gençlerin ve çocukların internet bağımlılığına yakalanma risklerinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Ertemel & Aydın, 2017). Yapılan araştırmalarda Türkiye

de online olan çocukların sayısının her geçen gün arttığı ve interneti kullanma yaşının iki yaşa indiği görülmektedir (Aslan, 2016).

Öyle ki zorunlu eğitim döneminde bulunan gençlerin ve çocukların internet ve internet teknolojilerine karşı doğal bir yakınlıklarının bulunduğu ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin açıklamalarında sıklıkla dile getirilen bir husustur. Okul dönemi çocuklarınnın geniş serbest zamanlarına sahip olmaları ve ebeveyn gözetiminin olmaması gibi unsurlar da buna zemin hazırlayan unsurlardır (Veen & Vrakking, 2006).

İnterneti yoğun kullanan gençlerin uykusuzluk ve depresyon gibi psikolojik sorunların yanında arkadaşlarıyla sosyalleşememe gibi sosyal problemlerle karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Nitekim yapılan araştırmalarda internet bağımlısı olan gençlerin sağlıklı bir hayat için ihtiyaç duydukları minimum 7 saatlik uyku süresinden daha az uyudukları ve interneti yoğun kullanan gençlerin arkadaşlarıyla buluşma sıklığının %40 oranında düştüğü görülmüştür. Ayrıca sosyal medya uygulamalarını aşırı derecede kullanan gençlerin depresyona girme eğilimlerinin %27 oranında yükseldiği kaydedilmektedir (Twenge, 2017).

2.5. İnternet Bağımlılığı İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Ceyhan (2011) araştırmasında problemli internet kullanım düzeylerini yordayan etkenleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya Eskişehir il merkezinde öğrenim gören 307 lise öğrencisi dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda yordayıcı değişkenler açısından internet kullanım süresi ile sınıf düzeyi değişkenin problemli internet kullanımı açısından önemli bir yordaycı olduğu; cinsiyet, lise türü, okul başarısı ve algılanan sosyal destek düzeyinin ise problemli internet kullanımını yordamadığı görülmüştür.

Başka bir araştırmada Ceyhan ve Ceyhan (2011) Okul öncesi dönem çocuklarında aşırı internet kullanımının çocukların arkadaşlık kurma, sosyal ortamda kendisini ifade etme ve sosyal beceri gibi birçok yönünü etkilediği belirtilmektedir.

Akçay ve Özbece (2012) ise araştırmalarında okul öncesi dönemde eğitim gören çocukların bilgisayar oyunları oynama alışkanlıklarını ele almışlardır. Araştırmanın sonunda çocukların yaş grubunun artmasıyla bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin arttığı görülmüştür. Bunun yanında çocukların anne ve babalarının eğitim seviyesinin düşmesi ile bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin arttığı değerlendirilmiştir.

Balcı ve Gürcü (2013) araştırmalarında öğrencilerin sosyal medya bağımlılığını ele almışlardır. Araştırmaya Selçuk Üniversitesi'nde eğitimine devam eden 903 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda sosyal medya bağımlılığının öğrencilerin sosyal becerileri üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu görülmüştür. Buna göre öğrencilerin sosyal medya kullanım süresinin artmasıyla yalnızlık düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Başka bir araştırmada ise Çavuş ve arkadaşları (2016) öğrencilerin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerini incelemişlerdir. 435 öğrencinin dahil edildiği araştırmanın sonunda cinsiyet değişkeni açısından erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha yüksek düzeyde oyun bağımlısı oldukları görülmüştür.

Aydın (2017) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından ele alınmıştır. Araştırma Hacettepe, Ankara ve Gazi üniversitelerinde lisans eğitimine devam eden 463 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonunda internet bağımlılık düzeyinin cinsiyet değişkeni ile anlamlı bir farklılığa sahip olduğu; bunun yanında internet bağımlılık düzeyi ile sınıf değişkeni, yaş grubu ve ekonomik düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Karakoyun (2017) ise araştırmasında öğretmen adaylarının internet bağımlılık düzeylerini incelemiştir. Araştırmaya Dicle Üniversitesi'nde eğitimine devam eden 401 Eğitim Fakültesi öğrencisi dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda katılımcıların önemli bir bölümünün internet bağımlılığı belirtisi göstermedikleri; ancak erkek katılımcıların internet bağımlılığı belirtilerinin kadın katılımcılara kıyasla daha fazla olduğu, katılımcıların interneti

günlük kullanım süreleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerini incelediği araştırmasında Aktan (2018) katılımcıların sosyal medya bağımlılık düzeylerinin düşük seviyede olduğunu gözlemlemiştir. Bunun yanında öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri ile öğrenim gördükleri program ve sosyal medya kullanım süreleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

2.6. İnternet Bağımlılığı İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Molitor (1994) çalışmasında teknolojik cihazlarda gösterilen görüntülerin kamusal alan ile mahrem alan arasındaki ayrımı ortadan kaldırdığı ve böylece çocukların sosyal ilişkilerin bozulmasına neden olduğu belirtilmektedir.

Caplan (2002) yaptığı araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının internet kullanımında aşırıya kaçmaları durumunda arkadaşlık kurma becerilerinin gerilediğini belirtmektedir. Buna göre çocukların aşırı düzeyde internet kullanmaları durumunda sanal ortamlarda arkadaşlık kurdukları ve sanal ortamda sosyalleşme çabası içerisine girdikleri belirtilmektedir. Bu durumun çocukarı yalnızlaştırdığı ifade edilmektedir.

Yang ve Tung (2007) ise araştırmalarında 6 yaş ve öncesi çocukların internet başında aşırı zaman geçirmelerinin çocukların problem çözme becerilerini ortadan kaldırdığını ve oyun becerilerini gerilettiğini bulgulamışlardır. Araştırma sonunda 6 yaş grubunun çocukların oyun kabiliyetlerini geliştirme açısından kritik bir dönem olduğu ve bu nedenle çocukların pasif kalmayarak oyun becerilerini geliştirmek için ebeveynleri tarafından internet kullanımında kısıtlılık getirilmesi önerilmektedir.

Başka bir araştırmada ise Turel ve arkadaşları (2012) teknoloji bağımlılığını çeşitli değişkenler açısından ele almışlardır. Araştırmaya 186 sosyal medya kullanıcısı dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda yaş değişkenin teknoloji bağımlılığı üzerinde etkili bir faktör

olduğu ve buna göre genç kullanıcıların teknoloji bağımlılığına daha yatkın oldukları görülmüştür.

Hauge ve Gentile (2003) yaptıkları araştırmada çevrimiçi oyun bağımlılığını ele almışlardır. Araştırmaya 8 ve 9. sınıflarda eğitimine devam eden 607 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek düzeyde çevrimiçi oyun bağımlısı oldukları görülmüştür.

Başka bir araştırmada Leung ve Lee (2012) internet bağımlılığı, internet okuryazarlığı ve internet kullanımının öğrencilerin akademik performanslarına olan etkisini ele almışlardır. Araştırmaya 9-19 yaş aralığında 718 çocuk ve ergen dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda ailenin ekonomik seviyesini çocukların internet kullanımını etkilediği görülmüştür. Diğer taraftan erkek öğrencilerin internet bağımlısı olma eğilimi açısından kız öğrencilere kıyasla daha yüksek risk grubunda oldukları tespit edilmiştir.

3. Bölüm

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni ve örneklemi, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ortaokula devam eden 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin sınıf düzeyleri, cinsiyetleri, ekonomik durum algısı, anne-baba eğitim durumu, evde internet erişimi ile internet bağımlılığı ve sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkileri ortaya koyma amacıyla gerçekleştirilen ilişkisel tarama modelinde, betimsel bir araştırmadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemi basit rastgele örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırma, 2019-2020 yılında Batman ili Merkez ilçesine bağlı devlet okullarının 6. ve 7. sınıflarına devam eden ve bu araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Araştırma için toplam (N=308) öğrenciden veri toplanmıştır. Ancak veri toplama araçlarını eksik doldurduğu tespit edilen 28 öğrenci araştırmaya dahil edilmediğinden araştırma 280 ortaokul öğrencisi ile yürütülmüştür. Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin cinsiyet, sınıf seviyesi, ekonomik durum algısı, anne-baba eğitim durumu, evde internet erişimi değişkenlerine göre dağılımlarına Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1

Araştırma Örneklemini Oluşturan Öğrencilerin Sınıf Seviyeleri, Cinsiyetleri, Ekonomik Durum Algısı, Anne-Baba Eğitim Durumu, Evde İnternet Erişimi Değişkenlerine Göre Dağılımı (N=280)

Demografik Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kız	142	50.7
	Erkek	138	49.3
	Toplam	280	100.0

Ekonomik Durum	İyi	224	80.0
	Kötü	56	20.0
	Toplam	280	100.0
Sınıf Seviyesi	6	140	50.0
	7	140	50.0
	Toplam	280	100.0
Anne eğitim	Okur yazar	56	20.0
	İlköğretim mezunu	128	45.7
	Ortaöğretim (lise) mezunu	84	30.0
	Üniversite mezunu	12	4.3
	Toplam	280	100.0
Baba eğitim	Okur yazar	28	10.0
	İlköğretim mezunu	68	24.3
	Ortaöğretim (lise) mezunu	104	37.1
	Üniversite mezunu	80	28.6
	Toplam	280	100.0
Evde internet erişimi	Var	208	74.3
	Yok	72	25.7
	Toplam	280	100.0

Tablo 1'de görüldüğü üzere 280 katılımcının 142'si kız 138'i erkektir. Katılımcıların yarısı (n:140) 6. sınıfa giderken, yarısı 7. sınıfa gitmektedir. Öğrencilerin %80'i ekonomik durumlarını iyi olarak görürken %20'si kötü olarak tanımlamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerine bakıldığında %45,7 ile en çok ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Bunu ortaöğretim mezunu, lise mezunu, okuryazar ve üniversite mezunu takip etmektedir. Katılımcıların babalarının eğitim durumlarına baktığımızda ise en çok ortaöğretim mezunu olduğunu, bunu üniversite mezunu, ilköğretim mezunu ve okur yazar babalar takip etmektedir. Katılımcıların 280'i evlerinden internete ulaşabilirken, 72'si internet kafe gibi ev dışı kaynaklardan internet erişimi sağlamaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama amacıyla İnternet Bağımlılığı Ölçeği, Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (MESSY) ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. İnternet Bağımlılığı Ölçeği. Kimberley Young (1998) tarafından, DSM-IV'ÜN "Psikoaktif Madde Bağımlılığı" ölçütlerinden uyarlanarak oluşturulmuş "Tanı Anketi" daha sonra geliştirilmiş ve 20 soruluk bir "İnternet Bağımlılık Ölçeği" oluşturulmuştur. Young'ın başını çektiği İnternet Bağımlılık Merkezi'nin http://www.netaddiction.com adresinden de ulaşılabilen bu test bir kendi kendini değerlendirme (self report) testi olup, genellikle yukarıda belirtilen İnternet adresine ulaşanların kendilerini değerlendirebilecekleri bir şekilde hazırlanmıştır. Ölçek Bayraktar (2001) tarafından incelenmiş ve sorular anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde 6 ve 7. Sınıf öğrencilerinin anlayabileceği şekilde uyarlanmıştır.

3.3.1.1. Internet Bağımlılığı Ölçeği'nin puanlanması. Likert tarzı bir ölçek olan İnternet Bağımlılık Ölçeği'nde katılımcıdan "Hiçbir zaman" "Nadiren" "Arada sırada" "Çoğunlukla" "Çok sık" ve "Devamlı" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Bu seçeneklere sırasıyla 0, 1, 2, 3, 4 ve 5 puan verilmektedir. 80 ve üzeri puan alanlar "Patolojik İnternet Kullanıcısı" olarak tanımlanmaktadır. 50-79 puan arası olanlar "Sınırlı Semptom Gösterenler", 50 puan ve altı alanlar "Semptom Göstermeyenler" olarak tanımlanmıştır (Bayraktar, F., 2001).

3.3.1.2. Internet Bağımlılığı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirliği. Araştırma amaçları çerçevesinde İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen ölçek, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Anabilim dalındaki beş öğretim görevlisi tarafında incelenmiş ve sorular anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde 12-17 yaş grubu ergenlerin anlayabileceği şekilde uyarlanmıştır. Çeviri testin standardize edilmiş Alpha değeri açısından güvenirliği .91, Spearman-Brown değeri açısından da.87'dir. Bu sonuçlar testin güvenilir olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca testten alınan puanların Regresyon analizinde, model istatistiksel

açıdan anlamlı bulunmuştur (f (11,29)=26.165 p<.01). Bu yüzden testin araştırma için uygun bir ölçüm aracı olduğuna karar verilmiştir. (Bayraktar, F., 2001)

3.3.2. Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (Matson Evaluation of Social Skills in Youngsters (MESSY)). MESSY, J. L. Matson, A. Ş. Rotatory ve W. J. Hessel tarafından 1983 yılında geliştirilmiştir, 5 dereceli Likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin öğretmen ve öğrenci formları bulunmaktadır. Öğrenci formu 62, öğretmen formu ise 64 maddeden oluşmaktadır.

Araştırmacıların, ölçeği geliştirmedeki çıkış noktaları, bundan önceki çalışmaların çoğunun yalnızca tedavi/düzeltme amaçlı olması ve araştırma gruplarının çoğunlukla yetişkinlerden oluşmasıdır. Onlara göre bu ölçeğin hem çocuklara yönelik olması, hem de çocuklardaki sosyal davranışları değerlendiren sistematik bir araç olması bu alandaki eksikliği gidermede önemli bir adım olacaktır.

Araştırmacılar ölçeği geliştirirken, sosyal becerinin genel bir tanımının altına yerleştirilebilen davranışları kapsayan, çoğunlukla kabul görmüş birçok değerlendirme yöntemini gözden geçirmiş ve seçilen maddeleri ölçeğin ilk versiyonuna almışlardır. İki bağımsız derecelendirici Çocuk Davranış Profil (Child Behavior Proşile), Davranış Problemleri Listesi (Behavior Problem Checklist) ve Connors Hiperaktivite Ölçeği'ni (Connors Hyperactivity Scale) inceleyerek, sosyal beceri tanımına uygun olduğunu düşündükleri davranışları seçmişlerdir (Erdoğan, 2002).

3.3.2.1. Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin (MESSY) puanlanması. Ölçeğin puanlandırılması bana hiç uygun değil: 1 puan, bana pek uygun değil: 2 puan, bana biraz uygun: 3 puan, bana oldukça uygun: 4 puan, bana tamamen uygun: 5 puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçeklerden alınabilecek en düşük puan 47 ve en yüksek puan ise 235 tir. Olumlu ve olumsuz davranış alt ölçeklerinin her birinden alınabilecek en düşük puan 24,

en yüksek puan ise 120 puan ve 2.ölçekten alınabilecek en düşük puan 23, en yüksek puan 115 puandır.

3.3.2.2. Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin (MESSY) geçerlik ve güvenirliği. Ölçeğin geçerlik çalışmaları için MESSY ile Sosyal Beceri Ölçeği (Kocayörük, 2000) ve Öğretmen Dereceleme formu arasındaki korelasyon hesaplamaları yapılmış ve faktör analizi yapılarak faktör yükleri bulunmuştur. Güvenilirlik için ise test-tekrar test uygulaması sonucunda, toplam ve alt ölçekleri arasındaki korelasyon hesaplanmıştır. Ayrıca, Cronbach's Alpha yöntemi ile iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır.

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla iki hafta ara ile 180 öğrencinin katıldığı test-tekrar test çalışılması yapılmıştır. Sonuçta kendini değerlendirme için test-tekrar test güvenilirliği r=0.50 olarak bulunmuştur. MESSY'nin faktörleri, hem kendini değerlendirme formu hem de öğretmen formu için Varimax rotasyon işlemi ile elde edilmiştir. MESSY'nin toplam ve alt faktörleri demografik değişkenlerle (cinsiyet, yaş ve ırk) analiz edilmiştir. Sonuçta ölçeğin 62 maddelik hâline ulaşılmıştır ve ölçeğin geçerliliği .80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam beşli faktörü bulunmaktadır. Bunlar, (i) uygun sosyal beceriler, (ii) uygun olmayan atılganlık, (iii) fevrîlik, (iv) kendine güven ve (v) kıskançlık/içe kapanıklıktır.

Yapılan faktör analizi sonucundan ölçeğin maddelerinin, orijinalinden farklı olarak, iki faktörde toplandığı görülmüştür. Faktör yükü.30'dan düşük maddeler çıkartılmış ve sonuçta ölçeğin 47 maddelik son hâline ulaşılmıştır. Elde edilen iki faktörden ilkinin, MESSY'de yer alan olumsuz davranış ifadelerini içinde topladığı görülmüştür. Bu nedenle Faktör I, Olumsuz Sosyal Davranışlar şeklinde adlandırılmıştır. MESSY'de yer alan olumlu davranış ifadelerinin ise ikinci faktör-de toplandığı görüldüğünden, Faktör II Olumlu Sosyal Davranışlar şeklinde adlandırılmıştır (Erdoğan, 2002).

3.3.3 Kişisel bilgi formu. Araştırmacı tarafından geliştirilen bu formda öğrencinin sınıfı, cinsiyeti ve internet kullanım sıklığı, internete ulaşabilme durumu gibi bilgiler yer almaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi

Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden veri toplama süreci için gerekli uygulama izninin alınmasının (40456018-44-E.25437319 sayı ve 20.12.2020 tarihli onay yazısı) ardından araştırmanın verileri, 2019-2020 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde, Merkez ilçesi ortaokullarından, gönüllülük esasına dayalı olarak, araştırmacı tarafından toplanmıştır. Veri toplama işlemi, öğrencilerin ders saatlerinde ve kendi sınıflarında yapılmış olup yaklaşık 35 dakika içerisinde tamamlanmıştır. Öğrenciler, araştırmanın amacı hakkında ve cevapların gizli tutulacağına dair bilgilendirilmiştir.

Tanımlayıcı istatistikler, kategorik değişkenler için sayı ve yüzdeler, sayısal değişkenler için ortalama, standart sapma, ortanca olarak sunulmuştur. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogrov-Simirnov testi ve çarpıklık/basıklık değerleri kullanılarak incelenmiştir. İnternet bağımlılığı ve sosyal yaşam beceri arasındaki ilişkiyi incelemek için normal dağılım koşulu sağlanmadığından Spearman's rho Korelasyon analizi kullanılmıştır . Veriler için normal dağılım koşulu sağlanmadığı için cinsiyet, internet kullanma durumu, evde internet kullanımı arasındaki karşılaştırma için Mann Whitney U test, anne ve baba eğitim durumu karşılaştırmalarında ise Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi p değerinin 0,05 ten küçük olması durumu olarak kabul edilmiştir.

Bu analizler bilgisayarda "SPSS for Windows 23.0" istatistik paket programı ile yapılmıştır.

4. Bölüm

Bulgular

Bu bölümde yapılan çalışmanın amaçları doğrultusunda toplanan verilere uygulanan istatistiksel işlemler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.Öncelikle 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin internet bağımlılığı ve sosyal beceri düzeylerine ilişkin betimsel verilerle ölçeklerin normallik ve güvenirlik test sonuçlarına dair bulgular verilmiştir. Sonrasında öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin cinsiyet, sınıf seviyesi, ekonomik durum, anne-baba eğitim durumu ve internet erişim imkanları bakımından değişimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Devamında sosyal beceri (toplam ve alt boyutlar) düzeylerinin cinsiyet, sınıf seviyesi, ekonomik durum, anne-baba eğitim durumu ve internet erişim imkanları bakımından değişimlerine ilişkin bulgulara değinilmiştir. Son olarak ise internet bağımlılığı ve sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiye dair bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler İle Ölçeklerin Cronbach's Alpha ve Normallik Test Sonuçları

Araştırma kapsamında yapılacak analizlerde parametrik yöntemlerin kullanılıp kullanılmayacağını belirlemek için ölçek puanlarına ilişkin bazı sonuçlar incelenmiştir. Bu ayrımın yapılmasında sıkça kullanılan normallik testlerinden Kolmogorov-Smirnov testi, bu çalışmada da başlangıç olarak uygulanmıştır. Ölçek puanlarına ilişkin Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

İnternet Bağımlılık, Sosyal Beceri ve Alt Boyutları Toplam Puanlarına İlişkin Bulgular (N=280)

	n	**X**	**Mod**	**Medyan**	**Çarpıklık**	**Basıklık**	**p***	**Crombach's Alpha**
İnternet Bağımlılık Toplam	280	35.94	47	36.00	-.514	-.180	<0.001	0.766

Sosyal Beceri Toplam	280	133.46	132	134.00	-.311	.082	<0.001	0.614
Sosyal Beceri Olumlu	280	96.41	106	98.00	-.521	-.328	<0.001	0.777
Sosyal Beceri Olumsuz	280	37.04	42	37.00	-.632	.151	<0.001	0.738

* Kolmogorov-Smirnov Testi

Tablo 2'de görüldüğü gibi internet bağımlılığı, sosyal beceri ve soyal beceri alt boyutlarının toplam puanlarına ilişkin Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonuçları anlamlı çıkmaktadır. Bu da bu ölçeklerden elde edilen toplam puanların bu normallik testine göre normal dağılım göstermediği sonucunu vermektedir.

Normal dağılım incelemelerinde kullanılan istatistiksel yöntemlerden ve testlerden biri Kolmogorov-Smirnov testidir. Örnekleme dahil olan sayı çoğaldıkça, küçük görünen farkları bile anlamlı gösterme eğilimi olan Kolmogorov-Smirnov testinin, tek başına ele alınmasından ziyade grafiksel ve betimsel yöntemlerle birlikte kullanılması gerektiği belirtilmiştir (Demir, Saatçioğlu ve İmral, 2016).

Bu araştırmada ise normallik analizleri betimsel yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Betimsel yöntemde aritmetik ortalama, mod, medyan, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenerek dağılımın normal olup olmadığı belirlenir (Büyüköztürk, 2016).

Buna göre aritmetik ortalama, mod ve medyan değerlerinin birbirine eşit veya yakın değerde olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının ±1 sınırlarında 0'a yakın olması verilerin normal dağıldığının kanıtı olarak kabul edilmektedir (Demir ve diğerleri, 2016).

Yine Tablo 2'de görüldüğü gibi internet bağımlılığı, sosyal beceri ve soyal becerinin alt boyutlarının toplam puanlarına ilişkin ortalama, mod ve medyan değerleri birbirine yakın değildir ve elde edilen çarpıklık ve basıklık katsayılarının 0'a yakın ±1 sınırlarında olmadığı görülmektedir. Bu da araştırmada kullanılan tüm ölçek toplam puanlarının normal dağılım gerekliliğini sağlamadığını göstermektedir (Demir ve diğerleri, 2016). Bundan hareketle araştırma kapsamında yapılan tüm analizlerde parametrik olmayan yöntemler kullanılmıştır.

Araştırma sorularının güvenirlik analizi için Crombach's Alpha testi yapılmıştır. Crombach's Alpha güvenirlik katsayıları internet bağımlılığı toplam, sosyal beceri toplam, sosyal beceri olumlu, sosyal beceri olumsuz için sırasıyla 0.766, 0.614, 0.777, 0.738 bulunmuştur (Tablo 2). Bulunan Crombach's Alpha değerleri0.60-.80 aralığındadır. Ölçeğin güvenirlik çalışmasından elde edilen verilerin 0.60-0.80 aralığında olması yapılan analizin güvenilir olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2016).

4.2. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin internet bağımlılığı puanları ile cinsiyetlerinin Mann Whitney U testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

İnternet Bağımlılık Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (N=280)

	Cinsiyet	N	Ortalama	SD	Ortanca	U	P
İnternet Bağımlılık	Kız	142	31.15	12.31	32.50	5353.00	<0.001
	Erkek	138	40.86	9.41	40.00		
	Toplam	280	35.94	11.98	36.00		

Tablo 3 incelendiğinde internet bağımlılık puanlarında da cinsiyetin anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir (U=5353,00; p<0,001). Kız çocukların internet bağımlılık puan ortalaması 31,15 iken erkek çocukların internet bağımlılık puan ortalaması 40,86 olduğu dikkati çekmektedir. Erkek çocukların internet bağımlılık puanının kız çocukların puanından yüksek olduğu ve puan yükseldikçe internet bağımlılığının arttığı dikkate alındığında erkek çocukların internet bağımlılığının daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

4.3. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan uygulayıcıların internet bağımlılığı puanları ile ekonomik durum algı puanlarının Mann Whitney U testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

İnternet Bağımlılık Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Dağılımı (N=280)

	Ekonomi	N	Ortalama	SD	Ortanca	U	P
İnternet Bağımlılık Toplam	İyi	224	36.78	12.38	37	4634.500	0.002
	Kötü	56	32.57	9.63	32		
	Toplam	280	35.94	11.98	36		

Tablo 4 incelendiğinde ekonomik zorluklar nedeniyle temel ihtiyaçların karşılanmasının, internet bağımlılık puanlarında anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir (U=4634,50; p=0,002). Ekonomik zorluklar nedeniyle temel ihtiyaçların karşılanmasında güçlük çekiyor musunuz sorusuna hayır cevabını verenlerin puan ortalamaları 36,78 iken evet cevabını verenlerin puan ortalamasının 32,57 olduğu dikkati çekmektedir. Hayır cevabını verenlerin evet cevabı verenlere göre puanının yüksek olduğu, ekonomik güçlük yaşamayanların internete ulaşımının daha kolay, kullanım sıklığının daha fazla olabileceği dikkate alındığında ekonomik güçlük yaşamayanların internet bağımlılığının daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

4.4. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Katılımcıların internet bağımlılığı puanları ile sınıf seviyelerinin Mann Whitney U testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

İnternet Bağımlılık Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Dağılımı (N=280)

	Sınıf Seviyesi	N	Ortalama	SD	Ortanca	U	p
İnternet Bağımlılık Toplam	6	140	37.73	10.32	37	8273.000	0.024
	7	140	34.14	13.24	34		
	Toplam	280	35.94	11.98	36		

Tablo 5 incelendiğinde internet bağımlılık puanlarında sınıf seviyesinin anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir (U=8273,00; p=0,024). Altıncı sınıfa giden öğrencilerin

internet bağımlılık puan ortalaması 37,73 iken 7. sınıfa giden öğrencilerin internet bağımlılık puan ortalamasının 34,14 olduğu dikkati çekmektedir. Altıncı sınıfa giden öğrencilerin internet bağımlılık puan ortalamasının 7. sınıfa gidenlere göre anlamlı yüksek olduğu ve puan yükseldikçe internet bağımlılığının arttığı dikkate alındığında 6. sınıfa giden öğrencilerin internet bağımlılığının daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

4.5. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Uygulayıcıların internet bağımlılığı puanları ile anne eğitim durumlarının Kruskal Wallis testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

İnternet Bağımlılık Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (N=280)

	Anne Eğitim	N	Ortalama	SD	Ortanca	H	p
İnternet Bağımlılık Toplam	Okur yazar	56	38.88	7.80	39.5	14.188	0.003
	İlköğretim mezunu	128	37.80	11.01	35		
	Ortaöğretim (lise) mezunu	84	32.25	13.68	33		
	Üniversite mezunu	12	28.17	16.57	29		
	Toplam	280	35.94	11.98	36		

Tablo 6 incelendiğinde internet bağımlılık puanlarında anne eğitim durumunun anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir (U=14,188; p=0,003). Annesi okuryazar olanların internet bağımlılık puan ortalamasının 38,88, annesi ilköğretim mezunu olanların internet bağımlılık puan ortalamasının 37,80, annesi ortaöğretim mezunu olanların internet bağımlılık puan ortalamasının 32,250 ve annesi üniversite mezunu olanların internet bağımlılık puan ortalamasının da 29,0 olduğu dikkati çekmektedir. Anne eğitim seviyesi arttıkça internet bağımlılık puan ortalamasının azaldığı, puan azaldıkça internet bağımlılığının azaldığı dikkate alındığında anne eğitim seviyesi yüksek olanların internet bağımlılığının daha az olduğu söylenebilmektedir.

4.6. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin internet bağımlılığı puanları ile baba eğitim durumlarının Kruskal Wallis testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7

İnternet Bağımlılık Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (N=280)

	Baba Eğitim	N	Ortalama	SD	Ortanca	H	p
İnternet Bağımlılık Toplam	Okur yazar	28	39.82	12.04	46	12.278	0.006
	İlköğretim mezunu	68	33.69	8.73	32		
	Ortaöğretim (lise) mezunu	104	35.94	12.04	36		
	Üniversite mezunu	80	36.48	13.93	37		
	Toplam	280	35.94	11.98	36		

Tablo 7'ye göre İnternet bağımlılık puanlarında baba eğitim durumunun anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir (U=12,278; p=0,006). Babası okuryazar olanların internet bağımlılık puan ortalamasının 39,82, babası ilköğretim mezunu olanların internet bağımlılık puan ortalamasının 33,69, babası ortaöğretim mezunu olanların internet bağımlılık puan ortalamasının 35,94 ve babası üniversite mezunu olanların internet bağımlılık puan ortalamasının da 36,48 olduğu dikkati çekmektedir. Bu bulgulara göre babası okuryazar olan çocukların internet bağımlılığının en yüksek olduğu söylenebilir.

4.7. İnternet Bağımlılığı Puanlarının Evde İnternet Erişimine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin internet bağımlılığı puanları ile evde internet erişiminin Mann Whitney U testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

İnternet Bağımlılık Puanlarının Evde İnternet Erişimine Göre Dağılımı (N=280)

	Evde İnternet Erişimi	N	Ortalama	SD	Ortanca	U	p
İnternet Bağımlılık Toplam	Var	208	37.933	12.066	38	4348.000	<0.001
	Yok	72	30.167	9.721	30		
	Toplam	280	35.936	11.984	36		

Tablo 8 incelendiğinde internet bağımlılık puanlarında evde internet erişiminin olmasının anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir (U=4348,00; p<0,001). Evinde internet erişimi olanların internet bağımlılık puan ortalamasının 37,933 iken olmayanların internet bağımlılık puan ortalamasının 30,167 olduğu dikkati çekmektedir. Evinde internet erişimi olanların internet bağımlılık puan ortalamasının olmayanlara göre anlamlı yüksek olduğu, puan yükseldikçe internet bağımlılığının arttığı dikkate alındığında evinde internet erişimi olanların internet bağımlılığının daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

4.8. Sosyal Beceri Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Katılımcıların sosyal beceri puanları ile cinsiyetlerinin Mann Whitney U testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9

Sosyal Beceri Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (N=280)

	Cinsiyet	N	Ortalama	SD	Ortanca	U	P
Sosyal Beceri	Kız	142	136.53	13.10	135.00	7050.00	<0.001
	Erkek	138	130.30	11.40	131.50		
	Toplam	280	133.46	12.66	134.00		
Sosyal Beceri (Olumlu)	Kız	142	98.61	12.35	101.00	7578.00	0.001
	Erkek	138	94.16	11.78	94.00		
	Toplam	280	96.41	12.25	98.00		
Sosyal Beceri (Olumsuz)	Kız	142	37.92	9.76	37.50	8656.00	0.091
	Erkek	138	36.14	8.85	36.00		
	Toplam	280	37.04	9.35	37.00		

Tablo 9'a bakıldığında sosyal beceri puanlarında da cinsiyetin anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir (U=7050,00; p<0,001). Kız çocukların sosyal beceri puan ortalamasının 136,53 ve erkek çocukların da sosyal beceri puan ortalamasının 130,30 olduğu dikkati çekmektedir. Kız çocukların sosyal beceri puan ortalamasının erkek çocukların sosyal beceri puan ortalamasının anlamlı yüksek olduğu ve puan yükseldikçe sosyal becerilerin arttığı dikkate alındığında kız çocukların sosyal becerisinin daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal beceri alt boyut puan ortalamasının baktığımızda olumsuz davranış alt ölçeğinde cinsiyetin anlamlı farklılık yaratmadığı görülürken (U=8656,00; p=0,091), olumlu davranış alt ölçeğinde anlamlı fark yarattığı görülmektedir (U=7578,00; p=0,001). Kız çocukların olumlu davranış puan ortalamasının 98,61 ve erkek çocukların olumlu davranış puan ortalamasının 94,16 olduğu dikkati çekmektedir.

4.9. Sosyal Beceri Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Uygulayıcıların sosyal beceri puanları ile ekonomik durum algılarının Mann Whitney U testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Sosyal Beceri Puanlarının Ekonomik Duruma Göre Dağılımı (N=280)

	Ekonomi	N	Ortalama	SD	Ortanca	U	P
Sosyal Beceri Toplam	Hayır	224	133.43	13.32	133.5	6216.000	0.918
	Evet	56	133.57	9.67	134.5		
	Toplam	280	133.46	12.66	134		
Sosyal Beceri (Olumlu)	Hayır	224	96.71	11.68	98.5	5864.000	0.451
	Evet	56	95.21	14.38	97.5		
	Toplam	280	96.41	12.25	98		
Sosyal Beceri (Olumsuz)	Hayır	224	36.71	8.97	37	5960.000	0.564
	Evet	56	38.36	10.70	34.5		
	Toplam	280	37.04	9.35	37		

Tablo 10'da görüldüğü gibi sosyal beceri toplam ve alt boyut puan ortalamalarına baktığımızda ekonomik zorluklar nedeniyle temel ihtiyaçların karşılanmasının istatistiksel anlamlı farklılık yaratmadığı görülmektedir (U=6216,00; p=0,918); (U=5864,00; p=0,451); (U=5960,00; p=0,564).

4.10. Sosyal Beceri Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Katılımcıların sosyal beceri puanları ile sınıf seviyelerinin Mann Whitney U testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11

Sosyal Beceri Puanlarının Sınıf Seviyesine Göre Dağılımı (N=280)

	Sınıf Seviyesi	N	Ortalama	SD	Ortanca	U	p
Sosyal Beceri Toplam	6	140	128.91	12.67	132		
	7	140	138.00	10.93	137	5816.000	<0.001
	Toplam	280	133.46	12.66	134		
Sosyal Beceri (Olumlu)	6	140	93.74	13.63	93		
	7	140	99.09	10.07	99	7576.000	0.001
	Toplam	280	96.41	12.25	98		
Sosyal Beceri (Olumsuz)	6	140	35.17	8.82	33		
	7	140	38.91	9.51	39	7432.000	<0.001
	Toplam	280	37.04	9.35	37		

Tablo 11 incelendiğinde sosyal beceri puanlarında sınıf seviyesinin anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir (U=5816,00; p=0,001). Altıncı sınıfa giden öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamasının 128,91 ve erkek çocukların sosyal beceri puan ortalamasının 138,00 olduğu dikkati çekmektedir. Yedinci sınıfa giden öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamasının 6. sınıfa giden öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamasının yüksek olduğu ve puan yükseldikçe sosyal becerilerin arttığı dikkate alındığında 7. sınıfa giden öğrencilerin sosyal becerisinin daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarına baktığımızda hem olumlu hem de olumsuz davranış alt ölçeğinde sınıf seviyesine göre anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir.

(U=7576,00; p=0,001); (U=7432,00; p<0,001). Yedinci sınıfa giden öğrencilerin olumlu davranış puan ortalaması 99,09 iken 6. sınıfa giden öğrencilerin olumlu davranış puan ortalamasının 93,74 olduğu dikkat çekmektedir. Öte yandan 7. sınıfa giden öğrencilerin olumsuz davranış puan ortalaması 38,91 iken 6. sınıfa giden öğrencilerin puanı ise 35,17 olduğu dikkati çekmektedir. Olumsuz davranış alt ölçeğinde puanlamanın ters gruplandığı dikkate alındığında sınıf seviyesi arttıkça olumlu davranışların arttığı, olumsuz davranışların azaldığı söylenebilmektedir.

4.11. Sosyal Beceri Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri puanları ile anne eğitim durumlarının Kruskal Wallis testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12

Sosyal Beceri Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (N=280)

	Anne Eğitim	N	Ortalama	SD	Ortanca	H	p
Sosyal Beceri Toplam	Okur yazar	56	129.93	9.94	128	15.924	0.001
	İlköğretim mezunu	128	134.41	10.72	134		
	Ortaöğretim (lise) mezunu	84	133.24	16.33	135		
	Üniversite mezunu	12	141.33	9.39	136		
	Toplam	280	133.46	12.66	134		
Sosyal Beceri (Olumlu)	Okur yazar	56	91.29	15.48	89.5	18.543	<0.001
	İlköğretim mezunu	128	97.75	8.86	100.5		
	Ortaöğretim (lise) mezunu	84	96.14	13.24	99		
	Üniversite mezunu	12	108.00	8.98	109		
	Toplam	280	96.41	12.25	98		
Sosyal Beceri (Olumsuz)	Okur yazar	56	38.64	10.38	39.5	3.933	0.269
	İlköğretim mezunu	128	36.66	10.05	33.5		
	Ortaöğretim (lise) mezunu	84	37.10	7.79	37		
	Üniversite mezunu	12	33.33	4.70	36		
	Toplam	280	37.04	9.35	37		

Tablo 12 incelendiğinde sosyal beceri puanlarında anne eğitim durumunun anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir (U=15,924; p=0,001). Annesi okuryazar olanların sosyal beceri puan ortalamasının 129,93, annesi ilköğretim mezunu olanların sosyal beceri puan ortalamasının 134,41, annesi ortaöğretim mezunu olanların sosyal beceri puan ortalamasının 133,24 ve annesi üniversite mezunu olanların sosyal beceri puan ortalamasının da 141,0 olduğu dikkati çekmektedir. Anne eğitim seviyesine baktığımızda ilköğretim ve ortaöğretim puanları birbirine yakın olmakla birlikte genel tabloya bakıldığında eğitim düzeyi arttıkça sosyal beceri puan ortalamasının arttığı, puan arttıkça sosyal becerinin arttığı dikkate alındığında anne eğitim seviyesi yüksek olanların sosyal becerilerinin daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal beceri alt boyut puan ortalamasına baktığımızda olumsuz davranış alt ölçeğinde anne eğitim durumunun anlamlı farklılık yaratmadığı görülürken (U=3,933; p=0,269), olumlu davranış alt ölçeğinde fark yarattığı görülmektedir (U=18,543; p<0,001). Annesi okuryazar olanların olumlu davranış puan ortalamasının 91,29, annesi ilköğretim mezunu olanların olumlu davranış puan ortalamasının 97,75, annesi ortaöğretim mezunu olanların olumlu davranış puan ortalamasının 96,14 ve annesi üniversite mezunu olanların olumlu davranış puan ortalamasının da 108,0 olduğu dikkati çekmektedir. Anne eğitim seviyesi arttıkça olumlu davranış puan ortalamasının arttığı, puan arttıkça olumlu davranışların arttığı dikkate alındığında anne eğitim seviyesi yüksek olanların olumlu davranışlarının daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

4.12. Sosyal Beceri Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Katılımcıların sosyal beceri puanları ile baba eğitim durumlarının Kruskal Wallis testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13

Sosyal Beceri Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (N=280)

	Baba Eğitim	N	Ortalama	SD	Ortanca	H	p
Sosyal Beceri Toplam	Okur yazar	28	129.71	12.47	128	5.310	0.150
	İlköğretim mezunu	68	134.06	10.08	134		
	Ortaöğretim (lise) mezunu	104	134.38	11.50	132.5		
	Üniversite mezunu	80	133.05	15.73	136		
	Toplam	280	133.46	12.66	134		
Sosyal Beceri (Olumlu)	Okur yazar	28	90.00	9.92	92	11.937	0.008
	İlköğretim mezunu	68	97.29	12.25	101		
	Ortaöğretim (lise) mezunu	104	98.19	10.41	100		
	Üniversite mezunu	80	95.60	14.43	97		
	Toplam	280	96.41	12.25	98		
Sosyal Beceri (Olumsuz)	Okur yazar	28	39.71	12.03	40	1.822	0.610
	İlköğretim mezunu	68	36.76	10.88	33		
	Ortaöğretim (lise) mezunu	104	36.19	7.95	37		
	Üniversite mezunu	80	37.45	8.52	37		
	Toplam	280	37.04	9.35	37		

Tablo 13 incelendiğinde sosyal beceri toplam puanlarında baba eğitim durumunun anlamlı farklılık yaratmadığı görülmektedir (U=5,310; p=0,150).

Sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarına baktığımızda olumsuz davranış alt ölçeğinde baba eğitim durumunun anlamlı farklılık yaratmadığı görülürken (U=1,822; p=0,610), olumlu davranış alt ölçeğinde fark yarattığı görülmektedir (U=11,937; p=0,008). Babası okuryazar olanların olumlu davranış puan ortalamasının 90,0, babası ilköğretim mezunu olanların olumlu davranış puan ortalamasının 97,29, babası ortaöğretim mezunu olanların olumlu davranış puan ortalamasının 98,19 ve babası üniversite mezunu olanların olumlu davranış puan ortalamasının da 95,60 olduğu dikkati çekmektedir.

4.13. Sosyal Beceri Puanlarının Evde İnternet Erişimine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri puanları ile evde internet erişiminin Mann Whitney U testine göre karşılaştırma sonuçları tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14

Sosyal Beceri Puanlarının Evde İnternet Erişimine Göre Dağılımı (N=280)

	Evde İnternet Erişimi	N	Ortalama	SD	Ortanca	U	p
Sosyal Beceri Toplam	Var	208	132.538	12.934	132.5		
	Yok	72	136.111	11.506	135	6240.000	0.035
	Toplam	280	133.457	12.659	134		
Sosyal Beceri (Olumlu)	Var	208	95.865	11.777	97.5		
	Yok	72	98.000	13.502	101	6544.000	0.111
	Toplam	280	96.414	12.255	98		
Sosyal Beceri (Olumsuz)	Var	208	36.673	8.855	36.5		
	Yok	72	38.111	10.636	39.5	7048.000	0.457
	Toplam	280	37.043	9.346	37		

Tablo 14 incelendiğinde sosyal beceri puanlarında evde internet erişiminin olmasının anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir (U=6240,00; p=0,035). Evinde internet erişimi olanların sosyal beceri puan ortalamasının 132,538 ve olmayanların sosyal beceri puan ortalamasının 136,111 olduğu dikkati çekmektedir. Evinde internet erişimi olmayanların sosyal beceri puan ortalamasının, olanların puan ortalamasına göre yüksek olduğu, puan yükseldikçe sosyal becerilerin arttığı dikkate alındığında evinde internet erişimi olmayanların sosyal becerisinin daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal beceri alt boyut (olumlu davranış, olumsuz davranış) puan ortalamalarına baktığımızda evde internet erişimi varlığının anlamlı farklılık yaratmadığı görülmektedir (U=6544,00; p=0,111); (U=7048,00; p=0,457).

4.14. İnternet Bağımlılık Toplam Puanları ile Sosyal Beceri Puanları Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Katılımcıların internet bağımlılık puanları ile sosyal beceri puanları arasındaki ilişki Spearman's rho korelasyon analizine göre tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15

İnternet Bağılılık Toplam Puanları ile Sosyal Bceri Puanları Arasındaki Kolerasyonu (N=280)

		Internet Bağımlılık Toplam Skor
Sosyal Beceri Toplam Skor	Korelasyon Katsayısı	-0.601
	P	<0.001
	N	280
Sosyal Beceri (Olumlu) Skor	Korelasyon Katsayısı	-0.477
	P	<0.001
	N	280
Sosyal Beceri (Olumsuz) Skor	Korelasyon Katsayısı	-0.245
	P	<0.001
	N	280

Spearman's rho

Tablo 15 incelendiğinde internet bağımlılık toplam puanı ile sosyal beceri toplam puanı arasında negatif yönde anlamlı (rho=-0,601, p<0,001), sosyal beceri olumlu puanı arasında negatif yönde anlamlı (rho=-0,477, p<0,001), sosyal beceri olumsuz puanı arasında negatif yönde anlamlı (rho=-0,245, p<0,001) bir ilişki bulunmaktadır.

Sosyal beceri puanı ve alt boyut puanlarının ve internet bağımlılığı puanının birbirleriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre sosyal beceri puanları arttıkça internet bağımlılığı puanı azalmaktadır.

5. Bölüm

Sonuç Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulular, önce alan yazın doğrultusunda tartışılacak ve ardından araştırmacılar, eğitimciler ve veliler için önerilere yer verilecektir.

5.1. Tartışma

Altıncı ve yedinci sınıf ortaokul öğrencilerinin sosyal becerileri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada, internet bağımlılığının öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, ekonomik durum algısı, anne-baba eğitim durumu ve evde internet erişimi ile farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların sosyal becerilerinin cinsiyet, anne eğitim durumu, sınıf seviyesi ve evde internet erişimi ile farklılaştığı, ancak ekonomik durum algısı ve baba eğitim durumunun bir fark yaratmadığı tespit edilmiştir. Aşağıda her bir bulguya yönelik tartışma ayrı bölümler olarak verilecektir.

5.1.1. Cinsiyet değişkeninin internet bağımlılığı ve sosyal beceri üzerinde farklılık yaratıp yaratmadığına ilişkin tartışma.

Araştırma sonunda elde edilen bir başka bulgu da öğrencilerin internet bağımlılık puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık yarattığıdır. Buna göre erkek öğrencilerin internet bağımlılık puanlarının kız öğrencilerin internet bağımlılık puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Hauge ve Gentile (2003) öğrencilerin çevrimiçi oyun bağımlılıklarını ele aldıkları çalışmalarında erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek düzeyde çevrimiçi oyun bağımlısı olduklarını tespit etmişlerdir. Başka bir araştırmada da Leung ve Lee (2012) internet kullanımının öğrencilerin akademik performansları üzerindeki etkisini ele aldığı çalışmasında erkek öğrencilerin internet bağımlısı olma eğilimi açısından kız öğrencilere kıyasla daha yüksek risk grubunda olduklarını bulgulamıştır.

İnternet bağımlılık puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık yaratmasını birkaç başlık ile yorumlayabiliriz. Türkiye şartlarına bakıldığında bölgesel ve kültürel farklılıklar da

göz önünde bulundurulduğunda evde internet kullanımının kısıtlılığı ve internet kafelerin kullanımının kız çocuklarında yaygın olmayışı erkeklerin kız çocuklarına oranla daha kolay internete ulaşabilmesine neden olduğu düşünülebilir. Özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla internet kafe ve oyun salonlarına giriş iznini ailelerinden alamıyor oluşu erkeklerin bilgisayar ve internet kullanım oranının fazla çıkmasına bu da internet bağımlılığının artışına neden olmuş olabilir.

Erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha fazla internet bağımlılığı geliştirmelerinin bir diğer sebebi ise erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha fazla harçlık alması ve internet kotası satın alabilme imkanlarının fazla olması yine internete ulaşımının ve sıklığının artması olarak düşünülebilir.

Araştırma sonunda cinsiyet değişkenin öğrencilerin sosyal beceri puanlarını da anlamlı şekilde etkilediği görülmüştür. Buna göre kız öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamalarının erkek öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamalarından anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlarla paralellik gösteren bir çalışmada Akkuş (2005) farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 5. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerini incelediği araştırmasında çocukların cinsiyetleri ile sosyal becerileri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ve kızların erkeklere kıyasla daha olumlu sosyal beceriler gösterdiklerini tespit etmiştir. Başka bir araştırmada ise Bülbül ve Dinçer (2009) cinsiyet değişkeni açısından kız çocuklarının erkek çocuklara kıyasla sosyal beceri sergileme düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulgulamışlardır.

Yapılan bu araştırmada elde edilen bulguların sonuçlarını şu şekilde değerlendirebiliriz; Araştırma yapılan bölgede (Güneydoğu Anadolu) erkek çocuklarının duygularını ifade etmeme konusunda kültürel kalıplarının olduğu, empati becerilerinin ve şefkat kavramının toplumsal cinsiyet rolleri açısından kız çocukları ile bağdaştırılması, ayrıca kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha çok evde kalması ve geniş aileleriyle birlikte

olmalarından dolayı kalabalık ortamlarda yaşaması, ev içindeki görev dağılımda daha etkin bir rol oynaması dolayısıyla iletişim becerilerinin daha gelişmiş olması bunun nedenleri olarak düşünülebilir.

5.1.2. Ekonomik durum algısının internet bağımlılığı ve sosyal beceri üzerinde farklılık yaratıp yaratmadığına ilişkin tartışma. Araştırma sonunda ekonomik durum algısının, internet bağımlılık puanlarında anlamlı farklılık yarattığı görülmüştür. Leung ve Lee (2012) da ailenin ekonomik seviyesinin çocukların internet kullanımını etkilediğini tespit etmiştir. Bu bölgedeki (Batman İli) ekonomik zorluk yaşayan ailelerin tablet, bilgisayar, akıllı telefon gibi teknolojik aletleri alım güçlerinin olmamaması ve devamlı olarak internet faturası ödeme imkanlarının sınırlı olması, ekonomik güçlük yaşamayanların internete ulaşımının daha kolay, kullanım sıklığının daha fazla olabileceği dikkate alındığında ekonomik güçlük yaşamayanların internet bağımlılığının daha fazla olduğu söylenebilir.

Araştırmanın sonunda sosyal beceri toplam ve alt boyut puan ortalamalarının ekonomik durum algısı ile istatistiksel anlamlı farklılık yaratmadığı görülmüştür. Akkuş (2005) tarafından yapılan araştırma sonuçları bu sonuçlar ile paralellik göstermektedir. Araştırmada ekonomik seviye ile çocukların sosyal becerileri arasında farklılık olmadığı görülmüştür. Yapılan bu araştırmanın sonucuna bakıldığında, araştırma yapılan bölgenin sınıfsal ayrımın yoğun olarak hissedilmeyen bir bölge olması, çocuklar arasındaki ekonomik farklılıkların, imkanların kısıtlı olması nedeniyle diğer bölgeler kadar sosyal yaşantıya yansımayışı, çocuklar arasında sosyoekonomik statü farkına yol açmadığı ve ekonomik güçlük yaşamanın öğrencilerin sosyal becerilerini etkilemediği söylenebilir.

5.1.3. Sınıf seviyesinin internet bağımlılığı ve sosyal beceri üzerindeki üzerinde farklılık yaratıp yaratmadığına ilişkin tartışma. Araştırmanın sonunda sınıf seviyesinin hem sosyal becerileri hem de internet bağımlılık puanlarında anlamlı farklılık yarattığı görülmüştür. Buna göre altıncı sınıfa giden öğrencilerin internet bağımlılık puan

ortalamalarının yedinci sınıfa gidenlere göre anlamlı yüksek olduğu; yedinci sınıfa giden öğrencilerin ise sosyal beceri puan ortalamalarının da altıncı sınıfa giden öğrencilere göre yüksek çıkmıştır. Ceyhan (2011) da araştırmasında sınıf düzeyi değişkenin problemli internet kullanımı açısından önemli bir yordaycı olduğunu tespit etmiştir. Yapılan bu araştırmanın sonucun aksine Aydın (2017) ise internet bağımlılık düzeyi ile sınıf değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulgulamıştır.

Yapılan bu araştırmaya bakıldığında, sınıf seviyesi ilerledikçe sınıf içindeki iletişim artmakta, ortak yaşantılar zenginleşmektedir. İlerleyen dönemde yakınlaşan ilişkilerle kişiler kendilerini daha rahat ifade edebilmekte, oldukları gibi davranabilmektedir. Bu nedenle sınıf seviyesi ilerledikçe sosyal becerilerin arttığı düşünülebilir. Öte yandan Aydın (2017)'nin aksine bu araştırmada sınıf seviyesinin öğrencilerin internet bağımlılık puanlarında anlamlı bir farklılık yaratmasını ilerleyen sınıf seviyesinin ihtiyacına, öğrencilerin akademik yükünün artmasına, artan sosyalleşme eğilimleri ile internet kullanımının, buna bağlı olarak da internet bağımlılığının azalmasına bağlı olduğu düşünülebilir.

5.1.4. Anne-baba eğitim düzeyinin internet bağımlılığı ve sosyal beceri üzerindeki etkisine ilişkin tartışma. Araştırmada anne eğitim düzeyinin öğrencilerin hem sosyal becerileri hem de internet bağımlılık puanlarında anlamlı farklılık yarattığı görülmüştür. Yapılan benzer araştırmalara bakıldığında bulguların paralele olduğu gözlenmiştir. Öztürk'e (2019) göre ailenin eğitim durumu çocukların karekterlerini ve sosyal becerilerini etkilemektedir. Aynı şekilde Akkuş (2005) da öğrencilerin sosyal becerileri ile anne eğitim seviyesi arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmektedir. Akçay ve Özbece (2012) ise öğrencilerin anne eğitim seviyesinin düşmesi ile bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin arttığını tespit etmişlerdir.

Yapılan bu araştırmaya bakıldığında elde edilen bulgular farklı başlıklarla değerlendirilebilir. Eğitim durumu ilerledikçe anneler bilgi alma, kılavuz bilgiyi araştırma ve

yeni beceriler araştırma konusunda daha bilimsel ve zengin kaynaklardan araştırma yapabilmekte, salt kültüre dayalı yaklaşımı değil daha bütüncül yaklaşımı benimsemektedir. Dolayısıyla çocukların kendi öz kaynaklarını geliştirme, kendilerini ifade etme, uyum sağlama gibi konularda daha fazla destek olabilmektedirler. Bu nedenle anne eğitim seviyesi arttıkça çocukların sosyal becerilerinin artmış olduğu düşünülebilir. Buna paralel olarak annenin eğitim seviyesinin artmasının, internet bağımlılığı konusunda bilinçlenmesine neden olduğu varsayılabilir. Bu bilinçlenme ile annelerin çocuklarına bilinçli internet kullanımı konusunda rehber olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada baba eğitim düzeyinin ise öğrencilerin internet bağımlılık puanlarında anlamlı farklılık yarattığı; ancak sosyal beceri puanlarında anlamlı farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara paralel olarak Akkuş (2005) araştırmasında öğrencilerin sosyal becerileri ile baba eğitim seviyesi arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Akçay ve Özbece (2012) ise öğrencilerin babalarının eğitim seviyesinin düşmesi ile bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin arttığını tespit etmişlerdir. Bu sonuçlar bu araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir.

Araştırma yapılan bölgede (Batman İli) babanın aile içindeki rolü ve çocuk gelişimi ve bakımı üzerindeki etkisi anneden farklılaşmaktadır. Aile yaşantısında babalar daha çok ev dışı işlerle ilgilenirken, anneler çocukların bakımı, ihtiyaçları, sosyal çevre ile etkileşimi gibi konuları üstlenmektedir. Bu nedenle babaların eğitim seviyesindeki değişim çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkisi sınırlı kalmaktadır. Bununla birlikte artan eğitim seviyesi babalarda çocukların eğitim düzeyi ile ilgili bir beklenti oluşturmakta, bu beklentinin karşılanması için çocukların akademik çalışmalara zaman ayırmaları konusunda otoriter bir tutum sergilemelerine, çocukların internet kullanımına müdahale etme ihtiyacı duydukları düşünülmektedir.

5.1.5. Evde internet erişiminin internet bağımlılığı ve sosyal beceri üzerindeki etkisine ilişkin tartışma. Araştırmanın sonunda evde internet erişiminin olmasının öğrencilerin hem sosyal becerileri hem de internet bağımlılık puanlarında anlamlı farklılık yarattığı görülmüştür. Benzer bir araştırmada da Cengizhan (2005) öğrencilerin internet bağımlılıklarını incelediği araştırmasında evinde internet bağlantısı olma ile kullanım süresi arasında ise anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Araştırmacı internette uzun süre kalmanın ise internet bağımlılığını arttırdığını belirtmiştir. Kısa (2018) ise internet erişimine sahip olan öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyi değişkenlerin diğer kategorilerine göre yüksek oduğunu tespit etmiştir. Araştımada ayrıca internet erişiminin öğrencilerde sosyal beceri alt boyutlarından olumsuz sosyal beceri düzeyinin artışında fark yarattığı tespit edilmiştir.

Evde internetin ulaşılabilir olmasının, internet kullanım süresinin artmasına ve bağımlılığın oluşmasına neden olduğu düşünülmektedir. Buna ek olarak evde internet erişimi olan teknolojik aletlerin kullanımının artması, insan faktörünü aradan çıkartacağından sosyal becerilerinin evde internet erişimi olmayanlara göre daha düşük olduğu düşünülebilir.

5.1.6. İnternet bağımlılığı ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiye dair tartışma. Öğrencilerin sosyal becerileri ile internet bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik veriler analiz edildiğinde araştırma sonunda öğrencilerin internet bağımlılık toplam puanları ile sosyal beceri toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre; öğrencilerin sosyal beceri puanları arttıkça internet bağımlılık puanları azalmaktadır. Literatürde bu kapsamda yürütülen araştırma sonuçları büyük oranda bu sonuçlar ile benzerlik göstermekle birlikte bazı noktalarda farklılaşmaktadır. Yang ve Tung (2007) araştırmalarında 6 yaş ve öncesi çocukların internet başında aşırı zaman geçirmelerinin çocukların problem çözme becerilerini ortadan kaldırdığını bulgulamışlardır. Bu sonuçlarla paralellik gösteren bir başka araştırmada Ceyhan ve Ceyhan (2011) aşırı

internet kullanımının çocukların arkadaşlık kurma, sosyal ortamda kendisini ifade etme ve sosyal beceri gibi birçok yönünü olumsuz etkilediği tespit etmişerdir. Balcı ve Gürcü (2013) de öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarını ele aldıkları çalışmalarında sosyal medya bağımlılığının öğrencilerin sosyal becerilerini olumsuz etkilediğini bulgulamışlardır.

Araştırma bulgularına baktığımızda internet bağımlılığı toplam puanlarının cinsiyet, sınıf değişikliği, ekonomik durum algısı, ebeveyn eğitim düzeyi ve evde internet erişimlerinin olup olmamasına göre farklılaştığı belirtilmiştir. Sosyal beceri puanlarına baktığımızda ise cinsiyet değişkeninin sosyal beceri toplam ve olumlu davranış puanlarınlarında, sınıf değişkeninin tüm puanlarda, anne eğitim düzeyinin hem toplam hem de olumlu davranış puanlarında, baba eğitiminin sadece olumsuz davranış paunlarında ve evde internet erişiminin de sadece sosyal beceri toplam puanında fark yarattığı, ekonomik durum algısının herhangi bir fark yaratmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin sosyal becerileri ile internet bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik veriler analiz edildiğinde ise araştırma sonunda öğrencilerin internet bağımlılık toplam puanları ile sosyal beceri toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Tüm bu bulgulara göre sonuçlar şu şekilde yorumlanabilir; Günümüz şartlarında internet bağımlılığı artmış çocukların sıklıkla saatlerini internet ortamında harcadığı, ilişkilerini sosyal medya ve mesajlaşma gibi çeşitli internet uygulamalarından yürüttüğü, yaşantılarını ekran üzerinden yürütmeye çalıştıkları bilinmektedir. Çocukların sosyal becerilerini artırmak için ise sosyal bir ortamda bulunmaları elzemdir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda artan internet kullanımı, sadece mekanik bir alet ile iletişim kurmaya vesile olduğu, sosyal beceri olarak tanımlanan uyum, empati, kendini ifade etme gibi becerilerin gelişmesine engel olduğu düşünülebilir.

5.2. Öneriler

Bu sonuçlardan hareketle ebeveynlere, uygulayıcılara ve sonraki araştırmacılara şu önerilerde bulunulabilir:

- Çocukların interneti yerinde ve yeterince kullanmalarının sağlanması için eğitim seviyesi düşük anne-babalara bilinçli internet kullanımı eğitimi verilmesi önerilebilir.
- Ebeveyn eğitim düzeyi çocukların internet bağımlılık puanları ve sosyal beceri puanlarını anlamlı şekilde etkilediğinden, ebeveynlerin sosyal yeterlilik açısından kendilerini geliştirerek, çocuklarını olumlu etkilemeleri düşünülebilir.
- İnternet erişimi öğrencilerin internet bağımlılıklarını ve sosyal becerilerini etkilediği için ebeveynlerin internet erişimini kontrol altına almaları önerilebilir.
- İnternet bağımlılığı sorununun çözülmesi için doğru internet kullanımı ve internetin olumsuz etkileri ile ilgili özel eğitimlerin düzenlenmesi veya seçmeli derslerin verilmesi planlanabilir.
- Sınıf seviyesi internet bağımlılığında anlamlı bir fark yarattığından öğrencilere verilecek internet bağımlılığı eğitimin alt sınıflardan itibaren başlaması için planlama yapılabilir.
- Sınıf seviyesi arttıkça sosyal becerilerin arttığı bulgulandığından küçük yaş gruplarından itibaren sosyal beceri eğitimlerin hem aile hem de okul ortamında verilmesi ile sosyal becerilerin daha erken yaşlarda arttırılması sağlanabilir.
- Sosyal becerilerin cinsiyete göre farklılaştığı göz önünde bulundurulduğunda hem ailelere hem de öğrencilere toplumsal cinsiyet rolleri ile igili eğitim verilmesi bulgulanan bu farkı azaltabilir.
- Öğrencilerin internetten uzak kalma durumunda sergiledikleri duygu ve davranışları izleyebilmek için sonraki araştırmacılar tarafından deneysel ve gözleme dayanan çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Ö. (2013). *11. Sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Gaziantep.

Akçay, D., & Özcebe, H. (2012). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi, 12*(2), 66-71.

Akdenizli, C. (2019). *Ortaokul düzeyinde uygulanan türkiye bağımlılıkla mücadele eğitiminin (TBM) etkililiği ve öğrencilerin eğitim ile ilgili görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Akfırat, Ö. F. (2006). Sosyal Yeterlilik, Sosyal Beceri ve Yaratıcı Drama. *Yaratıcı Drama Dergisi,* 1: 39-58.

Akkök, F. (1996). *İlköğretimde Sosyal Beceri Geliştrilmesi (Öğretmen El Kitabı)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Akkök, F. (1999). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Ana-Baba El kitabı)*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Akkuş, Z. (2005). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Özsaygı ve Denetim Odağı ile İlişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aksu, L. (2019). *Zihinsel engeli olan ve olmayan kardeşe sahip 12-14 yaş arasındaki ergenlerin sosyal destek ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Aktan, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi, 5*(4), 405-421.

Aktaş, B. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinde İnternet ve Dijital Oyun Bağımlılığının Psikolojik Sağlamlık ve Saldırganlıkla İlişkisi* (Yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kars.

Aktaş, H., & Yılmaz, N. (2016). Smartphone addiction in terms of the elements of loneliness and shyness of university youth. International *Journal of Social Sciences and Education Research,* 3(1), 85-100.

Alter, M., & Gottlieb, J. (1987). Educating for social skills. *Advances in Special Education.* S.1-61.

Althusser, L. (2002). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (Y. Alp ve M. Özışık, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Altınoğlu-Dikmeer, D. İ. (1997). *Sosyal beceri eğitiminin sosyal içedönük ergenlerin içedönüklük düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Andreassen, C.S., Torsheim, T., Brunborg, G.S. & Pallesen, S. (2012). Development of a facebook addiction scale 1, 2. *Psychological Reports*, 110(2), 501-517.

Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 1(1), 55-67.

Arslan Cansever, B. (2010). *Ergenlerin Toplumsallaşmasında İnternet Kullanımının Aile ve Okul Bağlamında Yarattığı Sorunlar* (Doktora tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Arslanoğlu, C. (2010). *Spor Yapan ve Spor Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aslan, A. (2016). *The changes in safer internet use of children in Turkey between the years of 2010- 2015 and impacts of related ımplementations* (Doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Aslanel, Ö. (2011). *Ortaöğretim Onuncu Sınıf Dil Ve Anlatım Dersinin Drama Yöntemi İle Öğretiminin Öğrencilerin Ders Tutumlarına, Sosyal Becerilerinin Gelişmesine Yönelik Etkisinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Avcıoğlu, H. (2005). *Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi*. Kök Yayıncılık.

Avşar Arık, I. (2018). *Teknoloji Bağımlılığı ve Sosyal Kimlik Oluşumu: Y Nesli* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ayçiçek, İ. M. (2013). *Bağımlılık Görünmez Kaza Değildir*, Aram Yayıncılık, 1. Baskı, Diyarbakır.

Ayçiçek, İ. Metin, (2013). *Bağımlılık Görünmez Kaza Değildir*, 1. Baskı, Diyarbakır, Aram Yayıncılık.

Aydın, F. (2017). *Teknoloji bağımlılığının sınıf ortamında yarattığı sorunlara ilişkin öğrenci görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bacanlı, H. (2018). *Sosyal Beceri Eğitimi*. 6. Baskı, Ankara, Pegem Akademi.

Balcı, Ş., & Gölcü, A. (2013). Türkiye'de Üniversite Öğrencileri Arasında Facebook Bağımlılığı:"Selçuk Üniversitesi Örneği". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (34), 255-278.

Bayraktar, F. (2001). *İnternet Kullanımının Ergen Gelişimindeki Rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Bayraktutan, F. (2005). *Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Berry, D., & O'Connor, E. (2010). Behavioral risk, teacher–child relationships, and social skill development across middle childhood: A child-by-environment analysis of change. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *31*(1), 1-14.

Bilbay, A. A., Çetin, F., & Kaymak, D. A. (2003). *Çocuklarda sosyal beceriler*. İstanbul: Epison Yayınları.

Bozkurt, H., Şahin, S., & Zoroğlu, S. (2016). İnternet bağımlılığı: güncel bir gözden geçirme. *Journal Of Contemporary Medicine,* 6(3), 235-247.

Bulut, H. (2016). *Sosyal beceri eğitiminin ilkokul 3. Sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeylerine etkisi: kilis örneği* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Bülbül N., E., & Dinçer, Ç., (2009). 4 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Beşinci Balkan Eğitim ve Bilim Kongresi,* Edirne.

Büyükgebiz Koca, E., & Tunca, M. Z. (2019). İnternet ve sosyal medya bağımlılığının öğrencilerin performanslarına etkileri üzerine bir yazın taraması. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, *24*(1).

Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Caplan, S. E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive–behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior*, 18: 553–575.

Cartledge, G., & Milburn, J.F. (1992). *Teaching Social Skills to Children.* New York: Pergamon Pres.

Cavell, T. A. (1990). Social Adjustment, Social Performance, and Social Skills: ATri-Component Model of Social Competence. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19(2): 111-122.

Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin Bilgisayar Ve Internet Kullanımında Yeni Bir Boyut:"İnternet Bağımlılığı". *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *22*(22), 83-98.

Ceyhan, A. A. (2011). Ergenlerin problemli internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. *7. Türk-Alman Psikiyatri Kongresi*, Almanya.

Ceyhan, E. ve Ceyhan, A. A. (2011). *Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve İnternet kullanımının gelişimsel sonuçları*. A. Kuzu (Ed.), Bilgisayar II (165-188). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Coşkun, N. (2011). *İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda sosyal beceri düzeyi ile sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Çavuş, S., Ayhan, B. & Tuncer, M. (2016). *Bilgisayar oyunları ve bağımlılık: Üniversite öğrencileri üzerine bir alan araştırması.* İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2016(43).

Çiftci, İ., ve Sucuoglu, B. (2010). *Bilissel süreç yaklasimiyla sosyal beceri ögretimi*. Ankara: Kök Yayincilik.

Çifci, İ., & Sucuoğlu, B. (2012). *Bilişsel süreç yaklaşımıyla sosyal beceri öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Çiftçi, İ. ve Sucuoğlu, B. (2012). *Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi.* Ankara: Kök Yayıncılık.

Çoban, R. (2013). *Lise Öğrencilerinde Dindarlık ve Sanal Bağımlılık Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma (Burdur Gölhisar Örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

D Griffiths, M., J Kuss, D., & L King, D. (2012). Video game addiction: Past, present and future. *Current Psychiatry Reviews,* 8(4), 308-318.

Deckard, K., Dunn, J., & Lussier, G. (2002). Sibling relationships and socialemotional adjustment in different family contexts. *Social Development, 11*(4), 571-588.

Demir,E., Saatçioğlu, Ö., & İmral, F. (2016). *Current research in education,* 2(3), 130-148.

Demirtaş Madran, H.A.& Ferligül Çakılcı, E. (2014). Çok Oyunculu Çevrimiçi Video Oyunu Oynayan Bireylerde Video Oyunu Bağımlılığı ve Saldırganlık. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 15, 99-107.

Dermez, H.G. (2008). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Dönmezer, İ. (2003). *Eğitim Psikolojisi,Gelişim ve Öğrenme.* 4.Baskı, İzmir. E.Ü Basımevi.

Duran, M., Çeliköz, N., Topaloğlu, A.Ö. (2013). Ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2): 121-137.

Elksnin, L. K., ve Elksnin, N. (1998). Teaching social skills to students with learning and behavior problems. *Intervention in School and Clinic, 33(3),* 131-140.

Erdoğan, F. (2002). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Sosyal Becerilerin Sosyo-Ekonomik Düzey, Cinsiyet ve Yaş İle İlişkisi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Ertemel, A. V & Aydın, G. (2018). Dijital ekonomide teknoloji bağımlılığı ve çözüm önerileri. *The Turkısh Journal On Addıctıons,* 5(4), s. 665–690.

Esen, E. & Siyez, D.M. (2011). Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-sosyal Değişkenlerin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (36), 127-138.

Esgin Günder, E. (2011). Okul Öncesi Dönemde Çocukların Sosyal Uyum Becerilerinin Değerlendirilmesi. *20.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Burdur.

Facebook & IDC. (2013). *Study: How addicted are we to Facebook mobile?* Retrieved from http:// www.adweek.com/digital/facebook-idc-study-smartphones/ (02.11.2019).

Fidan, H. (2016). Mobil bağımlılık ölçeği'nin geliştirilmesi ve geçerliliği: Bileşenler modeli yaklaşımı. Addicta: *The Turkish Journal on Addictions*, 3, 433-469.

Gander, M. & Gandier, H. (2000). *Gelişim psikolojisi***.** Çev: Bekir O. Ankara: İmge Kitabevi.

Goodman, A., Joshi, H., Nasim, B., & Tyler, C. (2015). Social And Emotional Skills İn Childhood And Their Long-Term Effects On Adult Life. *A Review For The Early Intervention Foundation*, 80-98.

Gökalp, N. (2017). Bağımlılığa Felsefi Bir Bakış. *Bağımlılık Dergisi, 18*(2), 59-64.

Gövebakan, Raşide ve Duyan Veli, (2015). *Madde Bağımlılığı ve Aile*, 1. Baskı, İstanbul Yeni İnsan Yayınları.

Gresham F. M. (1986). Conceptual and Definitional Issues in the Assessment of Children's Social Skills: Implications for Classification and Training. *Journal of Clinical Child Psychology,* 15 (1): 3-15.

Frank M. Gresham (2016) Social skills assessment and intervention for children and youth, Cambridge Journal of Education, 46 (3), 319-332, https://doi.org/10.1080/0305764X.2016.1195788

Griffiths, M. (1999). Internet addiction: fact or fiction?. *The psychologist*, 12(5), s. 246-250.

Griffiths, M.D. (2005). A componets model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, 10, 191–7.

Güçlü, G. (2015). *Yaşam boyu öğrenme argümanı olarak teknoloji bağımlılığı ve yaşama yansımaları* (Yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sivas.

Gülhan, G. (2012). 10-12 *Yaş Grubu İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerine Eğitsel Oyunların Etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2018, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819 (14.10.2019).

Hauge, M. R., ve Gentile, D. A. (2003, April). Video game addiction amongadolescents: Associations with academic performance and aggression. In *Society for Research in Child Development Conference*.

Hazel, J. S.,Schumaker, J. B., Sherman, J. A., ve Sheldon, J. (1995). *ASSET: A social skills program for adolescents (2nd ed.).* Champaign, IL: Norman Baxley & Associates.

Heyworth, J.N. (2013). Developing social skills through music: The impact of general classroom music in an Australian lower socio-economic area primary school. *Childhood Education*, 89 (4): 234-242.

Holden, C. (2001). "*Behavioral Addictions: Do They Exist*?" Science, 294: 980-982.

Ikesako, H., & Miyamoto, K. (2015). Fostering social and emotional skills through families, schools and communities: Summary of international evidence and implication for Japan's educational practices and research. *OECD Education Working Papers*, (121), 0_1.

Işık, H. (2007). *Okul öncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilen okul-aile işbirliği çalışmalarının anne-baba görüşlerine dayalı olarak incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ensitüsü, Eskişehir.

Jenson, W. R., Sloane, H. N., ve Young, K. R. (1988). *Applied behavior analysis in education: A structured teaching approach*. Prentice Hall.

Kalecik S. (2016). *Emotion regulation, self-control, novelty seeking, depression and social anxiety symptoms in relation to problematic internet and smartphone use* (Yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaleli, S. (2019). Bağımlılık çeşitleri nelerdir?, http://sultankaleli.com/2019/02/19/bagimlilik-cesitleri-nelerdir/ (02.11.2019).

Karakoyun, F. (2017). Öğretmen Adaylarının İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi: Dicle Üniversitesi ÖRNEĞİ. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *16*(64-Ek Sayı), 1440-1449.

Kılıç, F. (2009). Kavram Analizi Yönteminin Kültür Kavramının Öğrenilmesine Etkisi. *e-Journal of New World Sciences Academy, 4*(4), 1382-1391.

Kılıççı, Y. (2000).*Okulda Ruh Sağlığı.* Ankara.Anı Yayıncılık.

Kısa, Ö. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinde Yalnızlık Ve Sosyal Beceri Düzeyleri İle İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Kırklareli.

Kocayörük-Yaya, A. (2000). İlköğretim öğrencilerinin sosyal becerilerini geliştirmede dramanın etkisi (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi.* 1.Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Kumcagiz, H., & Gündüz, Y. (2016). Relationship between Psychological Well-Being and Smartphone Addiction of University Students. *International Journal of Higher Education*, 5(4), 144-156.

Kuzgun, Y. (1997). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları

Lamb, L. ve Haddad, T. (1988). Canadian families men's involvement in familywork: a case study of immigrant men in toronto. *International Journal of Comparative Sociology*, 29, 269 -281.

Leroy, S. (2009). Why is it so hard to do my work? The challenge of attention residue when switching between work tasks. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 109*(2), 168–181.

Leung, L., ve Lee, P. S. (2012). Impact of internet literacy, internet addiction symptoms, and internet activities on academic performance. *Social Science Computer Review*, *30*(4), 403-418.

Levitas, D. (2013). Always Connected How Smartphones And Social Keep Us Engaged. https://www.nu.nl/files/IDC-Facebook%20Always%20Connected%20%281%29.pdf (27.03.2013).

Lynch, S. A., & Simpson, C. G. (2010, Spiring/Summer). Social Skills: Laying the Foundation for Success. *Dimensions of Early Childhood, 38*(2), 3-12.

Marlowe, H. A. (1986). Social intelligence: Evidence for multidimensionality and construct independence. Journal of Educational Psychology, 78(1), 52–58. https://doi.org/10.1037/0022-0663.78.1.52

McClelland, M. M., Morrison, F. J., & Holmes, D. L. (2000). Children at risk for early academic problems: The role of learning-related social skills. *Early childhood research quarterly, 15*(3), 307-329.

McFall, R. M. (1982). A review and reformulation o f the concept o f social skills. *Behavioral Assessment,* 4: 1-33.

Memiş, A. ve Memiş, U. A. (2013). Gender, achievement and social skill. *Karaelmas Journal of Educational Sciences,* 1: 43-49.

Molitor, F. ve Hirsch, K.W. (1994). Children's toleration of real-life aggression after exposure to media violence: A replication of the Drabman and Thomas studies. *Children Study Journal*, 24: 191-207.

Mustafaoğlu, R. & Yasacı, Z. (2018). Dijital Oyun Oynamanın Çocukların Ruhsal ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri. *Bağımlılık Dergisi*, 19 (3), 51-58.

Müezzin, E. (2010). The Relationship Between Computer- İnternet Addiction And Family Functions. *International Technology Conference*. Conference Paper.

Nalwa, K. & Anand, A. P. (2003). Internet Addiction in Students: A Cause of Concern. *Cyberpsychology ve Behavıor*, 6(6), 653-656.

Oprea, L.M. (1998). *The Relationship of Authoritative Parenting Style of Head Start Families and the Development of Appropriate Social Skills in Preschool Children*. Yayınlanmamış doktora Tezi. University of New Orleans. ABD.

Ögel, K. (2001). *İnsan, Yaşam ve Bağımlılık; Tartışmalar ve Gerçekler*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Ömeroğlu, E., & Ulutaş, İ. (2007). Anne baba çocuk iletişiminde duygusal zekanın rolü. *4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi & Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali ve Kongresi: Risk altındaki çocuklar, 22-24 Ekim* (s. 167-168). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.

Özpolat, A. (2010). Ailede Demokratik Sosyalleşme. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür Ve Araştırma Dergisi,* 11(5): 9-24.

Öztürk, F. D. (2019). *Okul öncesi 4-6 yaş grubu çocukların bağlanma stilleri ile sosyal beceri düzeyi ve oyun davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, Y. A. (2018). *Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin araştırılması (Kütahya ili örneği)* (Yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Riggio, R. E. (1986). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology, 51(3*), 649-660.

Ruggiero, T. (2002). *Social Skills, İntelligence, And Gender As Predictors Of Standardized Measures Of Achievement And Teacher Ratings Of Behaviours Associated With Learning* (Yayınlanmamış doktora tezi). Pennsylvania State Univesity. ABD.

Savcı, M., & Aysan, F. (2017). Teknolojik bağımlılıklar ve sosyal bağlılık: internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının sosyal bağlılığı yordayıcı etkisi. *Dusunen Adam, 30*(3), 202-216.

Soper, W. B., & Miller, M. J. (1983). Junk-time junkies: An emerging addiction among students. *The School Counselor,* 31(1), 40-43.

Spivey, B. L. (2007). Why Is It Hard for Some Children to Learn Social Skills? *Super Duper Publications*(144).

Şahin, E. (2015).*Ortaokulların sosyal beceri kazandırma yeterliliği* (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.İstanbul.

Tarhan, Nevzat ve Nurmedov, Serdar (2017). *Bağımlılık*, 6. Baskı, İstanbul Timaş Yayınevi.

Taşçı, M. (2013). *5-7 Yaş grubundan oluşan 1. sınıftaki öğrencilerin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Teknoloji, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=teknoloji (14.10.2019).

Trower, P. (1982). *Toward a generative model of social skills: A critque and synthesis.* İçinde: Curran, J. P., Monti, P.M. (Ed.), *In.Social skills training: A practical handbook for assessment and treatment*. New York: Guilford Press; 399-427.

Turel, O., Serenko, A., ve Giles, P. (2012). Integrating technology addiction and use: An empirical investigation of online auction users. *Mis Quarterly*, *35*(4), 1043-1062.

Tutgun-Ünal, A. (2015). *Sosyal medya bağımlılığı: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TÜİK, (2018) Türkiye'nin İnternet Kullanım Alışkanlıkları-2018, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6308&tb_id=1 (18.12.2019).

Twenge, J. M. (2017). *IGen: Why today's super-connected kids are growing up less rebellious, more tolerant, less happy--and completely unprepared for adulthood-and what that means for the rest of us.* New York, NY: Simon and Schuster Publications.

Twenge, J. M. (2017). *IGen: Why today's super-connected kids are growing up less rebellious, more tolerant, less happy--and completely unprepared for adulthood-and what that means for the rest of us.* New York, NY: Simon and Schuster Publications.

Uzbay, İ. T. (2009). Madde Bağimliliğinin Tarihçesi, Tanimi, Genel Bilgiler ve Bağimlilik Yapan Maddeler. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 5-15.

Veen, W., & Vrakking, B. (2006). *Homo Zappiens: Growing up in a digital age.* A&C Black.

Whang, L., Lee, S., & Chang, G. (2003). Internet Over-Users' Psychological Profiles: A Behavior Sampling Analysis on Internet Addiction. *Cyberpsychology ve Behavior*. 6(2), 143-150.

Yang SC. ve Tung CJ. (2007). Comparison of internet addicts and nonaddicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, *23*(1), 79-96

Yavuzer, H. (2002). *Çocuk Psikolojisi.* Remzi Kitabevi, 23.Baskı, İstanbul.

Yeşilay. (2018). Teknoloji Bağımlılığı. https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliligi (17.12.2019).

Yılmış, G. (2019). *İnternet ve tütün bağımlılığını önlemede 'türkiye bağımlılıkla mücadele eğitimi'nin ilkokul 3. ve 4. Sınıf öğrencileri üzerindeki etkisi* (Yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology & behavior*, *1*(3), 237-244.

Yücelten E. (2016). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yüksel, G. (2004). *Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı*. Ankara, Asil yayın.

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı,

Aşağıda bilimsel araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmış sorular bulunmaktadır. Anketlerde yer alan maddeleri dikkatlice okuyarak size en uygun olduğunu düşündüğünüz ifadeyi işaretleyiniz.
İçtenlikle vereceğiniz cevaplar için teşekkür ederim.

Armağan ÖZÇELİK DEMİR
U. Ü. Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyet Kız(K) Erkek (E)

2. Okulunuz:

3. Sınıf Seviyesi 6 ( ) 7 ( )

4. Ekonomik zorluklar nedeniyle temel ihtiyaçlarınızı bile karşılamakta zorlandığınız oldu mu?
Temel ihtiyaçları karşılayamama, geçim sıkıntısından daha güç bir durumu ifade etmektedir. Temel ihtiyaçları karşılayamamaya örnekler: bakkaldan ekmek alamama, kira ödenmediği için sokağa atılma , tüp alamama, parasızlıktan evde elektriğin kesilmesi gibi durumlardır.
Hayır (H) Evet (E)

5. Anne Eğitim Düzeyi
a. Okur yazar b. ilköğretim mezunu c. Ortaöğretim (lise) mezunu d.Üniversite mezunu

6. Baba Eğitim Düzeyi
a. Okur yazar b. ilköğretim mezunu c. Ortaöğretim (lise) mezunu d.Üniversite mezunu

7. Anneniz çalışıyor mu?
Evet (E) Hayır (H)

8. Babanız çalışıyor mu?
Evet (E) Hayır(H)

9. Evde İnternet erişimi
Var (V) Yok (Y)

10. Son 3 ay içinde internet ve bilgisayar başında ne kadar zaman geçirdin?
"Burada iş veya eğitim amaçlı internetlbilgisayar kul- lanımı dışındaki on/ine oyunlar, playstation, e-posta, facebook, twitter vb kast edilmektedir."

a. Hiç internete girmiyorum, bilgisayar kullanmı- yorum
b. Haftada 1-5 kez veya daha az saat
c. Günde 0-3 saat
d. Günde 4-5 saat
e. Günde 6 saat ve daha fazla

11. İnternete çoğunlukla nereden bağlanırsınız?
a. Evden b.Okuldan c. lnternet cafeden d. Cep telefonundan e. Diğer..... ....

12. Bilgisayarınızı diğer aile bireyleriyle paylaşıyor musunuz?
Evet (E) Hayır (H)

13. Aileniz interneti kullanma sıklığınıza müdahale eder mi?
Evet (E) Hayır (H)

Ek 2: Young İnternet Kullanım Ölçeği

YOUNG İNTERNET KULLANIM ÖLÇEĞİ								
Lütfen aşağıda sorulan soruları size en yakın olan şıkkı işaretleyerek cevaplayınız.		(0) Hiçbir Zaman	(1) Çok Az	(2) Arada Sırada	(3) Sık	(4) Çok Sık	(5) Her zaman
1	Planladığınızdan daha fazla süre internette kalıyor musunuz?						
2	İnternette daha uzun süre kalmak için günlük işlerinizi ihmal eder misiniz?						
3	Arkadaşlarınızla birlikte olmak yerine interneti tercih eder misiniz?						
4	İnternet kullanıcıları ile ne sıklıkla yeni ilişkiler kurarsınız?						
5	Yakın çevrenizdeki insanlar (aile, akraba) sizin internette harcadığınız zamanın fazlalığından şikayet eder mi?						
6	İnternette harcadığınız zamandan dolayı okul yaşamınız ne sıklıkla olumsuz etkilenir?						
7	Bir işe başlamadan önce ne sıklıkla e-postanızı kontrol edersiniz?						
8	Okuldaki başarılarınız ve verimliliğiniz internet kullanımından ne sıklıkla olumsuz etkilenir?						
9	Herhangi biri internette ne yaptığınızı sorduğunda ne sıklıkla kendinizi savunur ve ne yaptığınızı gizlersiniz?						
10	Hayatınızı hakkında sizi rahatsız eden düşünceleri dağıtmak için ne sıklıkla internete girersiniz?						
11	İnternete girmek için sabırsızlanır mısınız?						
12	İnternetsiz hayatın sıkıcı, boş ve eğlencesiz olacağını ne sıklıkla düşünürsünüz?						
13	Biri sizi internet ortamında rahatsız ettiğinde, ne sıklıkla kırıcı konuşur veya kızgın davranışlar gösterirsiniz?						
14	Gece geç saatte internet kullanmaktan ötürü ne sıklıkla uykusuz kalıyorsunuz?						
15	İnternette olmadığınız zamanlarda ne sıklıkla interneti düşünür veya internete girmeyi hayal edersiniz?						
16	İnternet ortamında kendinizi ne sıklıkla "yalnızca birkaç dakika daha" derken bulursunuz?						
17	İnternette harcadığınız zamanın miktarını ne sıklıkla azaltmaya çalışıyor ama başarısız oluyorsunuz?						
18	İnternette kaldığınız sürece ne sıklıkla başkalarından gizlemeye çalışırsınız?						
19	Başkalarıyla gezmek yerine internette daha fazla zaman geçirmeyi hangi sıklıkla tercih edersiniz?						
20	İnternette olmadığınız zamanlarda ne sıklıkla kendinizi çökmüş, aksi veya sinirli hissedip, internete girince rahatlarsınız?						

Ek 3: Matson Sosyal Beceri Ölçeği

MATSON SOSYAL BECERİ ÖLÇEĞİ								
Lütfen aşağıda sorulan soruları size en yakın olan şıkkı işaretleyerek cevaplayınız.		(0) Hiçbir Zaman	(1) Çok Az	(2) Arada Sırada	(3) Sık	(4) Çok Sık	(5) Her zaman
1	İnsanları güldürürüm.						
2	İnsanları korkuturum veya bir kabadayı gibi davranırım.						
3	Kolayca sinirlenirim.						
4	Sık sık yakınırım ya da şikayet ederim.						
5	Başka biri konuşurken konuşurum (konuşmasını keserim).						
6	Bana ait olmayan eşyaları izinsiz alırım ya da kullanırım.						
7	İnsanlarla konuşurken onların yüzüne bakarım.						
8	Bir çok arkadaşım var.						
9	Öfkelendiğim zaman tokat atarım veya vururum.						
10	İncinmiş bir arkadaşıma yardım ederim.						
11	Üzün arkadaşımı neşelendiririm.						
12	Diğer çocuklara tehdit eder gibi bakarım.						
13	Bir başkası iyi bir şey yaptığında öfkelenirim veya kıskanırım.						
14	Bir başkası iyi bir şey yaptığında mutlu olurum.						
15	Verdiğim sözleri tutmam (sözümde durmam).						
16	İnsanlara hoş göründüklerini söylerim.						
17	İstediğim bir şeyi almak için yalan söylerim.						
18	İnsanları kızdırmak için onlara sataşırım.						
19	İnsanlara yaklaşıp bir sohbet başlatabilirim.						
20	Biri benim için bir şey yaptığında mutlu olurum ve teşekkür ederim.						
21	İnsanlarla konuşmaktan korkarım.						
22	İyi sır saklarım.						
23	Nasıl arkadaş edineceğimi bilirim.						
24	Bile bile diğerlerinin duygularını incitirim (insanları üzmeye çalışırım).						
25	İnsanlarla dalga geçerim.						
26	Arkadaşlarımı savunurum.						

27	İnsanlar konuşurken onlara bakarım.						
28	Sahip olduklarımı başkalarıyla paylaşırım.						
29	Diğer insanlardan daha iyiymişim gibi davranırım.						
30	Duygularımı belli ederim.						
31	İnsanlar benimle uğraşmadıklarında bile, uğraştıklarını zannederim.						
32	İnsanları rahatsız edecek sesler çıkartırım(geğirmek, burnumu çekmek vb.)						
33	Çok yüksek sesle konuşurum.						
34	İnsanlara isimleriyle hitap ederim.						
35	İnsanlara yardım teklif ederim.						
36	Başkalarıyla konuşurken sorular sorarım.						
37	Arkadaşlarımı sık sık görürüm.						
38	Yalnız başıma oynarım.						
39	Birini incittiğimde üzülürüm.						
40	Oyunlarda diğer çocuklara katılırım.						
41	Sık sık kavga ederim.						
42	Başkalarını kıskanırım.						
43	Benimle iyi geçinen insanlara iyi davranırım.						
44	Başkalarına hal hatır sorarım.						
45	Başkalarınn yanında haddinden fazla kalırım (bu onları sıkar).						
46	Diğer insanların şakalarına ve anlattıkları komik öykülere gülerim.						
47	Birileriyle şakalaşırken onları incitirim.						

Ek 4: Anket Uygulama İzin Dilekçesi

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı: 26468960-044/41936 15/11/2019
Konu: Armağan ÖZÇELİK'in Araştırma İzni

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 24.10.2019 tarihli ve 20585590-302.08.01/3365 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Armağan ÖZÇELİK'in ilgi yazınızda bahsi geçen "Altıncı ve Yedinci Sınıf Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Becerileri İle Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu çalışması Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunca incelenmiş olup, alınan karar ekte gönderilmektedir.
Bilgilerinizi rica ederim.

imza

Prof. Dr. Ferudun YILMAZ
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek :
Karar Örneği (1 Sayfa)

Bu Belge, 5070 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak elektronik imza ile imzalanmıştır.

BUÜ Rektörlüğü Görükle Kampusu 16059 Nilüfer/BURSA
Tel: 0224 294 00 38 Faks: 0224 294 00 37
e-posta : uugs@uludag.edu.tr Elektronik Ağ: www.uludag.edu.tr
uludag.rektorluk@hs03.kep.tr
Bilgi İçin :Özge ABİÇ
Tel: 0224 294 00 86

Bu belge UDOS ile hazırlanmıştır. Teyit için: https://udos.uludag.edu.tr/teyit/?UiURaIq7bkuc3F79sVgwrw

Ek 5: Öz Geçmiş

Öz Geçmiş

Doğum Yeri ve Yılı:

Öğr. Gördüğü Kurumlar:	**BaşlamaYılı**	**Bitiş Yılı**	**Kurum Adı**
Lise:	2003	2005	Alpoğuz A. L.
	2005	2006	Atakent A.L.
Lisans:	2006	2010	Uludağ Üniversitesi
Yüksek Lisans:	2016	2020	Uludağ Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi: İngilizce -Orta

Çalıştığı Kurumlar:	**Başlama Tar.**	**Ayrılma Tar.**	**Kurum Adı**
	2010	2011	Özel 3 Mart İO.
	2011	2014	Boğazköy İO.
	2014	2016	Zeytinburnu RAM
	2016	2017	Yeşilköy ÖEMEM
	2017	2019	Hacı Sabancı A.L.
	2019	-	Batman Lisesi

Katıldığı Projeler:

1. 2015- Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Kursu (TBM)
2. 2015- AB Haydi Hayatı Kucakla Yaşam Becerileri Eğitim Projesi
3. 2016- İş Yaşamını İyileştirme Projesi (İYİ)
4. 2018- Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Kursu (TBM) İzleme Projesi

Aldığı Eğitimler:

1. 2011- ÇOÇA Çocuk Hakları Eğitimi
2. 2011- ÇOÇA Çocuklarda Toplumsal Cinsiyet Rolleri Eğitimi
3. 2013- Günebakan Uygulayıcı Eğitimi

4. 2013- Aile Rehberliği (7 – 19 Yaş) Program Uygulamaları
5. 2014- Tütün Bağımlılığı İle Mücadele İçin Eğitici Eğitimi Kursu
6. 2015- Üniversite Tercih Kursu
7. 2016- Çocuk Koruma Kanunu ve Danışmanlık Tedbirleri Eğitimi
8. 2017-Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrencisi Olan Öğretmenlerin Eğitimi
9. 2017- Cinsel Terapi Uygulayıcı Eğitimi
10. 2018- Evlilik ve Çift Terapisi Uygulayıcı Eğitimi
11. 2018- Davranış Bilimleri Enstitüsü-Emdr
12. 2020- Okullarda Bağımlılıkla Mücadele Eğitimi (OBM)